

**ZAŁĄCZNIK NR 13 DOUCHWAŁY  
NR.....  
RADY GMINY BIAŁA PODLASKA  
Z DNIA.....**

# **GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY BIAŁA PODLASKA NA LATA 2020 - 2027**

## **DIAGNOZA**

Autorzy opracowania:

**BIAŁA PODLASKA**

## Spis treści

WPROWADZENIE.....	6
Definicje kluczowych pojęć .....	6
1.    DIAGNOZA.....	8
<b>1.1 Sfera zagospodarowania przestrzennego i środowisko naturalne .....</b>	<b>8</b>
1.1.1 Położenie gminy.....	8
1.1.2 Rys historyczny .....	11
<b>1.2 Zasoby środowiska naturalnego .....</b>	<b>11</b>
1.2.1 Położenie i zróżnicowanie fizycznogeograficzne .....	11
1.2.2 Budowa geologiczna i złoża kopalin .....	12
1.2.3 Rzeźba terenu.....	12
1.2.4 Zasoby glebowe .....	13
1.2.5 Zasoby wodne.....	13
1.2.7 Zbiorowiska roślinne .....	15
1.2.8 Fauna.....	17
<b>1.3 Walory przyrodnicze i krajobrazowe gminy oraz stan ich ochrony.....</b>	<b>18</b>
1.3.1 Zasoby przyrody objęte ochroną przyrody .....	18
<b>1.4 Jakość środowiska.....</b>	<b>21</b>
1.4.1 Stan czystości powietrza atmosferycznego .....	21
<b>1.5 Infrastruktura komunikacyjna.....</b>	<b>24</b>
1.5.1 Transport publiczny i komunalny oraz transport prywatny .....	26
<b>1.6 Infrastruktura techniczna .....</b>	<b>27</b>
1.6.1 Zaopatrzenie w wodę .....	27
1.6.2 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków.....	27
1.6.3 Elektroenergetyka .....	30
1.6.4 Infrastruktura gazowa.....	31
1.6.5 Gospodarka cieplna .....	31

1.6.6 Gospodarka niskoemisyjna .....	32
1.6.7 Energia odnawialna .....	33
1.6.8 Gospodarka odpadami .....	34
1.6.9 Telekomunikacja .....	37
1.6.10 Mieszkalnictwo .....	39
<b>1.7 Struktura funkcjonalno – przestrzenna gminy .....</b>	<b>40</b>
1.7.1 Zagospodarowanie przestrzenne .....	40
1.7.2 Charakterystyka istniejącej struktury funkcjonalno-przestrzennej .....	41
1.7.3.Kierunki zagospodarowania przestrzennego .....	43
1.7.4 Środowisko kulturowe .....	44
<b>Roskosz - Zespół dworski i folwarczny stajnia cugowa .....</b>	<b>46</b>
<b>Woskrzenice duże - Dwór drewniany (XIXw.) w zespole dworskim (front) .....</b>	<b>47</b>
1.7.4 Walory i zasoby rekreacyjno – wypoczynkowe gminy .....	49
1.7.5 Przestrzenie publiczne .....	51
1.7.6 Identyfikacja najważniejszych problemów w sferze zagospodarowania przestrzennego .....	53
<b>2. SFERA GOSPODARCZA .....</b>	<b>55</b>
<b>2.1 Zatrudnienie, rynek pracy i bezrobocie .....</b>	<b>55</b>
2.1.1 Przedsiębiorczość pozarolnicza .....	62
2.1.2 Atrakcyjność inwestycyjna gminy .....	65
2.1.3 Zdolność inwestycyjna gminy .....	68
<b>2.2 Rolnictwo .....</b>	<b>73</b>
2.2.1 Ocena jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej .....	74
2.2.2 Struktura agrarna .....	74
2.2.3 Struktura użytkowania gruntów .....	75
2.2.4 Produkcja zwierzęca .....	76
2.2.6 Identyfikacja problemów w sferze gospodarczej .....	77
<b>3. SFERA SPOŁECZNA .....</b>	<b>78</b>

---

<b>3.1 Struktury i trendy demograficzne</b> .....	78
3.1.1 Ludność .....	78
3.1.2 Gęstość zaludnienia.....	80
3.1.3 Struktura wieku mieszkańców i przyrost naturalny .....	80
3.1.4 Migracje ludności .....	82
3.1.5 Prognoza demograficzna .....	83
<b>3.2 Wykluczenie społeczne</b> .....	83
3.2.1 Pomoc społeczna .....	83
3.2.2 Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie w Gminie Biała Podlaska .....	89
3.2.3 Rodziny wielodzietne i rodziny niewydolne wychowawczo .....	90
3.2.4 Niepełnosprawność.....	91
3.2.4 Ubóstwo i bezdomność .....	92
3.2.5 Infrastruktura pomocy społecznej.....	92
<b>3.3 Infrastruktura społeczna oraz jakość oferowanych usług</b> .....	94
3.3.1 Wychowanie przedszkolne .....	94
3.3.2 Oświata.....	94
3.3.3 Poziom nauczania w szkołach podstawowych .....	96
3.3.4 Szkolnictwo ponadpodstawowe.....	97
3.3.5 Działalność kulturalna i sport.....	97
3.3.6 Ochrona zdrowia .....	101
<b>3.4 Bezpieczeństwo publiczne</b> .....	102
<b>3.5 Kapitał społeczny, działalność organizacji pozarządowych</b> .....	105
3.5.1 Fundusz sołecki .....	105
3.5.2 Aktywność obywatelska mieszkańców .....	107
3.5.3 Organizacje pozarządowe.....	108
<b>3.6 Identyfikacja problemów w sferze społecznej</b> .....	109
14. <b>DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH</b> .....	109
<b>4.1 Wskaźniki społeczne delimitujące obszary zdegradowane</b> .....	110

---

<b>4.2 Wskaźniki gospodarcze delimitujące obszary zdegradowane .....</b>	<b>127</b>
<b>4.3 Wskaźniki środowiskowe delimitujące obszary zdegradowane.....</b>	<b>129</b>
<b>4.4 Wskaźniki przestrzenno – funkcjonalne delimitujące obszary zdegradowane .....</b>	<b>132</b>
<b>5. DELIMITACJA OBSZARU REWITALIZACJI .....</b>	<b>146</b>
<b>Spis tabel: .....</b>	<b>148</b>

## WPROWADZENIE

Opracowanie stanowi szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji obejmującą analizę negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz wybranych pozostałych (gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej lub środowiskowej) zgodnie ze zidentyfikowanymi zjawiskami negatywnymi oraz analizę lokalnych potencjałów występujących na obszarze rewitalizacji. Diagnoza dotycząca całego obszaru gminy pokazuje ogólne ramy i powiązania obszarów kryzysowych z resztą gminy.

Przedstawiono również ogólną charakterystykę Gminy Biała Podlaska, która została przeprowadzona na podstawie danych dostępnych za lata 2015 – 2020 i będzie uzupełniana w toku prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji w miarę uzyskiwania dostępu do nowych danych. Jako, że niniejszy dokument jest materiałem do konsultacji z interesariuszami rewitalizacji, należy zakładać, że diagnoza będzie uzupełniana także w wyniku propozycji i poprawek zgłaszanych podczas konsultacji.

Diagnoza obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji została opracowana w oparciu o analizę następujących obszarów: społecznego, gospodarczego, środowiskowego, funkcjonalno-przestrzennego oraz technicznego. Analizie poddane zostały wskaźniki opracowane dla każdego z wymienionych obszarów. Dzięki szeroko zakrojonym badaniom na różnych płaszczyznach możliwe było wskazanie obszarów zdegradowanych, które znajdują się na terenie gminy. Dokonano precyzyjnego wyznaczenia wymienionych obszarów przy wykorzystaniu metody kartograficznej. Zamieszczone mapy obszarów zdegradowanych szczegółowo przedstawiają wyznaczone obszary, które mają zostać objęte procesem rewitalizacji.

Sporządzona diagnoza społeczno – gospodarcza dla gminy Biała Podlaska spełnia wszystkie zapisy i wskazania wynikające z *ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. poz. 1777 z 3 listopada 2015 r.)*.

## Definicje kluczowych pojęć

**Rewitalizacja** to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. **Rewitalizacja** zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmocnienie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez **interesariuszy** (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnątrz (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnątrz (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych).

Obszar może zostać wskazany jako **obszar zdegradowany**, jeśli znajduje się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności

---

bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz gdy występuje na nim co najmniej jedno z następujących negatywnych zjawisk:

- ✓ **gospodarczych** (w szczególności niski stopień przedsiębiorczości, słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw),
- ✓ **środowiskowych** (w szczególności przekroczenie standardów jakości środowiska, obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska),
- ✓ **przestrzenno-funkcjonalnych** (w szczególności niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny, brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość, niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niski poziom obsługi komunikacyjnej, niedobór lub niska jakość terenów publicznych),
- ✓ **technicznych** (w szczególności degradacja stanu technicznego obiektów
- ✓ **budowlanych**, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Natomiast **interesariuszami rewitalizacji**, są w szczególności:

- ✓ mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczyści nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;
- ✓ mieszkańcy gminy inni niż wymienieni powyżej;
- ✓ podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- ✓ podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- ✓ jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- ✓ organy władzy publicznej;
- ✓ podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Definicja rewitalizacji podkreśla kilka istotnych zagadnień i wyzwań związanych z procesem wychodzenia ze stanu kryzysowego obszaru kryzysowego. Po pierwsze proces rewitalizacji powinien być realizowany w sposób kompleksowy, tj. w taki sposób, który nie tylko rozwiązuje lub eliminuje wybrane zagrożenia i problemy, ale także w sposób pozwalający na wykorzystanie mocnych stron nie tylko obszaru rewitalizowanego, ale całej gminy, jak również potencjału otoczenia zewnętrznego, traktowanych jako szanse rozwoju. Takie kompleksowe podejście do rewitalizacji oznacza, że działania podejmowane na rzecz wychodzenia ze stanu kryzysowego powinny wpisywać się w szerszy nurt realizacji polityki rozwoju całej gminy i jej otoczenia, w szczególności otoczenia powiązanego funkcjonalnie z gminą. Po drugie, proces rewitalizacji powinien być ukierunkowany na wieloaspektowe podejście oraz rezultaty. Kluczowe dla właściwego zdiagnozowania skali poszczególnych problemów, a tym samym wybór zawężonych terytorialnie obszarów do rewitalizacji powinien

---

być poprzedzony rzetelną diagnozą. Diagnoza powinna wskazać stany kryzysowe na obszarze gminy, zarówno w sferze terytorialnej, ale przede wszystkim w sferze kategorii problemów. Ostateczny wybór obszarów do rewitalizacji powinien być wyborem najefektywniejszej ścieżki działań, w kontekście oczekiwanych rezultatów, tj. wynikać z rangi lub znaczenia wybranych zagadnień/obszarów rewitalizacji dla polityki rozwoju całej gminy. Po trzecie, istotną rolę w procesie tworzenia i realizacji programu rewitalizacji odgrywa partycypacja społeczna, która obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy. W toku przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji dąży się, aby działania, skutkowały wypowiedzeniem się przez wszystkich interesariuszy.

Należy podkreślić, że wybór obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji będzie opierać się na zasadach partycypacji społecznej. Planuje się przeprowadzić ankietyzację i organizację spotkań ze społecznościami lokalnymi i jednostkami oraz organizacjami działającymi na terenie gminy, jak również przeprowadzić wizje lokalne zdegradowanych obszarów. Zakłada się, że efektem przeprowadzonych konsultacji społecznych będzie wybór i akceptacja przez interesariuszy rewitalizacji obszarów zdegradowanych wymagających działań naprawczych. Następnym etapem prac zawierać będzie grupę działań i projektów prowadzonych na zdegradowanych obszarach zurbanizowanych, które przywrócą im pierwotny bądź nadadzą nowy stan i funkcje wraz z doprowadzeniem do funkcjonalnego stanu obiektów znajdujących się na obszarze rewitalizacji. Zakłada się przyjęcie projektów, co do których będzie możliwe zapewnienie finansowania, a w przypadku założeń współfinansowania zewnętrznego, zapewnienie wkładu własnego i płynności finansowej.

## **1. DIAGNOZA**

### **1.1 Sfera zagospodarowania przestrzennego i środowisko naturalne**

#### **1.1.1 Położenie gminy**

Pod względem administracyjnym, od 1 stycznia 1999 roku gmina Biała Podlaska należy do województwa lubelskiego i wchodzi w skład powiatu bialskiego. Zajmuje obszar 326 km<sup>2</sup> (11,8% powierzchni powiatu i 1,3% powierzchni województwa). Otoczona jest gminami: Drelów, Huszlew, Janów Podlaski, Leśna Podlaska, Łomazy, Międzyrzecz Podlaski, Piszczac, Rokitno, Zalesie. Gmina otacza miasto Biała Podlaska, które ma status powiatu grodzkiego. Gmina cechuje się stosunkowo dobrą dostępnością komunikacyjną. Zlokalizowana jest przy drodze krajowej nr 2 (jest to trasa tranzytowa łącząca Europę Zachodnią z Rosją). W Białej Podlaskiej krzyżuje się ona z drogami wojewódzkimi nr 811 (Sarnaki – Konstantynów – Biała Podlaska) i nr 812 (Biała Podlaska – Wisznice – Włodawa - Chełm). Gmina znajduje się w odległości 115 km od Lublina, 155 km od Warszawy i 36 km od Terespoła (przejście graniczne z Białorusią).

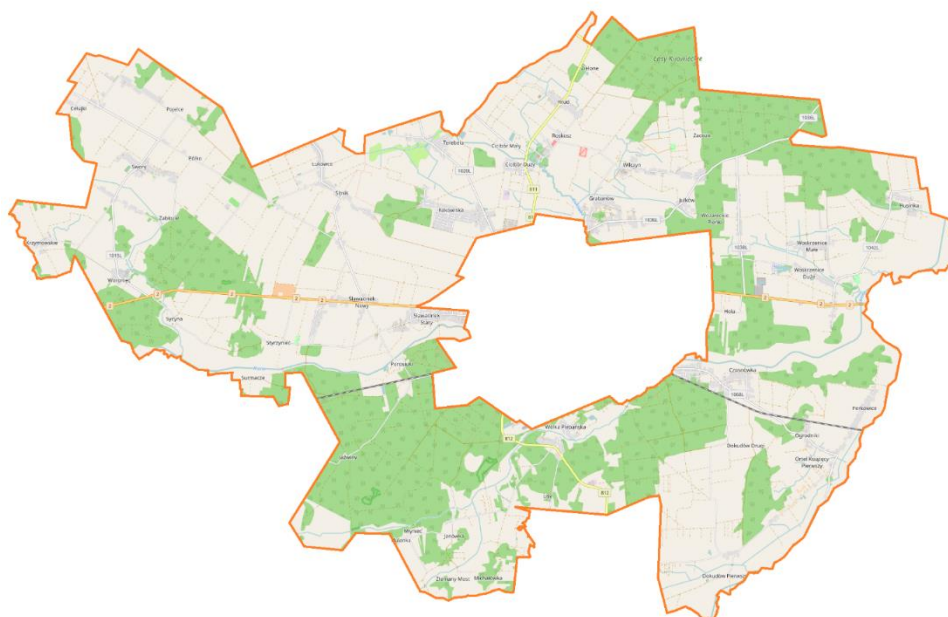


Rysunek 1 Położenie gmin powiatu bialskiego



Źródło: [www.e-mapa.net](http://www.e-mapa.net)

Rysunek 2 Położenie gminy Biała Podlaska



Źródło: [www.e-mapa.net](http://www.e-mapa.net)

Gmina liczy 41 sołectw: Celujki, Cicibór Duży, Cicibór Mały, Czosnówka, Dokudów I, Dokudów II, Grabanów Wieś i Kolonia, Hola, Hrud, Husinka, Janówka, Jażwiny, Julków, Kaliłów, Krzymowskie, Lisy, Łukowce, Michałówka, Młyniec, Ortel Książęcy I, Ortel Książęcy II, Perkowice, Pojelce, Porosiuki, Pólko, Rakowiska, Roskosz, Sitnik, Sławacinek Nowy, Sławacinek Stary, Styrzyniec, Surmacze, Swory, Sycyna, Terebela, Wilczyn, Woroniec, Woskrzenice Duże, Woskrzenice Małe, Wólka Plebańska, Zabłocie.

Pod względem wielkości gmina Biała Podlaska jest największą gminą wiejską w województwie lubelskim.

**26 kwietnia 2019 r. Miasto Biała Podlaska i Gmina Biała Podlaska podpisały porozumienie w sprawie wspólnego opracowania Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska (dalej MOF) na lata 2020 – 2030.**

Misją partnerskiego działania samorządów Miasta Biała Podlaska i Gminy Biała Podlaska jest tworzenie dogodnych warunków do osiągnięcia specjalizacji obszaru w zakresie gospodarczym oraz zapewnienie lokalnej społeczności wysokiego poziomu życia.

**Obszar funkcjonalny miasta Biała Podlaska** składa się z dwóch jednostek administracyjnych, za które odpowiadają poszczególne samorzady lokalne: gmina miejska Biała Podlaska oraz gmina wiejska Biała Podlaska.

Niezbędnym działaniem samorządów jest wspólne planowanie i prowadzenie polityki rozwoju obszaru funkcjonalnego. Warunkiem skutecznych działań prowadzących do osiągnięcia celów rozwojowych jest ścisła współpraca obydwu samorządów w realizacji ustawowych zadań dotyczących m.in.: planowania przestrzennego, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg oraz organizacji ruchu drogowego, wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych,

zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą, lokalnego transportu zbiorowego.

Tak zdefiniowana misja partnerskiego działania samorządów jest odpowiedzią na postulaty zawarte w Krajowej Polityce Miejskiej oraz podejście zainicjowane w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, w których terytoria i planowanie ich rozwoju są postrzegane nie ze względu na granice administracyjne, a przez pryzmat ich obszarów funkcjonalnych.

### 1.1.2 Rys historyczny

Przez wiele wieków tereny gminy Biała Podlaska i całego powiatu bialskiego zamieszkiwała ludność różnego pochodzenia. Była to ludność polska, ruska i litewska, w zależności od tego, jakie państwo sprawowało władzę na tym terenie.

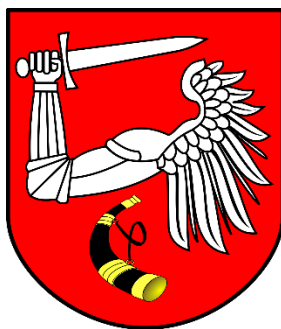
W 1388 roku książę litewski Witold umożliwił osiedlenie się tutaj ludności żydowskiej, natomiast w XVII wieku doszło do osiedlenia rodzin tatarskich.

W związku z tym na tym terenie powstała specyficzna mozaika: narodowościowa, kulturowa i religijna. Po stłumieniu Powstania Styczniowego (trwało na Podlasiu najdłużej), nastąpiła kasacja Unii Brzeskiej. Rozpoczęły się na wielką skalę prześladowanie unitów (głównie w Ortelu Książęcym, Ciciborze, Łukowcach, Sworach i w Hrudzie).

W roku 1918 po odzyskaniu przez Polskę niepodległości powiat bialski wszedł w skład województwa lubelskiego. W okresie okupacji hitlerowskiej powiat bialski wchodził w skład Generalnej Guberni.

Obecny kształt gmina otrzymała 1 stycznia 1973 roku dzięki połączeniu dotychczasowych jednostek administracyjnych: Sidorki, Sitnik i Swory. W latach 1975–1999 gmina funkcjonowała w strukturze województwa białkopodlaskiego.

*Rysunek 3 Herb gminy Biała Podlaska*



## 1.2 Zasoby środowiska naturalnego

### 1.2.1 Położenie i różnicowanie fizycznogeograficzne

Pod względem fizjograficznym gmina Biała Podlaska położona jest w obrębie dwóch mezoregionów: Równiny Łukowskiej i Zakłęsłości Łomaskiej. Rzeźba terenu została ukształtowana w czwartorzędzie, w wyniku działalności lądolodu oraz klimatu panującego przed i po zlodowaceniu.

Według podziału fizyczno-geograficznego Polski Kondrackiego (1994) obszar Powiatu bialskiego położony jest w obrębie dwóch dużych jednostek geograficznych.

Północna część powiatu znajduje się w granicach Prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego i należy do Niziny Południowopodlaskiej, zaś południowa część powiatu położona jest w granicach Niżu Zachodniorosyjskiego i należy do Polesia Zachodniego.

Granica tych jednostek geograficznych przebiega równoleżnikowo po linii rzeki Krzny od Bugu do Międzyrzecza Podlaskiego, a dalej skręca południkowo.

W obrębie Niziny Południowopodlaskiej wyróżnić można 2 mezoregiony.

Są to: Podlaski Przełom Bugu i Równina Łukowska, a w granicach Polesia Zachodniego 3 mezoregiony, są to: Zakłęsłość Łomaska, Równina Kodeńska i Polesie Brzeskie.

Ukształtowanie terenu powiatu bialskiego jest na ogół dość płaskie, z niewielkimi deniwelacjami, nie licząc doliny Bugu, która wciną się w otaczające ją wysoczyzny na głębokość 30 - 60 m. W obrębie Podlaskiego Przełomu Bugu znajduje się najbardziej na północ wysunięta część powiatu. Natomiast północno-zachodnia część powiatu leży w obrębie Równiny Łukowskiej. Jest to płaski obszar, pochylający się ku południowemu wschodowi od 140 do 170 m n.p.m.

Rzeźba tego mezoregionu jest mało zróżnicowana - dominuje krajobraz równinny ze słabo zaznaczonymi dolinami rzek. Zakłęsłość Łomaska zajmuje powierzchnię ok. 800 km<sup>2</sup> na południe od Równiny Łukowskiej, oddzielona od niej doliną Krzny. Jest to płaski teren o najmniejszej w powiecie wysokości bezwzględnej. Miejscami występują pozostałe z dawnych moren ostańce – niewielkie, spłaszczone pagórki piaszczysto-żwirowe. Równina Kodeńska zajmuje obszar 930 km<sup>2</sup> pomiędzy dolinami Zielawy, Krzny i Bugu.

Rzeźba terenu jest dość monotonna, o niewielkim rozczłonkowaniu i małych deniwelacjach. Liczne są podmokłości i torfowiska.

W obrębie powiatu bialskiego znajduje się też niewielka część Polesia Brzeskiego w postaci doliny Bugu w okolicach Terespoła.

### **1.2.2 Budowa geologiczna i złoża kopalin**

Na obszarze główne znaczenie użytkowe mają czwartorzędowe osady piaszczyste lub rzadziej piaszczysto-żwirowe akumulacji wodnolodowcowej oraz lodowcowej głównie z okresu zlodowacenia Odry. Występują tu również złoża kredy jeziornej.

Cechą charakterystyczną omawianego obszaru jest występowanie kilku rejonów, w których dokumentowane są złoża i gdzie koncentruje się eksploatacja.

Znajdują się one: w okolicach Komarna, Ludwinowa, Cicibora Małego, Woskrzenic i Wólki Plebańskiej. Największa obecnie koncentracja udokumentowanych złóż piasków i żwirów występuje w północnej części obszaru arkusza Biała Podlaska, w okolicach miejscowości Komarno

### **1.2.3 Rzeźba terenu**

Obszar gminy jest dość zróżnicowany pod względem rzeźby terenu. Po wschodniej stronie Wieprza, który przepływa przez środkową część gminy wznoszą się Działy Grabowieckie, które są najwyższą częścią Wyżyny Lubelskiej. Działy Grabowieckie odwadniane są przez Wolice i Wojsławkę. Ich doliny są asymetryczne, gdzie zbocza południowe są łagodniejsze i dłuższe niż północne. Szerokie i podmokłe doliny Wojsławki i Wolicy rozczłonkują

---

wysoczyznę na szereg równoległych do siebie garbów zwanych działami. Właśnie ta naprzemianległość równoległych dolin i garbów jest przewodnią cechą krajobrazu. W środkowej i południowej części skały podłoża pokrywają lessy o znacznej miąższości. Powierzchni lessowa jest silnie urzeźbiona przez suche erozyjno- denudacyjne doliny i częściowo przez wąwozy. Wyniosłość Giełczewska opada od zachodu w kierunku doliny Wieprza. Jest to centralna i najbardziej zwarta część Wyżyny Lubelskiej. Północno-wschodnia część gminy położona jest w obrębie Pagórów Chełmskich. Charakterystyczna cecha tego obszaru jest występowanie izolowanych wzgórz. Widoczny wpływ na rzeźbę terenu gminy ma występowanie licznych zjawisk krasowych, których pochodzenie ściśle łączy się ze skałami budującymi jej obszar a mianowicie margli i wapieni.

#### **1.2.4 Zasoby glebowe**

Gleby w gminie charakteryzują się generalnie średnią żyznością. Występują głównie gleby brunatne i bielicowe należące do IVb i V klasy bonitacyjnej. Jakość gleb determinuje w dużym stopniu kierunki upraw roślin i hodowli zwierząt.

Pokrywa glebowa wraz z warunkami klimatycznymi i hydrologicznymi stanowią główne elementy naturalnych warunków rozwoju rolnictwa. Na obszarze powiatu bialskiego można wyróżnić następujące, podstawowe typy gleb:

- ✓ brunatne – właściwe, wylugowane, kwaśne, bielicowane,
- ✓ bielicowe – właściwe, torfiaste, murszaste,
- ✓ skrytobielicowe – płowe, bagienno-torfowe, pobagienno-murszowe i czarne ziemie,
- ✓ aluwialne (mady).

W powiecie bialskim dominują gleby o niskich klasach bonitacyjnych. Sporadycznie występują gleby klasy I, czy II. Natomiast dominują gleby klasy IV i V, które łącznie z glebami klasy VI zajmują ponad 80% powierzchni gruntów ornych. Podobnie kształtuje się sytuacja w odniesieniu do użytków zielonych. Przeważającą ich część zajmują gleby zakwalifikowane do klas bonitacyjnych IV i V, których udział stanowi około 81% powierzchni użytków zielonych.

#### **1.2.5 Zasoby wodne**

##### **Wody powierzchniowe:**

Największymi rzekami powiatu bialskiego są: Bug, który stanowi jego wschodnią i północną granicę oraz największy na tym terenie jego dopływ – Krzna z prawie całym swoim dorzeczem. Bug jest rzeką nieuregulowaną, co decyduje o znacznym zróżnicowaniu szerokości koryta i głębokości nurtu. Na wielu odcinkach rzeka silnie meandruje, występują liczne rozlewiska i płycizny oraz starorzecza.

Przez teren powiatu przepływa 29 rzek o łącznej długości około 540 km. Do największych pod względem długości należą: Bug, Krzna, Zielawa, Lutnia, Czapelka, Grabarka, Klukówka, Grabar-Kałamanka, Muława. Przez teren powiatu przebiega także największy w regionie kanał nawadniająco-odwadniający Wieprz-Krzna.

Odcinek Kanału Wieprz -Krzna zlokalizowany na terenie powiatu ma długość 17 km. Część systemu melioracyjnego kanału tworzą jeziora zamienione na zbiorniki retencyjne oraz kilka sztucznych zbiorników wodnych jak: Mosty, Zahajki, Żelizna. Woda z kanału jest wykorzystywana do nawadniania łąk w sposób bezpośredni lub przez system doprowadzalników i zbiorników retencyjnych.

Sieć rzeczna na terenie gminy Biała Podlaska jest dobrze wykształcona, co jest wynikiem stosunkowo niedawnej działalności lądolodu (wody fluwioglacjalne) oraz obecności podłoża piaszczysto-żwirowego i gliniastego, które nie pozwala wodom na szybką ucieczkę w głąb ziemi (jak ma to miejsce w przypadku silnie uszczelinionych skał wapiennych). Oś hydrograficzną gminy stanowi rzeka Krzna, płynąca ze wschodu na zachód. Jest to rzeka IV rzędu – uchodzi do Bugu, który z kolei jest dopływem Narwi, a ta jest dopływem Wisły, wpadającej do Bałtyku. Cały obszar gminy Biała Podlaska znajduje się w zlewni Krzny oraz jej dopływów – lewobrzeżnych Złotej Krzywuli i Klukówki oraz prawobrzeżnych Rudki i Zielawy, a więc w obrębie zlewiska morza Bałtyckiego. Ciekami VI rzędu płynącymi przez teren gminy Biała Podlaska są: Leniwka (uchodząca do Złotej Krzywuli), Danówka (uchodząca do Rudki, a także zasilająca stawy w Grabarce) oraz Żarnica (dopływ Zielawy).

Obszar gminy należy do zlewni rzeki Bug. Największą rzeką odprowadzającą wodę z terenu gminy jest Krzna. Dopływami Krzny są rzeki: Zielawa, Rudka, Klukówna i Złota Krzywula. Na terenie gminy 88 ha zajmują wody stojące a 171 ha rowy melioracyjne. Dwa istniejące zbiorniki małej retencji wodnej (Terebela I i II) znajdują się na pograniczu gmin Biała Podlaska i Leśna Podlaska, mają one łączną powierzchnię 34,4 ha. Ponadto znajdują się tu jeszcze niewielkie stawy rybne hodowlane.

### **Wody podziemne:**

Na terenie niemal całej gminy, górne lustro wód podziemnych występuje płytko, do 5 m p.p.t. Tylko miejscami, w północnej części gminy, głębokość ta sięga kilkunastu metrów.

Na terenie gminy znajduje się trzeciorzędowy Subzbiornik Podlasie, o powierzchni 1000 km<sup>2</sup> oraz zasobach dyspozycyjnych ok. 15 000 m<sup>3</sup>/d, położony ok. 90 m pod powierzchnią terenu. Najczęściej wykorzystywane są trzeciorzędowy i czwartorzędowy poziomy wodonośne. W poziomie trzeciorzędowym występuje kilka warstw wodonośnych, w utworach mioceńskich i oligoceńskich, o wydajności z jednej studni w granicach 30–100 m<sup>3</sup>/h. Warstwy poziomu czwartorzędowego pozwalają na osiągnięcie wydajności 30–60 m<sup>3</sup>/h z jednej studni. Wody trzeciorzędowe są lepszej jakości, ale również mogą wymagać uzdatniania ze względu na dużą zawartość związków żelaza i manganu.

Na omawianym obszarze wyróżniono trzy piętra wodonośne: jurajskie, trzeciorzędowe i czwartorzędowe. Wody z jurajskiego piętra wodonośnego ujmowane są przez 2 studnie na terenie Białej Podlaskiej, które uzupełniają pobór ze studni czwartorzędowych dwóch ujęć komunalnych.

Wody tego piętra eksploatowane są w szczególności w rejonie Małaszowic, Skoroszyc i Terespoła. To piętro ma znaczenie lokalne z powodu znacznej głębokości zalegania serii wodonośnej (ponad 350 m), a co za tym idzie wysokich kosztów wykonania studni.

Na obszarze występuje kilka kopalnych dolin rzecznych, wypełnionych osadami wodonośnymi. Taka dolina przebiega pod Białą Podlaską i rozcina prawie cały profil starszych utworów czwartorzędowych. Poziom wodonośny w tej strukturze sięga głębokości kilku metrów, a miąższość warstwy wodonośnej dochodzi do 62 m.

W strukturze tej wykonano kilkanaście studni, w tym największe ujęcie komunalne dla miasta

---

Biała Podlaska. Wody podziemne eksploatowane są poprzez szereg ujęć, komunalnych i przemysłowych. Wydajności potencjalne tych studni (w miejscowościach: Biała Podlaska, Leśna Podlaska, Roskosz, Cicibór Duży, Grabanów, Styrzyniec) oscylują między 60–298 m<sup>3</sup> /h.

Obszar powiatu bialskiego zlokalizowany jest w obrębie jednolitych części wód podziemnych należących do regionu środkowej Wisły: JCWPd nr 67 (PLGW200067) i zajmuje powierzchnię 5181,6 km<sup>2</sup>. JCWPd nr 67 zlokalizowana na terenie powiatu bialskiego obejmuje tereny gmin: gm. miejska Międzyrzec Podlaski, Międzyrzec Podlaski, Drelów, Biała Podlaska, Leśna Podlaska, Konstantynów, Janów Podlaski, Rokitno, Terespol, gm. miejska Terespol, Zalesie, Kodeń, Tucznia, Sławatycze, Sosnówka, Piszczac, Rossosz, Wisznice i Łomazy.

Struktura JCWPd 67 jest złożona z pięciu poziomów wodonośnych rozdzielonych utworami słabo przepuszczalnymi a każdy z poziomów charakteryzuje się innym układem stref drenażu i zasilania. Poziom przypowierzchniowy Q1 (piętro czwartorzędowe) jest praktycznie nie izolowany od powierzchni terenu zapewniając jego infiltracyjne zasilanie. Poziom Q2 (piętro czwartorzędowe) jest zasilany poprzez przesączanie wód z powierzchni terenu lub z poziomów Q1. Poziom Q2 drenują główne ciekły powierzchniowe, o głęboko wciętych dolinach: Bug, Krzna, Hanna, Włodawka.

### **1.2.7 Zbiorowiska roślinne**

Znaczne zróżnicowanie gatunkowe flory gminy Biała Podlaska wynika z bogatego spektrum siedlisk występujących na jej terenie. Duży udział powierzchniowy mają tu siedliska mokre i wilgotne związane z rozległymi obniżeniami terenu oraz dolinami licznych cieków wodnych. Stąd duża liczba roślin z tej grupy ekologicznej. Znaczny udział mają również gatunki leśne. W obu grupach przeważają przedstawiciele rodzimej flory.

Liczbę gatunków roślin naczyniowych, występujących na terenie gminy oszacowano na ok. 750, z tego 35 gatunków to rośliny chronione, w tym 22 całkowicie i 13 częściowo.

Za rzadziej spotykane w skali kraju lub regionu uznano 99 gatunków.

W tej kategorii umieszczono również gatunki jeszcze stosunkowo często spotykane, ale występujące w zanikających ekosystemach, np. niektóre rośliny wodne i błotne, gatunki charakterystyczne dla zespołów roślinnych, ponadto, gatunki o ciekawej biologii, np. rośliny pasożytnicze.

Wśród stwierdzonych gatunków roślin 8 znajduje się na Czerwonej Liście Roślin Zagrożonych w Polsce (Zarzycki i in. 1992).

Do osobliwości florystycznych występujących na terenie gminy należy zaliczyć goryczkę wąskolistną, kruszczyka błotnego, parzydło leśne, pluskwicę europejską, nercznicę grzebieniastą, czarcikęsika Kluka i żebrzycę roczną.

Przez obszar gminy przebiega granica pomiędzy dwoma okręgami geobotanicznymi, którą stanowi rzeka Krzna. Obszar położony na N od niej należy do Okręgu Siedleckiego i Podokręgu Konstantynowskiego, zaś obszar leżący na S od Krzny znajduje się w Okręgu Polesie Podlaskie i Podokręgu Dubowskim (Matuszkiewicz 1993). Powyższy podział uwarunkowany jest zróżnicowaniem krajobrazu roślinnego, wyróżnianego na podstawie kombinacji i udziału powierzchniowego potencjalnych zbiorowisk roślinnych.

W północno-wschodniej części gminy dominującym typem krajobrazu roślinnego był pierwotnie krajobraz łąk i świetlistych dąbrów, na pozostałym obszarze panował krajobraz

borów mieszanych i grądów, strefowej roślinności serii wysoczyznowej związanej z rozległymi równinami sandrowymi i wzgórzami morenowymi towarzyszyły zbiorowiska związane z nieckami powytopiskowymi i dolinami cieków wodnych. Należały do nich bagienne lasy olszowe - olsy, bory bagienne i trzęślicowe oraz nadrzeczne łągi.

Obecnie szata roślinna gminy Biała Podlaska nosi wyraźne piętno działalności ludzkiej. Dotyczy to zarówno obszarów zalesionych, jak i nieleśnych.

Na jej obszarze panuje krajobraz kulturowy ze znacznym udziałem zbiorowisk leśnych, o charakterze zbliżonym do naturalnego oraz półnaturalnych zbiorowisk nieleśnych. Lepiej zachowane elementy naturalnego krajobrazu związane są przede wszystkim z dużymi kompleksami leśnymi, dolinami rzecznyymi oraz niektórymi nieckami powytopiskowymi np. w okolicach miejscowości: Terebela, Sitnik i Rakowiska.

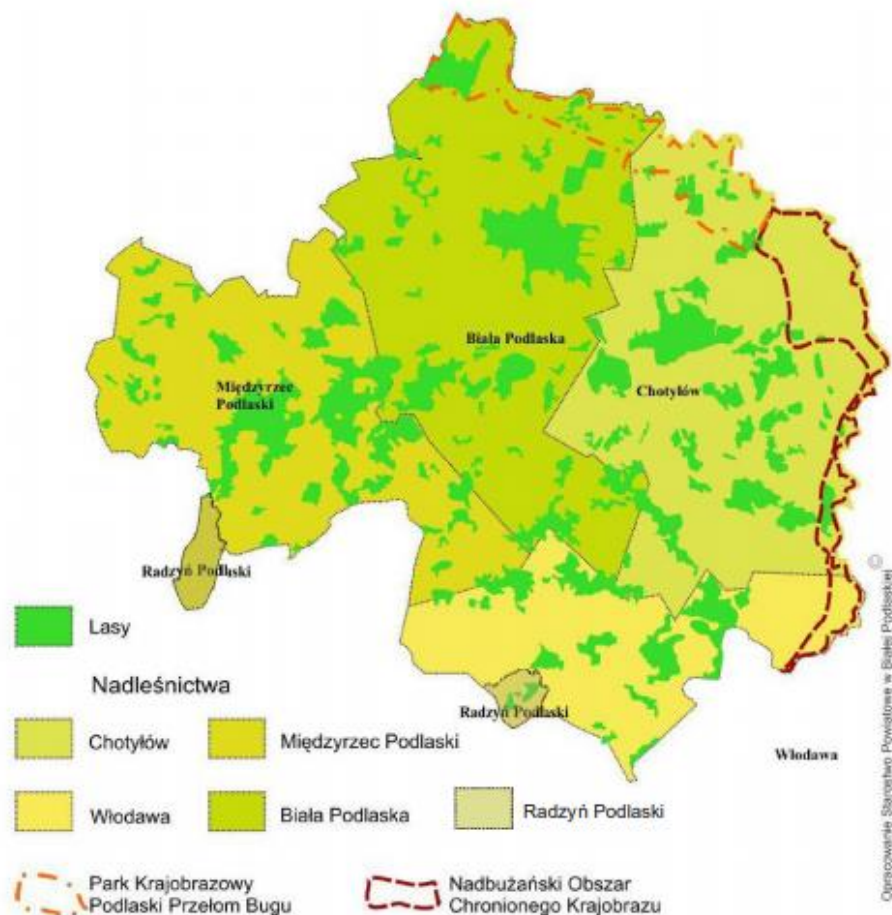
Największy, zwarty kompleks leśny występuje w północno-wschodniej części gminy między miejscowościami Ossówka i Husinka.

Większe powierzchnie leśne zachowały się również w południowej i południowo-zachodniej części gminy w okolicach miejscowości Grabarka, Czosnówka i Lisy oraz Woroniec. W większości przypadków naturalna struktura, skład gatunkowy, a co za tym idzie i funkcja ekologiczna biocenoz leśnych, zostały w różnym stopniu zmienione w wyniku gospodarki zrębowej. Tylko małe fragmenty lasów zachowały jeszcze charakter zbliżony do naturalnych elementów krajobrazowych. Należy zaliczyć do nich fitocenozy, w których drzewostan (przynajmniej częściowo) i runo odpowiadają składem gatunkowym potencjalnym, naturalnym zbiorowiskom leśnym. Do takich stosunkowo dobrze zachowanych płatów zaliczyć można zbiorowiska niektórych lasów liściastych (Kl. Quercus-Fagetum), borów (Kl. Vaccinio-Piceetum) oraz olsów (Kl. Alnetum glutinosae) występujące na podłożu organicznym bądź mineralno-organicznym.

Opisywane obszary są zarazem miejscami o najwyższej w skali gminy różnorodności biologicznej. Występują często w dolinach cieków wodnych, w podmokłych nieckach i obniżeniach terenu. Do przewodnich zbiorowisk tego typu niewątpliwie należy zaliczyć: łągi olszowo-jesionowe, bory bagienne i olsy, a więc lasy na glebach torfowych i murszowych.

Największą powierzchnię wśród zbiorowisk leśnych zajmują lasy dębowo-grabowe, tzw. grądy i sosnowo-dębowe bory mieszane. Porastają one świeże, niezabagniane i niezalewane siedliska związane z rozległymi równinami sandrowymi. Rzadko spotyka się natomiast płaty zespołów: łągi wiązowo-jesionowego, grądu czyścicowego, dąbrowy świetlistej oraz boru świeżego.





### 1.2.8 Fauna

Na terenie gminy stwierdzono występowanie 218 gatunków kręgowców należących do 5 gromad: ryby, płazy, gady, ssaki i ptaki. Przyjmując charakterystykę fauny występującej w Polsce za Głowacińskim i innymi (1980), liczba gatunków kręgowców stwierdzonych w gminie Biela Podlaska odpowiada 39,3% wszystkich gatunków występujących w kraju.

Najwięcej gatunków (128) stwierdzono wśród ptaków co stanowi ok. 55% wszystkich lęgowych gatunków w Polsce. Znacznie mniejszy udział (22,8%) mają gatunki przelotne i zimujące. Wiąże się to ze śródlądowym położeniem geograficznym gminy (najwięcej migrujących ptaków stwierdza się na wybrzeżu).

Na podobnym poziomie do ptaków lęgowych miały udział gady, gdzie na 9 gatunków występujących w kraju na terenie gminy Biela Podlaska odnotowano 5, co stanowi 55,6%. Znaczny udział miały również płazy.

Nieco gorzej wypadają ryby i ssaki. Odnotowane 27 gatunków ryb to 24,3% krajowej listy gatunków tej grupy. Natomiast stwierdzone 28 gatunków ssaków to niecałe 30% krajowego bogactwa tej gromady kręgowców. Stwierdzona stosunkowo obszerna lista gatunków kręgowców wynika ze znacznego zróżnicowania przyrodniczego gminy. Najbogatsze są biotopy związane z ciekami lub zbiornikami wodnymi oraz obszarami leśnymi.

Na terenie gminy Biela Podlaska głównymi rezerwuarami bioróżnorodności jest dolina Krzny i jej dopływów, stawy rybne w Grabarce oraz kompleks leśny Kijowiec. Występowanie znacznej części rzadkich w kraju gatunków ptaków takich jak: orlik krzykliwy, bocian czarny, derkacz, zimorodek, dzięcioł średni czy muchołówka mała ogranicza się na terenie gminy tylko do wyżej wymienionych miejsc.

## **1.3 Walory przyrodnicze i krajobrazowe gminy oraz stan ich ochrony**

### **1.3.1 Zasoby przyrody objęte ochroną przyrody**

Na terenie gminy Biała Podlaska nie istnieją obszarowe formy ochrony przyrody jak parki narodowe, parki krajobrazowe czy obszary chronionego krajobrazu.

Utworzone tu zostały trzy użytki ekologiczne oraz ustanowiono 35 pomników przyrody.

Ponadto, dolina rzeki Krzny uznana została za korytarz ekologiczny o randze krajowej w ramach sieci ECONET-PL.

Taka liczba chronionych obiektów z pewnością nie odzwierciedla faktycznych walorów przyrodniczych gminy oraz nie idzie w parze z potrzebami ochrony jej środowiska.

W licznych opracowaniach przedstawiono jednak wiele propozycji objęcia terenów gminy różnymi formami ochrony. Najważniejszą propozycją jest propozycja stworzenia na terenie gmin Biała Podlaska, Międzyrzec Podlaski, Łomazy, Drelów, Komarówka Podlaska i Wohyń – Bialskopodlaskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

W Nadleśnictwie Biała Podlaska są 4 użytki ekologiczne utworzone przez Wojewodę Lubelskiego, położone w leśnictwach:

- ✓ Grabarka – 24,41 ha,
- ✓ Grabarka – 17,35 ha,
- ✓ Rudka – 21,53 ha,
- ✓ Cieleśnica – 13,07 ha.

Łączna powierzchnia użytków ekologicznych wynosi 76,36 ha. Są to śródleśne powierzchnie zabagnione porośnięte brzozą, olszą, wierzbą, topolą, które tworzą zarośla o różnym stopniu zadrzewienia.

#### **Projektowany Bialskopodlaski Obszar Chronionego Krajobrazu:**

Koncepcja utworzenia Bialskopodlaskiego OChK wraz z dokumentacją została opracowana w marcu 1996 r.

Wg koncepcji, obejmuje on fragmenty gmin: Biała Podlaska, Drelów, Łomazy i Międzyrzec Podlaski (powiat bialski) oraz Komarówka Podlaska i Wohyń (powiat radzyński).

Łączna powierzchnia obszaru wynosi 36 710 ha, w tym 4650 ha znajduje się na terenie gminy Biała Podlaska.

Utworzenie Bialskopodlaskiego OChK ma na celu ochronę wysokich walorów przyrodniczych tych terenów. Rzeźba terenu jest mało urozmaicona, przeważają podmokłe obniżenia, często zatorfione, a także połacie sandrów i pagórki morenowe.

Północna część obszaru zdominowana jest przez dolinę Krzny, największej rzeki na jego terenie. Dolina zachowała naturalny charakter, mimo zabiegów regulacyjnych. Liczne są starorzecza z bogatą florą wodną i szuwarową. Pozostałe rzeki, to: Białka, Rudka, Dziegciarka i Danówka.

W południowej części obszaru znajduje się fragment kanału Wieprz-Krzna.

Największym zbiornikiem wodnym jest zbiornik retencyjny Żelizna w gminie Drelów, o powierzchni 349 ha.

Gatunki rzadkie to m.in.: selernica żyłkowana (*Cnidium dubium*), czarcikęsik Kluka (*Succisella inflexa*), krwawnik wierzbolistny (*Achillea salicifolia*) i inne.

Fauna kręgowców obszaru liczy 216 gatunków, tj. 39% gatunków spotykanych na terenie kraju. 136 gatunków z tej liczby to ptaki lęgowe, a kolejne 30 to ptaki niełęgowe. Bardziej interesujące gatunki, to: błotniak łąkowy (*Circus pygargus*), orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*), krogulec (*Accipiter nisus*), brodziec samotny (*Tringa ochropus*), kulik wielki (*Numenius arquata*), żuraw (*Grus grus*), bocian czarny (*Ciconia nigra*), przepiórka (*Coturnix coturnix*), derkacz (*Crex crex*). Na zbiorniku retencyjnym Żelizna występują ponadto: rybitwa zwyczajna (*Sterna hirundo*), rybitwa czarna (*Chlidonias niger*), zausznik (*Podiceps nigricollis*), bąk (*Botaurus stellaris*), zimorodek (*Alcedo atthis*) i inne ptaki nadwodne. Rzadkim gatunkiem ssaka żyjącym na tym terenie jest orzesznica (*Muscardinus avellanarius*).

Występuje tu także, w dolinie Krzyny, żółw błotny (*Emys orbicularis*), który znajduje się na liście gatunków zagrożonych wyginięciem.

## **Pomniki Przyrody**

Na terenie gminy tą formą ochrony objęto 35 obiektów.

Największą grupę chronionych obiektów stanowią drzewa (26 okazów), poza tym objętych ochroną jest 8 głazów narzutowych oraz jedno stanowisko wawrzynka wilczylika o liczebności ok. 100 okazów. Chronionymi drzewami są głównie dęby (7 szt.) i lipy (6 szt.).

Pozostałe gatunki chronione w mniejszej liczbie okazów to sosna (4 szt.), świerk (3 szt.) i modrzew (2 szt.) oraz pojedyncze egzemplarze: buku, jesionu, klonu i tulipanowca amerykańskiego.

Aż osiem pomników przyrody znajduje się w obrębie zabytkowego parku dworskiego w Roskoszy, a pięć zabytkowych drzew znajduje się w parku w Styrzyńcu. Poniżej znajduje się pełny wykaz pomników przyrody na terenie gminy.

L. p.	Nr Rejestru Starosty	Nr Rejestru W.K.P.	Rodzaj pomnika	Obwód (cm)	Wysokość (m)	Położenie	Rok ustanowienia
1	12	42	<i>Buk pospolity</i>	220	22	<i>Styrzyniec - park zabytkowy</i>	1983
2	15	47	<i>Świerk pospolity</i>	270	30	<i>Styrzyniec - park zabytkowy</i>	1983
3	16	50	<i>Lipa drobnolistna</i>	340	30	<i>Leśn. Grabarka - przy osadzie</i>	1983
4	27	206	<i>Świerk pospolity</i>	315	27	<i>Woskrzenice - park zabytkowy</i>	1983
5	65	123	<i>Dąb szypułkowy</i>	390	23	<i>Woskrzenice - park zabytkowy</i>	1984
6	72	147	<i>Sosna pospolita</i>	290	26-28	<i>Leśn. Woroniec, ur. Łysocha</i>	1986
7	73	148	<i>Dąb szypułkowy</i>	305	28	<i>Leśn. Woroniec, ur. Łysocha</i>	1986
8	88	184	<i>Sosna pospolita</i>	280	30	<i>Leśn. Szadek, oddz. 277k</i>	1988
9	87	169	<i>Sosna pospolita</i>	340	22	<i>Styrzyniec - park zabytkowy</i>	1988
10	113	205	<i>Świerk pospolity</i>	290	28-30	<i>Roskosz - założenie parkowe</i>	1989
11	114	206	<i>Modrzew europejski</i>	355	28-30	<i>Roskosz - założenie parkowe</i>	1989
12	115	207	<i>Lipa drobnolistna</i>	345	28	<i>Roskosz - założenie parkowe</i>	1989
13	119	208	<i>Modrzew europejski</i>	290	28	<i>Roskosz - założenie parkowe</i>	1989
14	116	214	<i>Dąb szypułkowy</i>	300	28	<i>Leśn. Szadek, oddz. 159</i>	1989
15	117	219	<i>Dąb szypułkowy</i>	286	22	<i>Działka leśna przy szosie Wólka Plebańska-Michałówka.</i>	1989
16	118	220	<i>Dąb szypułkowy – 2 szt.</i>	315, 377		<i>Michałówka, działka nr 268</i>	1989
17	136	253	<i>Dąb szypułkowy</i>	375	18-20	<i>Hola, przy drodze E-30</i>	1991
18	135	252	<i>Lipa drobnolistna</i>	242-292	22	<i>Styrzyniec - park zabytkowy</i>	1991
19	157	273	<i>Lipa drobnolistna, aleja, 130 szt.</i>	97-355	11-19	<i>Roskosz, przy drodze łączącej park zabytkowy z drogą Biała Podl.–Sarnaki</i>	1993
20	160	274	<i>Jesion wyniosły</i>	330	20	<i>Roskosz - park zabytkowy</i>	1993
21	261		<i>Głaz narzutowy, gnejs żółtoszary</i>	560	1,1	<i>Janówka, przy gaj. Grabarka</i>	1998
22	159	275	<i>Grab pospolity</i>	270	15	<i>Roskosz – park zabytkowy</i>	1993

23	158	276	Tulipanowiec amerykański	300	18	Roskosz – park zabytkowy	1993
24	171	320	Wawrzynek wilczełyko – ok. 100 egz.			Leśn. Grabarka, oddz. 121k	1994
25	89	171	Sosna pospolita	277	26	Leśn. Kniejówka	1988
26	105	190	Klon pospolity	372	25	Lesn. Kniejówka	1988
27	202	425	Lipa drobnolistna	311	22	Siedlisko S. Dembowskiej, Sitnik 94	1996
28	201	426	Lipa drobnolistna	270	22	Działka S. Dembowskiego, Sitnik 94	1996
29	77	167	Głaz narzutowy-gnejs ciemnoszary	600	65	Leśn. Grabarka oddz. 121	1986
30	63	168	Głaz narzutowy rapakiwi	815	150	Leśn. Grabarka oddz. 121	1984
31	79	153	Głaz narzutowy – granit różowy	510	65	Czosnówka, ur. Podlasie	1986
32	84	231	Głaz narzutowy – granit różowo-szary	565	120	Grabanów, 200 m od parku zabytkowego	1988
33	85	187	Głaz narzutowy – pegmatyt różowy	535	115	Janówka, dz. Rolna, wł. Jana Zaniewicza	1988
34	86	227	Głaz narzutowy – granitognejs	665	90	Wola Dubowska, zabudowa wiejska	1988
35	63	114	Głaz narzutowy - granit czerwony	490	150	Leśn. Grabarka oddz. 48, Altana, pam. 34pp	1984

Źródło: *STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIAŁA PODLASKA*

## 1.4 Jakość środowiska

### 1.4.1 Stan czystości powietrza atmosferycznego

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska każdego roku dokonuje oceny poziomów substancji w powietrzu w strefach – art. 89 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2017, poz. 519 z późn. zm.). Na terenie województwa lubelskiego, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. 2012, poz. 914), zdefiniowane są dwie strefy:

- ✓ aglomeracja lubelska obejmująca Lublin – miasto o liczbie mieszkańców powyżej 250 tysięcy,
- ✓ strefa lubelska obejmująca pozostały obszar województwa nie wchodzący w skład aglomeracji.

**Gmina Biała Podlaska należy do strefy lubelskiej.**

Głównym źródłem zanieczyszczenia środowiska na terenie gminy Biała Podlaska jest emisja gazów (SO<sub>2</sub>, NO<sub>x</sub>, CO<sub>2</sub>, węglowodory itp.) i pyłów oraz odprowadzanie nieoczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych i gruntowych.

Zanieczyszczenia gazowe i pyłowe powstają w procesie spalania różnego rodzaju paliw. Ich źródłem są przede wszystkim kotłownie przemysłowe, kotłownie komunalne, paleniska

domowe oraz pojazdy mechaniczne.

Największym emitentem zanieczyszczeń występujących na terenie gminy jest miasto Biała Podlaska.

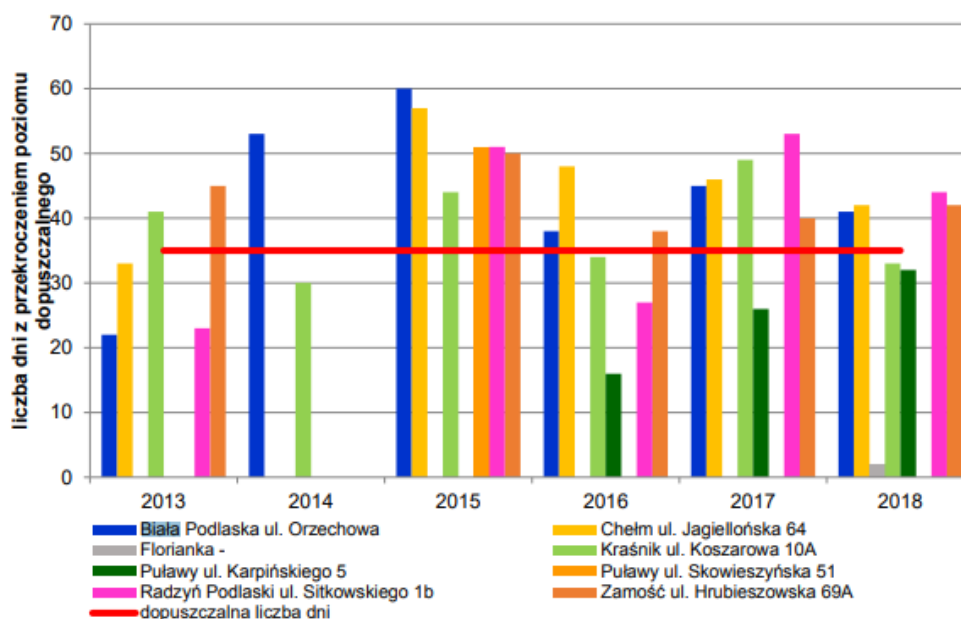
Wg raportu o stanie środowiska województwa lubelskiego stężenia gazów i pyłów na terenie gminy nie są przekraczane, aczkolwiek na terenie miasta Biała Podlaska (stacja pomiarowa przy ul. Orzechowej) stężenie pyłu zawieszzonego PM10 było w 2018 roku przekraczane 41 razy, co stanowi powyżej dopuszczalnej rocznej ilości przekroczeń.

Tabela 2 . Liczba dni z przekroczeniem dobowego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM10

lp.	kod stacji	adres stacji	m/a*	liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnego stężenia 24-godz. dla PM10					
				2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	LbBiaPodOrze	Biała Podlaska ul. Orzechowa	m	22	53	60	38	45	41
2	LbChelJagiel	Chełm ul. Jagiellońska 64	m	33	-	57	48	46	42
3	LbFlorianRPN	Florianka -	m	-	-	-	-	-	2
4	LbKrasKoszar	Kraśnik ul. Koszarowa 10A	m	41	30	44	34	49	33
5	LbPulaKarpin	Puławy ul. Karpińskiego 5	m	-	-	-	16	26	32
6	LbPulaSkowie	Puławy ul. Skowieszyńska 51	m	-	-	51	-	-	-
7	LbRadzPodSit	Radzyń Podlaski ul. Sitkowskiego 1b	m	23	-	51	27	53	44
8	LbZamoHrubie	Zamość ul. Hrubieszowska 69A	m	45	-	50	38	40	42
9	LbZamoHrubie	Zamość ul. Hrubieszowska 69A	a	-	-	-	-	36	18

źródło: opracowanie Atmoterm S.A. na podstawie danych Państwowego Monitoringu Środowiska.

Wykres 1 Liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnego stężenia 24 godz. PM10 w strefie lubelskiej



Źródło: Program ochrony powietrza dla strefy lubelskiej

Mimo wszystko należy mieć na uwadze, że stacja zlokalizowana jest w mieście i notowane przez nią wartości jedynie w niewielkim stopniu odnoszą się do terenu gminy.

Wśród emisji gazów i pyłów na terenie powiatu bialskiego, największy udział ma emisja powierzchniowa, a więc pochodząca z wielu rozproszonych źródeł o niewielkiej wysokości – w szczególności spowodowana jest wykorzystywaniem niskosprawnych urządzeń grzewczych, często w złym stanie technicznym, a także używania niskiej jakości paliw energetycznych. Emisję powierzchniową charakteryzuje gromadzenie się emitowanych zanieczyszczeń wokół miejsca ich powstania, co znacznie utrudnia proces ich rozproszenia. Zanieczyszczenia te są najbardziej odczuwalne w okresie zimowym, gdy z oczywistych przyczyn emisja osiąga najwyższe wartości, a przy tym niekorzystne warunki atmosferyczne często sprzyjają gromadzeniu i unoszeniu się ich nad skupiskami ludzkimi. Emisja powierzchniowa pyłów w powiecie bialskim jest bardzo wysoka w porównaniu do innych powiatów w województwie lubelskim – wyższa jest jedynie w powiecie lubelskim oraz zamojskim. Może to wskazywać na relatywnie gorszy stan techniczny instalacji grzewczych i/lub stosowanie gorszej jakości paliw.

Drugim istotnym rodzajem emisji jest emisja liniowa. Obejmuje ona przede wszystkim zanieczyszczenia komunikacyjne, a zważywszy, że powiat, jak i samą gminę Biała Podlaska, przecina na całej długości droga krajowa nr 2, nie jest zaskoczeniem fakt, że udział emisji liniowej w całości zanieczyszczeń ma na tych obszarach wartości niższe jedynie od powiatu lubelskiego, a wyższe od wszystkich pozostałych.

Najmniejszy udział w całości zanieczyszczeń na terenie powiatu i gminy mają źródła punktowe. Nie znaczy to jednak, że te zanieczyszczenia są w jakiś sposób mniej istotne. Wręcz przeciwnie – duże punktowe źródła emitują wielokrotnie więcej gazów czy pyłów niż pojedyncze źródła „domowe”, a więc odpowiednie ich zabezpieczenie ma istotne znaczenie dla jakości powietrza.

Do większych emiterów punktowych na terenie gminy Biała Podlaska zaliczają się m.in.:

- ✓ kotłownie (olejowe i węglowe) spółdzielni i osiedli mieszkaniowych: w Woroncu, Ciciborze Dużym oraz Roskoszy,
  - ✓ Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna oraz Stacja Doświadczalna Oceny Odmian w Ciciborze Dużym (kotłownie olejowe i węglowe),
  - ✓ Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Grabanowie (kotłownia olejowa),
  - ✓ Wytwórnia Mas Bitumicznych PRDM w Kaliłowie (kotłownia węglowa),
  - ✓ Przedsiębiorstwo Ekosusz w Hrudzie (kotłownia olejowa),
  - ✓ Przedsiębiorstwo Wostim w Woskrzenicach Dużych (kotłownia olejowa i gazowa),
  - ✓ Przedsiębiorstwo Plastimex w Ciciborze Dużym (kotłownia olejowa),
  - ✓ piekarnie w Zabłociu, Styrzyńcu, Sławacinku Starym, Wilczynie (piece i kotłownie węglowe),
  - ✓ ferma drobiu w Krzymowskich (kotłownia opalana drewnem), – tunel foliowy
-

w Rakowiskach (kotłownia węglowa)

## 1.5 Infrastruktura komunikacyjna

Gmina cechuje się stosunkowo dobrą dostępnością komunikacyjną. Zlokalizowana jest przy drodze krajowej nr 2 (jest to trasa tranzytowa łącząca Europę Zachodnią z Rosją).

W Białej Podlaskiej krzyżuje się ona z drogami wojewódzkim nr 811 (Sarnaki – Konstantynów – Biała Podlaska) i nr 812 (Biała Podlaska – Wisznice – Włodawa - Chełm).

Gmina znajduje się w odległości 115 km od Lublina, 155 km od Warszawy i 36 km od Terespoła (przejście graniczne z Białorusią).

Gmina jest dosyć dobrze wyposażona w infrastrukturę kolejową i drogową. Przez gminę przebiega linia kolejowa o znaczeniu europejskim - E20 (Kunowice – Warszawa – Siedlce – Łuków – Terespol – Moskwa).

Koleją na terenie gminy zarządza Okręgowa Dyrekcja Kolei Państwowych w Siedlcach.

Łączna długość sieci drogowej na terenie gminy wynosi około 406 km, w tym 15 km przypada na drogę krajową (nr 2), 13 km na drogi wojewódzkie (nr 812, 811) oraz 122 km na drogi powiatowe.

Drogi gminne posiadają łączną długość 256 km.

Szczególnym atutem powiatu bialskiego jest przygraniczne położenie przy ważnych transkontynentalnych szlakach komunikacyjnych: drodze E-30 (droga krajowa nr 2) i linii kolejowej E-20, tworzących główny korytarz komunikacyjny Europy: Madryt, Paryż, Berlin, Warszawa, Moskwa.

Ruch graniczny obsługują 4 przejścia graniczne – największe na wschodniej granicy Polski. Są to 3 przejścia drogowe, tj. towarowe w Kukurykach i osobowe w Terespolu i Sławatyczach oraz przejście kolejowe w Terespolu. W 1999 r. rozszerzony został zasięg terytorialny Drogowego Przejścia Granicznego w Kukurykach o nowoczesny Terminal Samochodowy w Koroszczyne.

Na terenie powiatu bialskiego położona jest gęsta sieć dróg o randze dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych, łącznie około 3 726,3 km.

Powiat bialski pod względem długości sieci drogowej zajmuje pierwsze miejsce w kraju, a pod względem ilości dróg utwardzonych trzecie.

Drogi krajowe administrowane są przez Generalną Dyrekcję Dróg Krajowych i Autostrad - Oddział w Lublinie, wojewódzkie przez Zarząd Dróg Wojewódzkich w Lublinie, powiatowe przez Zarząd Dróg Powiatowych w Białej Podlaskiej oraz gminne przez Wójta, Burmistrza danej gminy.

Powiat bialski posiada dość atrakcyjne położenie z punktu widzenia komunikacyjnego i urbanistycznego. Infrastrukturę komunikacyjną powiatu zapewnia system dróg o znaczeniu międzynarodowym, krajowym, regionalnym, powiatowym i lokalnym.

Według danych Starostwa Powiatowego w Białej Podlaskiej z 2018 roku na terenie powiatu bialskiego zlokalizowane były następujące drogi:

- drogi krajowe: 126,6 km;



- drogi wojewódzkie: 185,4 km;
- drogi powiatowe: 1093,96 km, w tym o nawierzchni:
  - ✓ - twardej: 891,25 km;
  - ✓ - gruntowej naturalnej: 171,56 km;
  - ✓ - gruntowej ulepszonej: 31,15 km;
- drogi gminne: 2 324,1 km, w tym o nawierzchni:
  - ✓ - twardej: 571 km.

Jeśli chodzi o drogi rangi krajowej, to przez teren powiatu bialskiego przebiegają 4 drogi krajowe:

- droga krajowa nr 2, E-30: Berlin – Warszawa – Moskwa o funkcji drogi międzynarodowej. W perspektywie kilku najbliższych lat, równoległe do przebiegu tej drogi planowane jest poprowadzenie autostrady.
- droga krajowa nr 68: stanowiąca odgałęzienie drogi nr 2 do drogowego przejścia granicznego dla ruchu towarowego w Kukurykach;
- droga krajowa nr 19: granica państwa – Białystok – Międzyrzec Podlaski – Lublin – Rzeszów. W najbliższych latach planowana jest rozbudowa tej drogi do statusu drogi ekspresowej o nazwie Via Carpatia;
- droga krajowa nr 63: granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Siedlce – Radzyń Podlaski – Sławatycze.

System dróg krajowych uzupełniają drogi wojewódzkie (7 dróg) i powiatowe (141 dróg). Spośród dróg wojewódzkich wyróżniamy drogi:

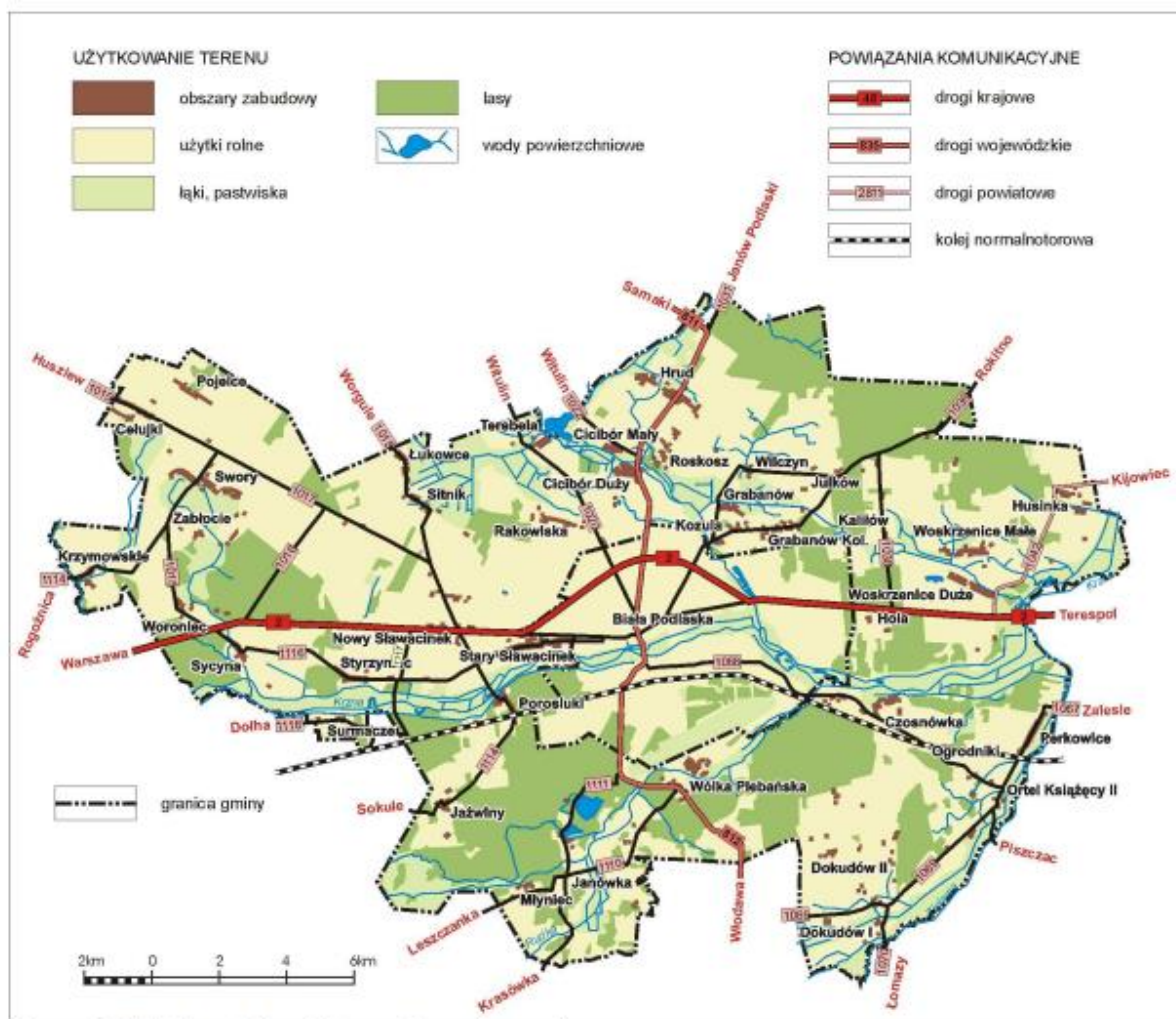
- nr 806: Łuków – Międzyrzec Podlaski;
- nr 813: Międzyrzec Podlaski – Parczew – Ostrów Lubelski – Łęczna
- nr 811: Sarnaki – Konstantynów – Biała Podlaska;
- nr 812: Biała Podlaska – Wisznice – Włodawa – Chełm – Rejowiec – Krasnystaw;
- nr 815: Wisznice – Parczew – Siemień – Lubartów;
- nr 816: Terespol – Kodeń – Sławatycze – Włodawa – Dorohusk – Horodło – Zosin;
- nr 698: Siedlce – Łosice – Konstantynów – Terespol.

Na drogach powiatowych zlokalizowanych jest 69 obiektów mostowych o łącznej długości 1 154,6 m, z czego 5 mostów na terenie miast o łącznej długości 106,4 m oraz 965 przepustów o długości 10 430 mb. 7 mostów z podkładem drewnianym ma nośność niedostosowaną do współczesnych potrzeb gospodarczych i obciążenia ruchem pojazdów ciężarowych.

Systemowi dróg kołowych towarzyszą ciągle rozbudowywane ścieżki rowerowe.

Długość ścieżek rowerowych w powiecie bialskim w roku 2017 wynosiła 38,6 km (w roku 2013: 27,0 km), w tym pod jurysdykcją Zarządu Dróg Powiatowych w Białej Podlaskiej: 11,5 km. Wskaźnik „ścieżki rowerowe na 10 tys. km<sup>2</sup>” dla powiatu w roku 2017 wynosił 140,1 km, a wskaźnik „ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności” - 3,4 km.

Rysunek 5 Układ osadniczy i komunikacyjny gminy



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG Biała Podlaska

### 1.5.1 Transport publiczny i komunalny oraz transport prywatny

Na mocy Porozumienia Międzygminnego z dnia 31 sierpnia 2015 roku w sprawie lokalnego transportu zbiorowego Gmina Biała Podlaska powierzyła, a Gmina Miejska Biała Podlaska przyjęła do realizacji zadanie własne z w zakresie lokalnego transportu zbiorowego, polegające na planowaniu, organizowaniu i zarządzaniu publicznym transportem zbiorowym na obszarze Gminy Biała Podlaska.

Gmina Miejska przejęła prawa i obowiązki gminy Biała Podlaska.

W 2018 roku Gmina podjęła działania mające na celu wprowadzenie Karty Dużej Rodziny Gminy Biała Podlaska i objęcie beneficjentów kart ulgami w korzystaniu z usług ZKM – na dzień składania raportu osoby posiadające

Miejscowości obsługiwane: Sławacinek Stary, Sławacinek Nowy, Porosiuki, Styrzyniec, Czosnówka, Grabanów, Julków, Wilczyn, Czosnówka, Cicibór Duży, Wólka Plebańska, Rakowiska.

## 1.6 Infrastruktura techniczna

### 1.6.1 Zaopatrzenie w wodę

W roku 2018, długość sieci wodociągowej na terenie Gminy wyniosła 218,98 km. W roku tym z instalacji wodociągowej korzystało 2525 gospodarstw. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej wyniosła 7 980 osób, co stanowi 55,67 % ogólnej liczby ludności w roku 2018.

Wartość ta nieznacznie wzrosła w porównaniu do roku 2014, kiedy to z sieci wodociągowej korzystało 7 086 osób, co stanowiło 51,16% ogółu mieszkańców Gminy.

Na terenie Gminy znajduje się 2 588 czynnych przyłączy sieci wodociągowej prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania.

Tabela 3 Długość czynnej sieci wodociągowej oraz liczba przyłączy

Lata	2014	2015	2016	2017	2018
<b>długość czynnej sieci rozdzielczej (km)</b>	175,3	175,3	177,1	177,1	177,1
<b>przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)</b>	2 164	2 297	2 406	2 493	2 588

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Ilość wody dostarczonej gospodarstwom domowym w 2018 roku wyniosła 283,7 dm<sup>3</sup>, a zużycie wody na jednego mieszkańca 19,9 m<sup>3</sup>.

Tabela 4 Wskaźniki dla sieci wodociągowej

Lata	2014	2015	2016	2017	2018
<b>woda dostarczona gospodarstwom domowym (dm<sup>3</sup>)</b>	220,2	246,1	246,7	257,9	283,7
<b>ludność korzystająca z sieci wodociągowej</b>	7 086	7 338	7 584	7 757	7 980
<b>zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca (m<sup>3</sup>)</b>	16,0	17,7	17,6	18,2	19,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Gmina w dalszym ciągu boryka się z problemami jeżeli chodzi o dostęp mieszkańców do kompleksowej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Wskaźnik zwodociągowania gminy oceniany jest na poziomie 54,4 %.

### 1.6.2 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosiła w roku 2018 - 35,2 km. Niestety, sieć kanalizacyjna nie rozwija się w gminie w sposób skoordynowany z rozwojem sieci wodociągowej. Stopień skanalizowania gminy oceniany jest obecnie na poziomie 22,7 %. Dysproporcje pomiędzy siecią wodociągową i kanalizacyjną najbardziej widoczne są w ilości podłączonych do sieci budynków i gospodarstw.

Na przestrzeni lat 2014-2018 odnotowano wzrost w odniesieniu do liczby przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieskalnych. W 2018 roku, sieć posiadała 926 przyłączy prowadzących do budynków. W 2014 roku było to 751 przyłączy. Ilość odprowadzanych ścieków w 2018 roku wyniosła 35,2 dm<sup>3</sup>. Z sieci kanalizacyjnej w 2018 roku korzystało 3 643 osób, co stanowi zaledwie nieco ponad 25 % ogółu mieszkańców Gminy.

Tabela 5 Wskaźniki dla sieci kanalizacyjnej

Lata	2014	2015	2016	2017	2018
<b>ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną (dm<sup>3</sup>)</b>	92,0	77,4	94,6	101,6	107,8
<b>ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej</b>	3 081	3 226	3 352	3 476	3 643

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela 6 Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km oraz liczba przyłączy

Lata	2014	2015	2016	2017	2018
<b>długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)</b>	35,0	35,0	35,0	35,0	35,2
<b>przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)</b>	751	793	830	872	926

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Na terenie gminy nie występuje oczyszczalnia ścieków obsługująca wszystkich mieszkańców gminy. Miejska oczyszczalnia ścieków w Białej Podlaskiej przystosowana jest do odbioru ścieków z terenu gminy kanalizacją grawitacyjną oraz dowożonych taborem asenizacyjnym.

Do urządzeń służących oczyszczaniu ścieków na terenie gminy należą: mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków po modernizacji typu MOS w Woroncu, rów biologiczny w Roskoszy, Grabanowie, osadnik gnilny w RSP Cicibór i w Woskrzenicach.

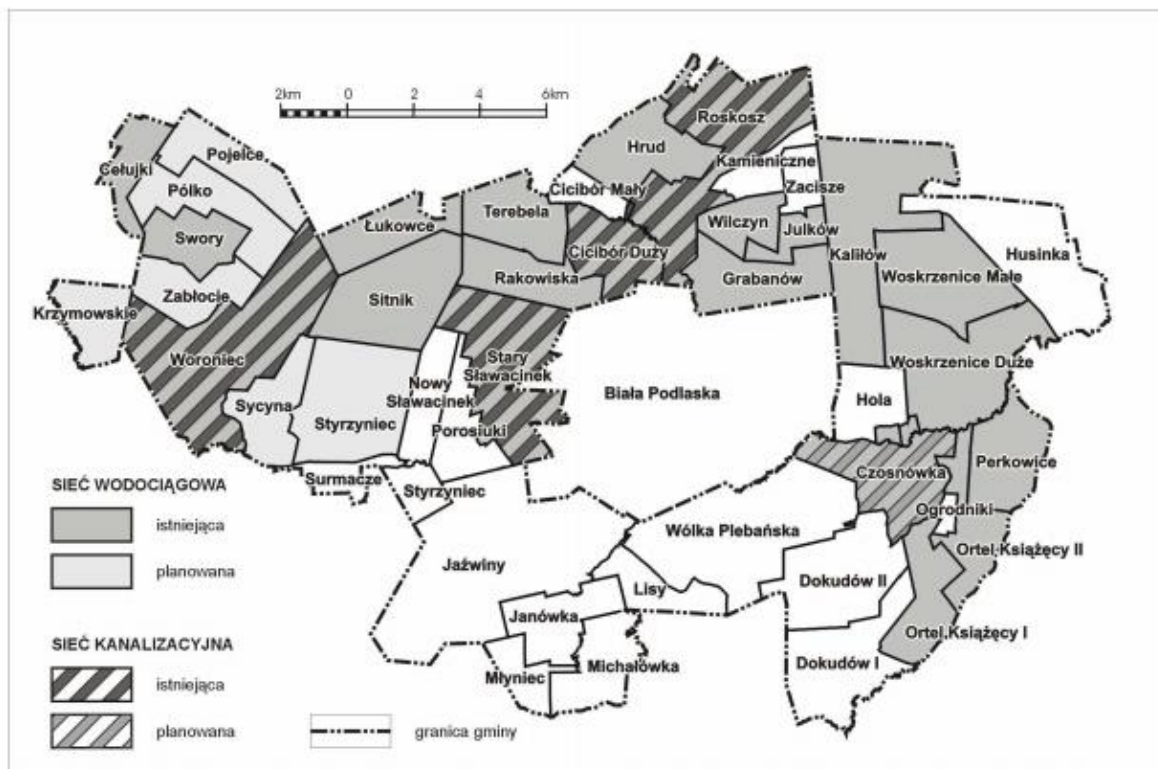
Na terenie Gminy Biała Podlaska wybudowanych jest ok. 520 szt. przydomowych oczyszczalni ścieków. Większość mieszkańców gminy korzysta z szamb bezodpływowych.

Do podmiotów posiadających urządzenia do oczyszczania ścieków oraz pozwolenia wodnoprawne na odprowadzanie oczyszczonych ścieków do środowiska należą:

- ✓ Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Grabanowie (oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna),
- ✓ Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Ciciborze Dużym (oczyszczalnia mechaniczna i zbiornik bezodpływowy),
- ✓ Wspólnota Mieszkaniowa Swory (oczyszczalnia Sotralentz),
- ✓ Leśniczówka w Woroncu (oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna),
- ✓ Agencja Nieruchomości Rolnych w Woroncu (oczyszczalnia typu MOS-30),
- ✓ Szkoła podstawowa w Woskrzenicach (oczyszczalnia mechaniczna),
- ✓ Przesiębiorstwo Ekosusz (zezwolenie na rolnicze wykorzystanie ścieków do nawadniania własnych gruntów),

✓ Przedsiębiorstwo Wostim (łąpacz tłuszczów).

Rysunek 6 Stopień wyposażenia gminy w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela 7 Charakterystyka infrastruktury wodno - kanalizacyjnej na terenie poszczególnych sołectw gminy Biała Podlaska

Lp.	Miejscowość	Obecność kanalizacji (TAK/NIE)	Obecność wodociągu (TAK/NIE)
1.	Celujki	NIE	NIE
2.	Cielbór Duży	TAK	TAK
3.	Cielbór Mały	NIE	NIE
4.	Czosnówka	TAK	TAK
5.	Dokudów Pierwszy	NIE	TAK
6.	Dokudów Drugi	NIE	TAK
7.	Grabanów Kolonia i Wieś	TAK	TAK
8.	Hrud	NIE	TAK
9.	Hola	NIE	TAK
10.	Husinka	NIE	TAK
11.	Janówka	NIE	NIE
12.	Jażwiny	NIE	NIE
13.	Julków	NIE	TAK
14.	Kallów	NIE	TAK
15.	Krzybowskie	NIE	TAK
16.	Lisy	NIE	NIE
17.	Łukowce	NIE	TAK
18.	Michałowka	NIE	NIE
19.	Młyniec	NIE	NIE
20.	Ortel Książęcy Pierwszy	NIE	TAK
21.	Ortel Książęcy Drugi	NIE	TAK
22.	Perkowice	NIE	TAK

23.	Pojelce	NIE	TAK
24.	Porosiuki	TAK	TAK
25.	Pólko	TAK	TAK
26.	Rakowiska	TAK	TAK
27.	Roskosz	TAK	TAK
28.	Sławacinek Nowy	NIE	TAK
29.	Sławacinek Stary	TAK	TAK
30.	Sitnik	NIE	TAK
31.	Sycyna	NIE	TAK
32.	Styrzyniec	NIE	TAK
33.	Surmacze	NIE	NIE
34.	Swory	NIE	TAK
35.	Terebela	NIE	TAK
36.	Wilczyn	NIE	TAK
37.	Woroniec	TAK	TAK
38.	Woskrzenice Duże	NIE	TAK
39.	Woskrzenice Małe	NIE	TAK
40.	Wólka Plebańska	NIE	NIE
41.	Zabłocie	NIE	TAK

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

### 1.6.3 Elektroenergetyka

Punkty zasilające gminę w energię elektryczną znajdują się na terenie miasta (stacja „Wola” i „Sitanicka” o mocy 16 i 25 MVA oraz 10 i 25 MVA).

Sieć energetyczna gminy podlega Rejonowi Energetycznemu w Białej Podlaskiej i posiada wiele połączeń z podsystemami. Stan techniczny linii wysokiego napięcia jest zadawalający, wymogów technicznych nie spełnia jednak część linii niskiego napięcia. W przyszłości przewidziana jest budowa linii elektrycznej wysokiego napięcia WN 400 kV.

Na dzień dzisiejszy nie notuje się większych problemów z dostarczaniem energii elektrycznej do budynków i gospodarstw domowych. Praktycznie każdy indywidualny odbiorca może zostać podłączony do sieci energetycznej.

W dłuższej perspektywie należy jednak liczyć się z inwestycjami w zakresie infrastruktury niskonapięciowej, której stan techniczny z roku na rok się pogarsza. Przez gminę przebiega gazociąg wysokiego napięcia w Hołowczycach do stacji redukcyjnej w Sławacinku.

W analizowanym okresie zauważalny jest 0,5% spadek zapotrzebowania na energię elektryczną niskich napięć przy jednoczesnym 5 % wzroście liczby gospodarstw domowych, dla regionu wskaźnik ten wynosi 3,45 %. Jednym z kryteriów modernizacji sieci elektroenergetycznej powinno być zwiększenie mocy przyłączy dla nowych instalacji produkujących energię ze źródeł odnawialnych.

### 1.6.4 Infrastruktura gazowa

Przez gminę przebiega gazociąg wysokiego napięcia w Hołowczycach do stacji redukcyjnej w Sławacinku. Gazociąg ten jest w złym stanie technicznym i wymaga w najbliższych latach renowacji. Długość czynnej sieci gazowej w gminie wynosi około 24, 29 km. Z sieci tej korzysta 927 osób (dane na rok 2018).

W roku 2018 w budynkach znajdowały się 342 przyłącza czynne, a korzystało z niej 927 osób (6,5% ogółu ludności).

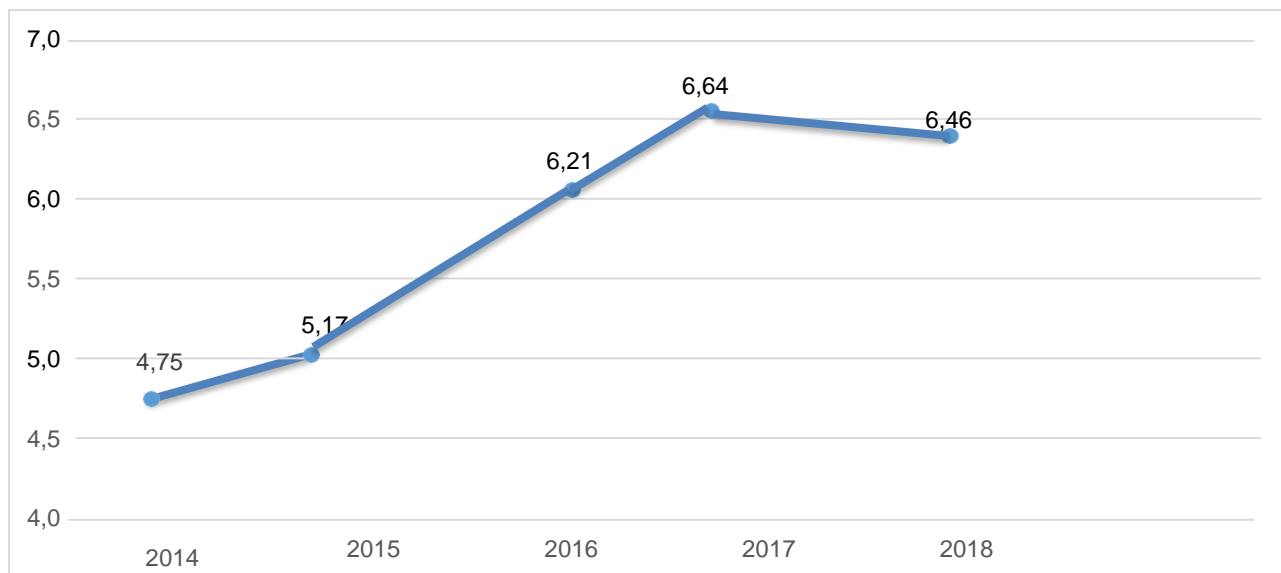
Tabela 8 Struktura sieci gazowej

Lata	2014	2015	2016	2017	2018
długość czynnej sieci ogółem (m)	17 706	17 943	18 372	20 898	24 292
długość czynnej sieci przesyłowej (m)	9 204	9 204	9 119	9 119	9 119
długość czynnej sieci rozdzielczej (m)	8 502	8 739	9 253	11 779	15 173
czynne przyłącza do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieszkalnych)	220	226	251	284	342
ludność korzystająca z sieci gazowej	658	722	875	942	927

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wykres 2 Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.



W Gminie Biała Podlaska funkcjonują przede wszystkim kotłownie i urządzenia grzewcze, które opalane są paliwem stałym.

### 1.6.5 Gospodarka cieplna

Ogrzewanie budynków opiera się na indywidualnych, najczęściej tradycyjnych, nośnikach energii. Zapotrzebowanie na energię cieplną budynków mieszkalnych zapewnione jest dzięki indywidualnym źródłom ciepła opartym na kotłach węglowych, zasilanych biomasą, rzadziej

gazem ziemnym oraz sporadycznie na piecach kaflowych.

Tabela 9 Szacunkowe zapotrzebowanie ciepła, sposób jego realizacji oraz szacunkowa liczba kotłów na paliwa stałe w gminach strefy lubelskiej w 2018 roku

Lp.	gmina	powiat	szacunkowe zapotrzebowanie na ciepło do ogrzewania mieszkań i sposób jego realizacji					szacunkowa liczba kotłów/ pieców na paliwa stałe
			ogółem	sieć ciepła	gaz	olej	paliwa stałe	
			[GJ/rok]	[GJ/rok]	[GJ/rok]	[GJ/rok]	[GJ/rok]	
1	Międzyrzec Podlaski miasto	białski	403 104	100 776	17 797	8 062	276 469	4 200
2	Terespol miasto		133 368	13 337	0	667	119 364	2 000
3	Biała Podlaska gm. wiejska		344 015	7 912	15 954	6 880	313 269	4 300
4	Drelów		130 392	0	0	0	130 392	1 800
5	Janów Podlaski		128 256	0	0	0	128 256	2 000
6	Kodeń		86 040	0	0	0	86 040	1 500
7	Konstantynów		99 720	0	9 972	0	89 748	1 200
8	Leśna Podlaska		101 880	0	0	0	101 880	1 400
9	Łomazy		119 112	0	0	0	119 112	1 900
10	Międzyrzec Podlaski		252 768	0	0	2 528	250 240	3 100
11	Piszczac		173 544	0	0	0	173 544	2 400
12	Rokitno		71 736	0	0	0	71 736	1 200
13	Rossosz		53 688	0	0	0	53 688	800
14	Sławatycze		56 088	0	0	0	56 088	1 000
15	Sosnówka		58 560	0	0	0	58 560	900
16	Terespol		162 288	0	0	811	161 477	2 600
17	Tuczna		72 960	0	0	0	72 960	1 400
18	Wisznice		119 400	0	0	0	119 400	1 800
19	Zalesie		106 464	0	0	0	106 464	1 600

Źródło: Program ochrony powietrza dla strefy lubelskiej

### 1.6.6 Gospodarka niskoemisyjna

Gmina Biała Podlaska posiada uchwalony Nr XXXII/207/2017 Rady Gminy Biała Podlaska z dnia 19 grudnia 2017 r. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN). Plan gospodarki niskoemisyjnej (PGN) to strategiczny dokument dla Gminy, mający wpływ na lokalną gospodarkę ekologiczną i energetyczną. PGN zawiera informacje o ilości wprowadzanych do powietrza pyłów i gazów cieplarnianych na terenie Gminy, podając jednocześnie propozycje konkretnych i efektywnych działań ograniczających te ilości. Uwzględnienie w PGN przedsięwzięć zwiększy szanse władz gminnych, mieszkańców oraz podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie gminy na uzyskanie dofinansowania, w tym m.in. na:

- termomodernizację budynków;
- niskoemisyjny transport;
- budowę gazociągów;
- budowę infrastruktury służącej do produkcji energii pochodzącej z odnawialnych źródeł energii (OZE);



## 1.6.7 Energia odnawialna

### **Energia z biogazu i biomasy:**

Do biomasy pozyskiwanej z rolnictwa na cele energetyczne zalicza się: odpady z produkcji roślinnej (słoma) i zwierzęcej (gnojowica, obornik i pozostałości poubojowe) oraz z przemysłu rolno- spożywczego, a także biomasę pozyskiwaną z trwałych użytków zielonych i celowych upraw roślin na cele energetyczne.

Gmina Biała Podlaska to gmina rolnicza, a ponad 23% zajmują grunty leśne i zadrzewione. Jest to wartość zbliżona do średniej dla kraju. Gmina posiada dobre zaplecze dla wytwarzania ekopaliw z biomasy. Występują też nieużytki, na których uprawiane mogą być celowe rośliny energetyczne.

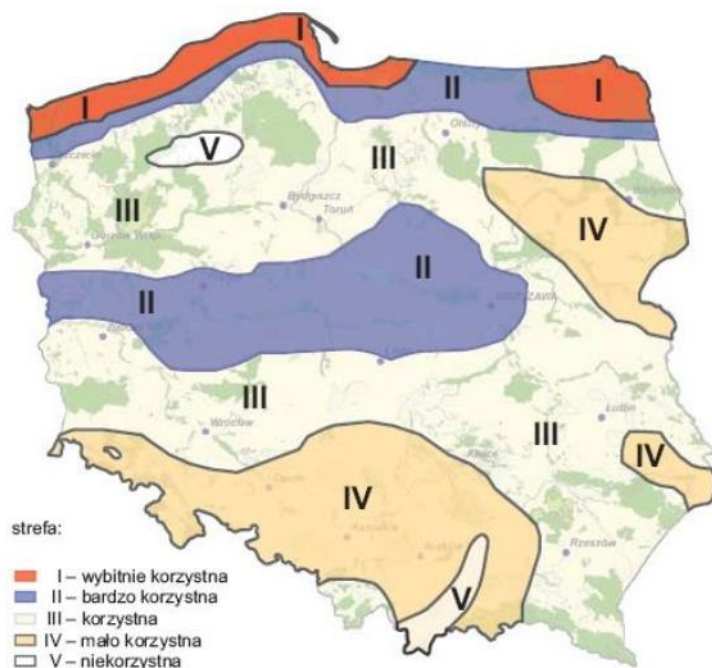
Największą przeszkodą w rozwoju energetyki wykorzystującej biomasę jest brak infrastruktury służącej przetworzeniu jej w ekopaliwo.

Na lokalnym rynku Gminy Biała Podlaska istnieją możliwości wykorzystania nadwyżek i zasobów energii. Występujące ugory, odłogi i nieużytki w strukturze gruntów gminy można przeznaczyć pod uprawę roślin energetycznych - rzepak, wierzbę energetyczną i inne. Ponadto, odpady powstałe w procesie produkcji rolniczej, w szczególności słoma zbóż i rzepaku, należy traktować jako lokalne zasoby paliw i energii, które należy przetworzyć na wysokokaloryczne paliwo.

### **Energia wiatrowa:**

Województwo Lubelskie należy do regionów w których wykorzystanie energii wiatrowej nie jest szczególnie efektywne. Lubelskie zaliczane jest do tzw. strefy korzystnej - III , a w części południowo -wschodniej nawet do strefy mało korzystnej – IV, według przyjętej klasyfikacji Strefa I - wybitnie korzystna, Strefa II - bardzo korzystna, Strefa III – korzystna, Strefa IV - mało korzystna, Strefa V – niekorzystna. Obecnie najbardziej korzystna lokalizacja elektrowni wiatrowych znajduje się w zachodniej części Województwa.

Potencjał wiatrowy obrazuje poniższa mapa:



### **Energia słoneczna:**

Kluczowym argumentem przemawiającym za inwestowaniem w energię słoneczną jest próba kompleksowego rozwiązania problemu efektywnego zaopatrzenia w ekologiczną energię w budynkach należących do mieszkańców z terenu Gminy Biała Podlaska poprzez przebudowę istniejących instalacji dostarczających ciepło (wymyennikowni, regulacji i modernizacji instalacji CO i częściowym zastąpieniu dostarczania ciepła potrzebnego do podgrzania cwu z tradycyjnych sposobów (kotłownie opalane miałem węglowym) na wykorzystanie energii słonecznej. Z warunków solarnych kluczowe znaczenie w aspekcie możliwości wykorzystania energii posiadają: usłonecznienie i natężenie promieniowania słonecznego. Usłonecznienie jest to czas bezpośredniego dopływu promieniowania słonecznego w ciągu roku do powierzchni ziemi. Suma usłonecznienia rzeczywistego na Lubelszczyźnie kształtuje się na poziomie 1500 - 1700 godzin.

### **1.6.8 Gospodarka odpadami**

Gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi stanowi istotny czynnik wpływający na stan środowiska naturalnego. Do głównych zadań systemu gospodarki odpadami należy zaliczyć:

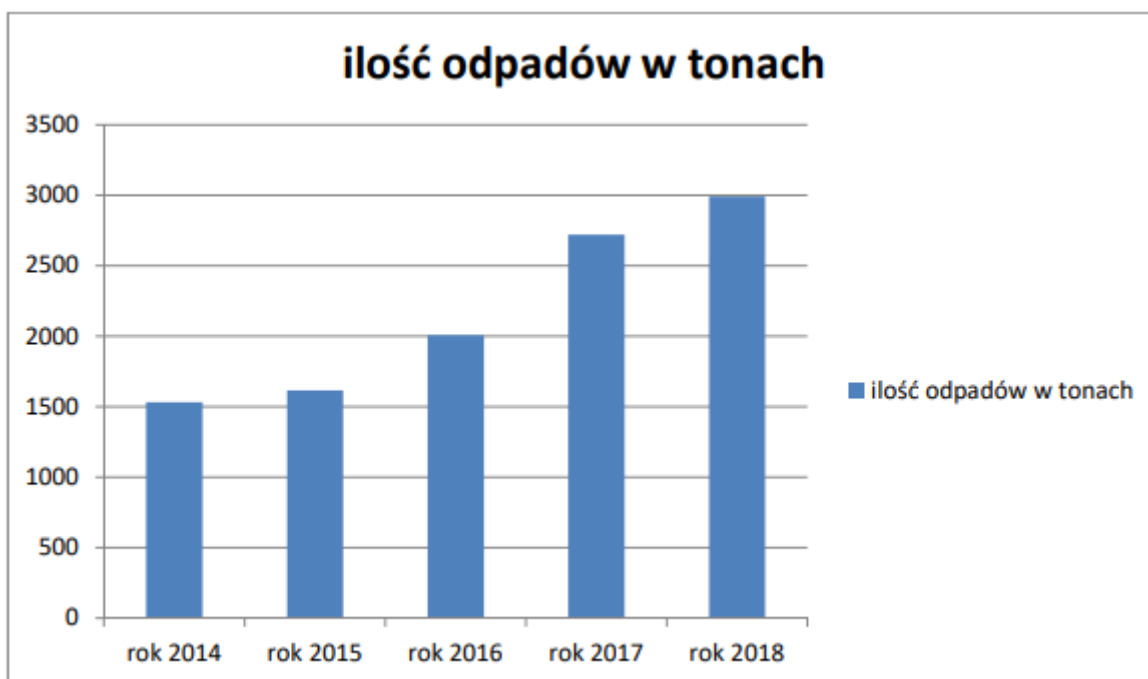
- ✓ edukację ekologiczną społeczeństwa,
- ✓ uporządkowanie gospodarki odpadami w gminie, w szczególności w zakresie selektywnego zbierania odpadów, wdrożenie procesów odzysku i unieszkodliwiania odpadów w ramach przewidywanych do osiągnięcia celów krótko długookresowych,
- ✓ osiągnięcie wymaganych prawem poziomów odzysku i unieszkodliwiania odpadów.

Od 2013 roku obowiązuje ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminie. W tym czasie zebrano selektywnie odpady komunalne od 4000 gospodarstw, w następujących ilościach

ogółem:

- ✓ 2014 r. -1532 t.
- ✓ 2015r -1615 t.
- ✓ 2016r -2006 t.
- ✓ 2017r. -2719 t.
- ✓ 2018r - 2991 t.

Tabela 10 Ilość zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku [t]



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według danych GUS w 2018 roku na jednego mieszkańca Gminy przypadło średnio 66,4 kg wytworzonych odpadów, a ilość odpadów z gospodarstw domowych przypadająca na jednego mieszkańca wyniosła 54,1 kg. Szczegółowe dane dla przedziału czasowego lat 2014 – 2018 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11 Średnia ilość odpadów przypadająca na jednego mieszkańca Gminy [kg]

Lata	2014	2015	2016	2017	2018
------	------	------	------	------	------

<b>ogółem na 1 mieszkańca (kg)</b>	117,6	116,3	127,0	131,5	66,4
<b>z gospodarstw domowych (kg/mieszkańca)</b>	102,6	102,9	118,3	117,1	54,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na 945,04 t odpadów zmieszanych zebranych w 2018 roku około 19,6 % stanowiły odpady zebrane selektywnie (231,06 t). W głównej mierze były to odpady typu szkło (185,58 t), w dalszej kolejności biodegradowalne (23,08 t), wielkogabarytowe (20,28 t) oraz zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne (1,82 t).

Tabela 12 Profil odpadów zebranych selektywnie w 2018 r. [t]

szkło	biodegradowalne	wielkogabarytowe	zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne	tworzywa sztuczne
<b>185,58</b>	23,08	20,28	1,82	0,24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zgodnie z Uchwałą nr VI/86/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 27 marca 2015r zmieniającą uchwałę w sprawie wykonania „Planu gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2017” Zakład Zagospodarowania Odpadów posiada status instalacji RIPOK dla regionu Biała Podlaska w zakresie:

- ✓ mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych i wydzielenia ze zmieszanych odpadów komunalnych frakcji, nadających się w całości lub w części do odzysku;
- ✓ przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów oraz wytwarzania z nich produktów o właściwościach nawozowych lub środków wspomagających uprawę roślin, spełniającego wymagania określone w odrębnych przepisach;
- ✓ składowania odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych o pojemności pozwalającej na przyjmowanie przez okres nie krótszy niż 15 lat odpadów w ilości nie mniejszej niż powstająca w instalacji do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych;

Bialskie Wodociągi i Kanalizacja „WOD-KAN” Sp. z o.o. prowadzi działalność zgodnie z pozwoleniem zintegrowanym na podstawie decyzji PZ 8/2016 z dnia 8 kwietnia 2016 r. w zakresie unieszkodliwiania, przetwarzania i zbierania odpadów na terenie Zakładu Zagospodarowania Odpadów przy ul. Ekologiczna 1 w Białej Podlaskiej .

Spółka posiada pozwolenie zintegrowane (Decyzja nr PZ 8/2016 z dnia 8 kwietnia 2016 r.) na eksploatację instalacji:

- ✓ dla odpadów innych niż niebezpieczne ( z wyłączeniem działań realizowanych podczas oczyszczania ścieków komunalnych) do odzysku lub kombinacji odzysku i unieszkodliwiania o zdolności przetworzenia ponad 75 ton na dobę z wykorzystaniem

obróbki biologicznej i obróbki wstępnej odpadów przeznaczonych do termicznego przekształcania.

- ✓ do składowania odpadów o zdolności przyjmowania ponad 10 ton odpadów na dobę lub o całkowitej pojemności ponad 25.000 ton z wyjątkiem składowisk odpadów obojętnych lub obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych.

Przepustowość poszczególnych instalacji w roku wynosi:

- ✓ Odpady komunalne zmieszane – 40.000 Mg/rok przy pracy dwuzmianowej,
  - ✓ Odpady zielone – kompostownia – 1700 Mg/rok
  - ✓ Odpady budowlane – 7 500 mg/rok
  - ✓ Odpady wielkogabarytowe – 3 200 Mg/rok
  - ✓ Osady ściekowe – 7 500 Mg/rok
  - ✓ Odpady z selektywnej zbiórki (makulatura, szkło, i inne) – 2 800 Mg/rok
1. W skład Regionu Gospodarowania Odpadami Komunalnymi Białą Podlaska wchodzi następujące miasta i gminy:
1. Miasto Białą Podlaska,
  2. Gmina Białą Podlaska,
  3. Gmina Drelów,
  4. Gmina Jabłoń,
  5. Gmina Janów Podlaski,
  6. Gmina Kodeń,
  7. Gmina Konstantynów,
  8. Gmina Leśna Podlaska,
  9. Gmina Łomazy
  10. Miasto Międzyrzec Podlaski
  11. Gmina Międzyrzec Podlaski
  12. Miasto i Gmina Parczew,
  13. Gmina Piszczac,
  14. Gmina Rokitno,
  15. Gmina Rossosz,
  16. Miasto Terespol,
  17. Gmina Terespol,
  18. Gmina Tuczną,
  19. Gmina Trzebieszów,
  20. Gmina Wisznice,
  21. Gmina Zalesie,

Wprowadzenie gminnego systemu odbioru odpadów komunalnych od wszystkich zamieszkałych nieruchomości przyczyniło się do zwiększenia kontroli w gospodarowaniu odpadami oraz znacznie przyczyniło się do zwiększenia poziomów odzysku i recyklingu odpadów. Szczególnie ważną jest selektywną zbiórką odpadów, która możliwa jest dzięki zlokalizowanemu na terenie gminy PSZOK. Należy oczekiwać że poprzez wzrost świadomości mieszkańców w kolejnych latach nastąpi jeszcze większy wzrost recyklingu i odzysku odpadów. Z terenu gminy w każdym roku sukcesywnie usuwane są wyroby zawierające azbest.

### 1.6.9 Telekomunikacja

---

Dostępność mieszkańców gminy do infrastruktury telekomunikacyjnej systematycznie poprawia się. Przez południowo-zachodnią część gminy przebiega kabel światłowodowy z Radzyna Podlaskiego, Międzyrzecza Podlaskiego do Białej Podlaskiej gwarantujący bardzo wysoką jakość połączeń telefonicznych.

Praktycznie cały obszar gminy objęty jest zasięgiem wszystkich funkcjonujących w Polsce operatorów sieci komórkowej (GSM/GPRS). Dostęp do internetu oferowany jest głównie przez TP S.A. oraz operatorów działających z wykorzystaniem infrastruktury TP (Netia, Orange, Tele 2, Dialog, GTS Energis).

Urząd gminy, szkoły, biblioteka oraz ośrodek zdrowia mają dostęp do szerokopasmowego internetu oferowanego przez TP S.A i Orange.

Dalszy rozwój społeczeństwa informacyjnego na terenie gminy będzie uzależniony od ograniczenia bariery ekonomicznej w dostępie do internetu oraz od efektywnego informatyzowania administracji w gminie, połączonej z procesem uświadamiania i uczenia się mieszkańców jak korzystać z usług i technologii informacyjnych.

W powiecie bialskim trwa budowa sieci światłowodowej, współfinansowana z Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa (POPC). Sieć otwartych możliwości. Dzięki temu projektowi mieszkańcy ponad pół miliona gospodarstw domowych uzyskają dostęp do szybkiego i niezawodnego Internetu światłowodowego. Inwestycja ta swoim zasięgiem obejmie łącznie 58 powiatów blisko 420 gmin w Polsce. Z możliwości szybkiego Internetu będzie mogło również korzystać aż 2 tysiące jednostek oświatowych.

Co więcej, wybudowana infrastruktura będzie miała charakter otwarty, co oznacza jeszcze większe możliwości dla mieszkańców. Swoje usługi będą na niej świadczyli zarówno lokalni, jak i ogólnopolscy dostawcy usług telekomunikacyjnych. Zakończenie projektu planowane jest na ostatni kwartał 2021 roku.

*Tabela 13 Sieć Internet i komunikacja na poziomie miejscowości.*

Lp.	Miejscowość	Sieć Internet i komunikacja. DSL/WLAN/GSM
1.	Celujki	GSM
2.	Cicibór Duży	światłowod, GSM
3.	Cicibór Mały	światłowod, GSM
4.	Czosnówka	światłowod, GSM
5.	Dokudów Pierwszy	światłowod, GSM
6.	Dokudów Drugi	światłowod, GSM
7.	Grabanów Kolonia i Wieś	GSM
8.	Hrud	światłowod, GSM
9.	Hola	światłowod, GSM
10.	Husinka	światłowod, GSM
11.	Janówka	światłowod, GSM
12.	Jażwiny	GSM
13.	Julków	światłowod, GSM
14.	Kaliłów	światłowod, GSM
15.	Krzymowskie	GSM

16.	Lisy	światłowód, GSM
17.	Łukowce	światłowód, GSM
18.	Michałówka	GSM
19.	Młyniec	GSM
20.	Ortel Książęcy Pierwszy	światłowód, GSM
21.	Ortel Książęcy Drugi	światłowód, GSM
22.	Perkowice	GSM
23.	Pojelce	GSM
24.	Porosiuki	światłowód, GSM
25.	Pólko	GSM
26.	Rakowiska	światłowód, GSM
27.	Roskosz	GSM
28.	Sławacinek Nowy	światłowód, GSM
29.	Sławacinek Stary	światłowód, GSM
30.	Sitnik	światłowód, GSM
31.	Sycyna	GSM
32.	Styrzyniec	światłowód, GSM
33.	Surmacze	GSM
34.	Swory	światłowód, GSM
35.	Terebela	światłowód, GSM
36.	Wilczyn	GSM
37.	Woroniec	światłowód, GSM
38.	Woskrzenice Duże	światłowód, GSM
39.	Woskrzenice Małe	światłowód, GSM
40.	Wólka Plebańska	GSM
41.	Zabłocie	światłowód, GSM

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG.

### 1.6.10 Mieszkalnictwo

Według danych GUS, na koniec 2018 roku w Gminie Biała Podlaska było 4 764 mieszkań z 21 057 izbami o łącznej powierzchni 476 253 m<sup>2</sup>.

Szczegółowe dane zawiera tabela poniżej.

Tabela 14 Charakterystyka zasobów mieszkaniowych Gminy Biała Podlaska

Lata	2014	2015	2016	2017	2018
<b>Liczba mieszkań (szt.)</b>	4 400	4 485	4 581	4 692	4 764
<b>Liczba izb (szt.)</b>	19 092	19 572	20 091	20 674	21 057
<b>Powierzchnia użytkowa (m<sup>2</sup>)</b>	427 579	439 446	452 228	466 446	476 253

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik powierzchni mieszkaniowej przypadającej na jednego mieszkańca w 2018 r. wyniósł 33,2 m<sup>2</sup> i wzrósł w porównaniu do 2014 roku o 2,3 m<sup>2</sup>/osobę. Średnia powierzchnia użytkowa przeciętnego mieszkania w 2018 r. wyniosła 100 m<sup>2</sup> i wzrosła w porównaniu do 2014 r. o 2,8 m<sup>2</sup>.

Największymi ośrodkami wzrostu są Sławacinek Stary, Rakowiska, Cicibór Duży, Grabanów i Czosnówka – wsi, w których na rynek trafiły znaczne obszary gruntów budowlanych i gdzie można obserwować rozwój nowej zabudowy podmiejskiej.

Można więc przyjąć, że komfort zamieszkania mieszkańców gminy systematycznie się zwiększa, nie jest to jednak pełen obraz. Na drugim biegunie znajdują się mieszkania wybudowane kilkadziesiąt, a czasem niemal sto lat temu. Ich stan techniczny nie pozwala na komfortowe życie, a nieraz na zamieszkanie w ogóle – dane statystyczne wyraźnie zaś mówią, że lokale te rzadko są remontowane czy modernizowane, najczęściej są one zamieszkiwane przez osoby starsze, które nie posiadają środków finansowych na polepszenie standardu życia, zaś po śmierci czy wyprowadzce ostatniego lokatora są porzucane lub wyburzane. Następuje więc niejako sukcesja budownictwa wraz z sukcesją mieszkańców i wszystko wskazuje na to, że trend ten będzie kontynuowany.

## **1.7 Struktura funkcjonalno – przestrzenna gminy**

### **1.7.1 Zagospodarowanie przestrzenne**

Zagospodarowanie przestrzenne w gminie realizowane jest na podstawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego obowiązującego od 2015r. (ostatnia aktualizacja) obejmującego teren całej gminy oraz na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego opracowanych dla 40 miejscowości głównie w latach 2002 -2003 i uzupełnianych dla 5 miejscowości w 2010 2011 i 2017r.

Gmina wydaje rocznie ok 75 decyzji ustalając warunki zabudowy mieszkaniowej i produkcyjnej.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Podlaska (zwane dalej „studium”) przyjęte zostało uchwałą Nr XXI/ 233/2000 Rady Gminy Biała Podlaska z dnia 29 marca 2000 r. w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Biała Podlaska.

Studium z 2000 r. składało się z następujących części:

- 1) Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Podlaska (Tom I Część II),
- 2) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Podlaska (Tom I Część III),
- 3) Studium wartości kulturowych gminy Biała Podlaska (Tom II, Cz. I – Część dokumentacyjna, Cz. II – Część fotograficzna),
- 4) Dokumentacja studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Podlaska (Tom III),
- 5) Części graficznej – planszy na mapie w skali 1 : 25 000.

Pierwsza zmiana studium przyjęta została uchwałą Nr XXXII/248/2009 Rady Gminy Biała Podlaska z dnia 25 sierpnia 2009 r. w sprawie uchwalenia zmian Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Biała Podlaska.

---



Pierwsza zmiana studium objęła:

- 1) część tekstową określoną jako „Aneks”, nie wprowadzającą żadnych zmian i korekt w części tekstowej studium z 2000 r., dodająca nowe ustalenia tekstowe zawarte w aneksie,
- 2) część graficzną – planszę na mapie w skali 1 : 25 000, która powstała jako nowa w ramach zmiany z 2009 r. na bazie części graficznej studium z 2000 r. z pokazanymi zmianami z 2009 r. D

Druga zmiana z 2015 r. (zwana dalej „zmianą studium” lub „studium”) została opracowana na podstawie: uchwały Nr XI/77/11 Rady Gminy Biała Podlaska z dnia 30 września 2011 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Biała Podlaska, zmienionej uchwałą Nr XVI/106/12 Rady Gminy Biała Podlaska z dnia 6 marca 2012 r. zmieniającą uchwałę w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Biała Podlaska oraz zmienionej uchwałą Nr XXXI/186/2013 Rady Gminy Biała Podlaska z dnia 26 kwietnia 2013 r. zmieniającą uchwałę w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Biała Podlaska.

### **1.7.2 Charakterystyka istniejącej struktury funkcjonalno-przestrzennej**

Gmina Biała Podlaska sąsiaduje z 9 gminami – od zachodu z gminami Międzyrzec Podlaski i Huszlew, od północy z gminami Leśna Podlaska, Janów Podlaski i Rokitno, od wschodu z gminami Zalesie i Piszczac, od południa z gminami Łomazy i Drelów.

Gmina Biała Podlaska zajmuje powierzchnię 32 517 ha.

Jej położenie geograficzne wyznaczają następujące współrzędne: kraniec zachodni (na zakolu rzeki Złotej Krzywuli) – 22° 52' długości geograficznej wschodniej, kraniec wschodni (na zakolu starorzecza rzeki Krzyny koło miejscowości Horbów) – 23° 20' długości geograficznej wschodniej, kraniec północny (skraj lasu koło miejscowości Ossówka) – 52° 07' szerokości geograficznej północnej, kraniec południowy (na rzece Zielawy w pobliżu mizaru w miejscowości Studzianka) – 51° 56' szerokości geograficznej północnej.

Jest to największa pod względem powierzchni gmina w województwie lubelskim, zajmuje 11,8% powierzchni powiatu bialskiego oraz 1,3% powierzchni województwa.

Na terenie gminy znajdują się 44 miejscowości: Cełujki, Cicibór Duży, Cicibór Mały, Czosnówka, Dokudów I, Dokudów II, Grabanów, Hola, Hrud, Husinka, Janówka, Jażwiny, Julków, Kaliłów, Kamieniczne, Krzymowskie, Lisy, Łukowce, Michałówka, Młyniec, Ogrodniki, Ortel Książęcy I, Ortel Książęcy II, Perkowice, Pojelce, Porosiuki, Pólko, Rakowiska, Roskosz, Sitnik, Sławacinek Nowy, Sławacinek Stary, Styrzyniec, Surmacze, Swory, Sycyna, Terebela, Wilczyn, Woroniec, Woskrzenice Duże, Woskrzenice Małe, Wólka Plebańska, Zabłocie, Zacisze.

W skład gminy wchodzi 41 sołectw: Cełujki, Cicibór Duży, Cicibór Mały, Czosnówka, Dokudów I, Dokudów II, Grabanów Wieś i Kolonia, Hola, Hrud, Husinka, Janówka, Jażwiny, Julków – Zacisze, Kaliłów, Krzymowskie, Lisy, Łukowce, Michałówka, Młyniec, Ortel Książęcy I, Ortel Książęcy II – Ogrodniki, Perkowice, Pojelce, Porosiuki, Pólko, Rakowiska, Roskosz, Sitnik, Sławacinek Nowy, Sławacinek Stary, Styrzyniec, Surmacze, Swory, Sycyna, Terebela, Wilczyn – Kamieniczne, Woroniec, Woskrzenice Duże, Woskrzenice Małe, Wólka Plebańska, Zabłocie

Dotychczasowe użytkowanie i zagospodarowanie gminy Biała Podlaska należy uznać za zasadniczo zgodne z cechami i uwarunkowaniami przyrodniczymi.

W pełni zgodne z uwarunkowaniami przyrodniczymi są oczywiście siedliska naturalne oraz półnaturalne: lasy, obszary podmokłe, wody płynące, starorzecza itp. Gospodarowanie tymi terenami odbywa się zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju (czyli np. tereny po wycince drzew są ponownie zalesiane, wody są chronione przed zanieczyszczeniem), choć oczywiście są i wyjątki – dzikie wysypiska odpadów w lasach czy nadmierne osuszanie obszarów podmokłych oraz zanieczyszczanie wód płynących i stojących.

Większość powierzchni gminy zajęta jest przez pola uprawne, a znajdują się one przede wszystkim na terenach wierzchowinowych, a więc tam, gdzie warunki glebowe i topoklimatyczne sprzyjają takiemu zagospodarowaniu. Jedynie część pól uprawnych – niezgodnie z uwarunkowaniami – wchodzi na tereny dolin rzecznych oraz obszarów podmokłych (np. bagno Mszonnik) i niestety są to czasem zmiany zaistniałe niedawno, co świadczy o niskiej świadomości ekologicznej niektórych mieszkańców gminy.

Jednak ogromna większość gruntów ornych jest umiejscowiona w pełnej zgodzie z uwarunkowaniami.

Doliny rzeczne są zajęte głównie przez łąki i pastwiska, które wprawdzie nie stanowią naturalnej roślinności tych stanowisk, ale też nie mogą być określone jako funkcja kolizyjna wobec uwarunkowań przyrodniczych. Także i tutaj możemy więc mówić o zgodności zagospodarowania terenu z jego cechami. Teren dolin rzecznych oraz tereny pól uprawnych przyległe do tychże dolin są silnie zmeliorowane, co już trudno uznać za działanie zgodne z uwarunkowaniami przyrodniczymi. Większość prac melioracyjnych została jednak wykonana przed wielu laty, rowy wpisały się więc na stałe w krajobraz i zostały zaadaptowane przez przyrodę, tworząc nowe ekosystemy.

Zabudowa gminy Biała Podlaska jest dobrze komponowana w krajobraz. Jest to wynikiem tego, że miejscowości położone w gminie mają długą historię, były lokalizowane w czasach gdy techniczne możliwości formowania terenu były ograniczone. Dlatego też wsie leżą na terenach, gdzie panowały dogodne warunki dla osadnictwa – na nadzalewowych terasach dolin rzecznych, na wierzchowinach, pod lasem, zasadniczo tam, gdzie gospodarstwa były zabezpieczone przed skutkami gwałtownych zdarzeń atmosferycznych (np. las chronił przed wichurą, a położenie na odpowiedniej wysokości – przed powodzią), a jednocześnie miały swobodny dostęp do różnych elementów przyrody (szczególnie ważny był dostęp do wody i drewna).

Jako że współczesny układ wsi, mimo że często jest to zabudowa powstała niedawno, został w dużej mierze zachowany, można uznać że osadnictwo na terenie gminy zlokalizowane jest zgodnie z cechami i uwarunkowaniami przyrodniczymi terenu.

Nowo powstająca zabudowa niekiedy wychodzi poza historyczną strukturę osadniczą (np. osiedla domów jednorodzinnych w Ciciborze, Czosnówce, Grabanowie, Rakowiskach i Sławacinku Starym), ale jest również lokalizowana z uwzględnieniem warunków przyrodniczych, dzięki czemu unika się lokalizacji kolizyjnych.

Również ciągi komunikacyjne na terenie gminy w większości przebiegają tą samą trasą, którą przebiegały przed wiekami – a wtedy były one wyznaczone na miarę ówczesnych możliwości technicznych, siłą rzeczy biegły więc terenami o suchym podłożu, omijając tereny podmokłe i gęste lasy, a rzeki przekraczając w najwęższym miejscu.

Wprawdzie główny szlak przebiegający przez gminę – droga prowadząca z zachodu, od Międzyrzecza Podlaskiego, na wschód, do Brześcia, ma obecnie inny przebieg (niegdyś przebiegała bardziej na północ, przez tereny Sławacinka Nowego i Woskrzenic Dużych)

---

i w mniejszym stopniu podporządkowuje się warunkom środowiskowym, ale wiele dróg niższego rzędu powtarza przebieg dawnych traktów. Inaczej niż w przypadku dróg ma się sprawa z linią kolejową, która – zgodnie z konwencją – budowana była w linii jak najbardziej prostej, przecinając zarówno pagórki, jak i doliny, dostosowując elewację terenu do potrzeb torowiska, a nie odwrotnie.

### **1.7.3. Kierunki zagospodarowania przestrzennego**

Ze względu na położenie gminy wiejskiej Biała Podlaska wokół miasta na jej terenie postępują procesy suburbanizacyjne w szczególności dotyczy to miejscowości sąsiadujących z miastem tj.: Rakowiska, Sławacinek Stary, Grabanów, Czosnówka oraz Cicibór Duży.

Relacje w sieci osadniczej odzwierciedlają się w następujących aspektach:

od 2007r. na terenie gminy wiejskiej zauważalny jest wzrost liczby osób, o ujemne saldo migracji na terenie miasta utrzymuje się na dość wysokim poziomie (w 2013 r. wynosiło – 295), natomiast na terenie gminy wiejskiej przyjmuje wartości dodatnie,

wzrasta liczba zameldowań z miasta w gminie (268) oraz wymeldowań na wieś z miasta (392), o zgodnie z prognozami do 2035r. liczba ludności na terenie miasta będzie spadać szybciej niż na terenie wiejskim, o rozbudowa i modernizacja układu komunikacyjnego, ścieżek rowerowych oraz komunikacji miejskiej, o infrastruktura wodno-kanalizacyjna (miejska oczyszczalnia ścieków w części wykorzystywana jest do odbioru ścieków z terenu gminy wiejskiej kanalizacją grawitacyjną oraz do odbioru ścieków dowożonych taborem asenizacyjnym),

w zakresie oświaty: szkoły podstawowe (9% uczniów z terenów wiejskich), szkoły gimnazjalne (14% gimnazjalistów pochodzi z terenów wiejskich), szkoły ponadgimnazjalne, szkoły wyższe, placówki ochrony zdrowia koncentrują się głównie na terenie miasta, od 2007r. ilość udzielonych porad na terenie miasta wzrosła o 11 363, natomiast na terenie gminy zmalała o 353 (97,7% porad udzielono na terenie miasta Biała Podlaska),

usługi z zakresu administracji: siedziba starostwa, urzędu gminy, urzędu skarbowego i innych instytucji, o koncentracja na terenie miasta handlu i usług.

Głównym celem zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Podlaska było uzyskanie jednolitego aktualnego dokumentu poprzez wprowadzenie zmian:

1) na całym obszarze w granicach administracyjnych gminy w zakresie:

- a) ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego,
- b) ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- c) systemów komunikacji i infrastruktury technicznej,
- d) szczególnego zagrożenia powodzią,
- e) udokumentowanych złóż kopalin, wód podziemnych, terenów górniczych i obszarów górniczych,
- f) terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
- g) granic administracyjnych i nazewnictwa miejscowości,
- h) ujednoczenia tekstu studium,
- i) uwarunkowań;

2) na wyznaczonych obszarach, na których wprowadza się zmiany w przeznaczeniu terenów zabudowy, w tym obszary rozmieszczenia obiektów handlowych, powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m<sup>2</sup> .

---

Korektę istniejących i wskazanie nowych terenów zabudowanych i przeznaczonych pod zabudowę przeprowadzono w oparciu o stan faktyczny wykorzystania terenów, granice terenów przeznaczonych pod zabudowę w obowiązujących planach miejscowych, tereny objęte wydanymi decyzjami o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz kształtujące się w ten sposób kierunki rozwoju zabudowy.

Na kilku obszarach przywrócono tereny rolnicze w dotychczasowym studium przeznaczone pod zabudowę ze względu na występowania gruntów ornych klasy III.

Aktualizacji i wskazania obszarów wynikających z istniejących uwarunkowań dokonano na podstawie rejestru zabytków województwa, gminnej ewidencji zabytków, zasięgu granic proponowanych parków kulturowych wynikających z planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego, granic Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWP nr 224 – Subzbiornik Podlasie oraz wykazu istniejących użytków ekologicznych.

Aktualizacji istniejącego układu systemów komunikacji lądowej dokonano na podstawie wykazów i faktycznych przebiegów istniejących dróg powiatowych i gminnych.

Aktualizacji i korekty planowanego układu systemów komunikacji lądowej dokonano na podstawie przebiegu planowanej przez teren gminy autostrady A2 według wariantu 4+4a+4 ustalonego w wydanej w dniu 20.12.2011 r. decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, analiz dotyczących stanu istniejącego, uwarunkowań, potrzeb i możliwości rozwoju oraz potencjalnych nowych powiązań dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, analizy śladu dawnej kolejki wąskotorowej do celów wprowadzenia przebiegu planowanego szlaku rowerowego oraz innych planowanych do wytyczenia turystycznych szlaków rowerowych, jeździeckich i pieszych.

Usunięcie planowanej linii kolejowej wschód-zachód (opisanej również jako linia szybkiej kolei, kolej  $V=300$  km/godz., szybka kolej TGV) – prawdopodobna lokalizacja kolei dużych prędkości obecnie i w najbliższym czasie nie planowana na wschód od Warszawy, dotychczas wyznaczonej w sposób przypadkowy, nie popartej żadnymi dokumentami, programami, czy koncepcjami przestrzennymi.

Aktualizacji istniejącego układu systemów infrastruktury technicznej dokonano na podstawie faktycznego przebiegu istniejącego gazociągu wysokiego ciśnienia wraz z istniejącą stacją redukcyjno-pomiarową oraz faktycznego przebiegu istniejącej napowietrznej linii elektroenergetycznej 110kV przebiegającej w kierunku północnym od granic gminy i miasta Biała Podlaska.

Aktualizacji planowanego układu systemów infrastruktury technicznej dokonano poprzez usunięcie przebiegających przez teren gminy dotychczas wyznaczonych w sposób przypadkowy, nie poparty żadnymi dokumentami, programami, czy koncepcjami przestrzennymi linii elektroenergetycznych 110 kV i 400 kV wytyczonych również przez tereny zabudowane (niektóre dość gęsto), przez lasy, przez tereny objęte wpisem do rejestru zabytków i strefy ochrony ekspozycji oraz prawdopodobnego nowego punktu zasilania wyznaczonego w miejscowości Terebela na terenach zabudowanych i łąkach.

Aktualizacji planowanego układu systemów infrastruktury technicznej dokonano również poprzez korekty przebiegu planowanych gazociągów średniego ciśnienia i wysokiego ciśnienia oraz wprowadzenie przebiegu planowanego gazociągu magistralnego. Wprowadzenia przebiegu planowanego dalekosiężnego przesyłowego rurociągu naftowego Brody – Płock dokonano na podstawie materiałów dostarczonych przez inwestora.

#### **1.7.4 Środowisko kulturowe**

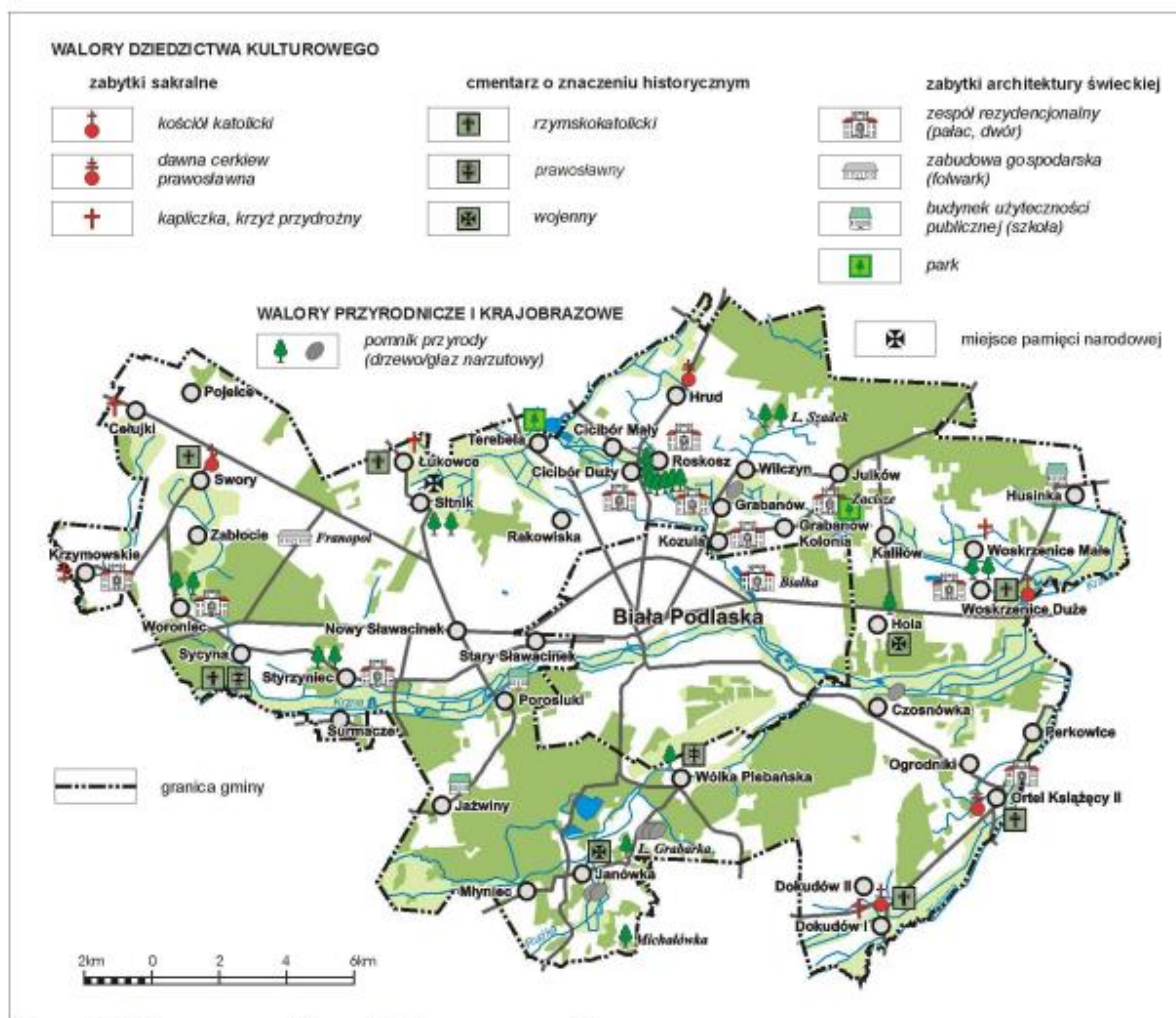
Na terenie gminy Białą Podlaska znajduje się wiele zabytkowych obiektów, tj.:

- ✓ Obiekty sakralne (kościóły, cerkwie, cmentarze) w miejscowościach: Cicibór Duży, Hrud,
-

- Swory, Woskrzenice Duże, Ortel Książęcy, Łukowce, Sycyna,
- ✓ Dwory i zespoły dworsko-pałacowe (w tym założenia dworsko-parkowe i dworsko-ogrodowe) w miejscowościach: Grabanów, Kozula, Terebela, Woroniec, Roskosz, Woskrzenice Duże, Zacisze, Styrzyniec,
- ✓ Zabudowa mieszkalna drewniana (w miejscowościach Cicibór Mały, Swory, Husinka, Sycyna, Pulko),
- ✓ Kapliczki przydrożne.

Niektóre wsie gminy posiadają bardzo duże wartości krajobrazowo-kulturowe jako zespoły. Są to wsie: Swory, Cicibór Mały, Husinka i Sycyna. Zachował się w nich, mimo dużego stopnia dewastacji (otaczanie zabudową typu rozproszonego) dostatecznie czytelny zwarty układ kompozycyjny oraz cenna zabudowa. Niezależnie od przerastania tkanki regionalnej zabudową bezwartościową i obcą w swoim wyrazie, zachowana została skala i charakter całości układu.

Rysunek 7 Walory przyrodnicze i kulturowe w gminie



Zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego:

Na terenie gminy znajduje się 19 obiektów zabytkowych lub zespołów obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego (według obwieszczenia nr 1/2014 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 18 marca 2014 r. w sprawie wykazów zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości województwa lubelskiego i rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego).

Znajdują się one w miejscowościach Cicibór Duży, Dokudów Pierwszy, Grabanów (właśc. obręb ewid. Wilczyn), Hrud, Kozula (właśc. obręb ewid. Grabanów), Łukowce, Ortel Książęcy I (w decyzji Dokudów), Ortel Książęcy II, Roskosz, Styrzyniec, Swory, Sycyna, Terebela, Woroniec, Woskrzenice Duże, Zacisze.

- ✓ Cicibór Duży - cerkiew unicka, ob. kaplica rzym.-kat. p.w. św. Anny, 1655, nr rej.: A-187 z 3.10.1990 - cmentarz unicki, pocz. XIX, nr rej.: A-223 z 21.05.1993
- ✓ Grabanów - zespół dworski, XVIII-XIX, nr rej.: A-130 z 31.12.1983: - dwór - stajnie - wozownie - park
- ✓ Dokudów - kaplica przydrożna, drewn., XIX, nr rej.: A/93 z 2.10.2003
- ✓ Hrud - cerkiew prawosławna, ob. kościół rzym.-kat. p.w. Zwiastowania NMP, drewn., 1875, nr rej.: A-281 z 20.08.1997
- ✓ Kozula - zespół dworski, k. XIX, nr rej.: A-134 z 31.12.1983: - dwór - park
- ✓ Łukowce - cmentarz unicki, 2 poł. XVIII, nr rej.: A-234 z 20.10.1993
- ✓ Ortel Książęcy - cerkiew prawosławna, ob. kościół rzym.-kat. par. p.w. Narodzenia NMP, drewn., 1887, nr rej.: A-212 z 10.03.1993
- ✓ Roskosz - zespół dworski i folwarczny, nr rej.: A/196 z 13.02.1967 i z 5.12.1983: - dwór, 1830 - stajnia, 1830 - park z aleją dojazdową, 2 poł. XIX - gorzelnia, 1888 - 2 magazyny, 1888 - obora 1888



**Roskosz - Zespół dworski i folwarczny stajnia cugowa**

- ✓ Styrzyniec - zespół dworski, XIX, nr rej.: A/237 z 28.02.1967: - dwór - park
  - ✓ Swory - kościół par. p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa, drewn., 1908, nr rej.: A-297 z 20.08.1997 - ogrodzenie z bramą, nr rej.: j.w. - cmentarz unicko-katolicki, XVII-XIX, nr rej.: A-222 z 18.05.1993
  - ✓ Sycyna - cmentarz unicki, ob. prawosławny, 1 poł. XIX, nr rej.: A-263 z 25.10.1996 woj. lubelskie – pow. bialski 2
  - ✓ Terebela - park dworski, XIX, nr rej.: A-136 z 31.12.1983
-

- ✓ Woroniec - założenie przestrzenno-krajobrazowe zespołu dworskiego, XIX, nr rej.: A/439 z 2.06.1969 i z 31.12.1983: - kaplica grobowa Światopełk-Mirskich, 2 poł. XIX - park z terenami d. ogrodów użytkowych - krzyżowy układ alej - zabudowa folwarczna: - wozownia, ob. magazyn - obora - spichrz - stodoła - dom mieszk. - piwnica
- ✓ Woskrzenice Duże - kościół par. p.w. św. Michała Arch., drewn., 1902-1922, nr rej.: A-266 z 20.08.1997 - 2 dzwonnice, drewn., nr rej.: j.w. - cmentarz kościelny, nr rej.: j.w. - zespół dworski: - dwór, drewn., poł. XIX, przeniesiony 1988, nr rej.: A-176 z 28.03.1989 - park, k. XIX, nr rej.: A-125 z 31.12.1983 - pawilon ogrodowy, 1895, nr rej.: j.w.
- ✓ Zacisze - zespół dworski, pocz. XX, nr rej.: A-179 z 10.03.1989: - dwór, drewn. - spichrz - park



**Woskrzenice duże - Dwór drewniany (XIXw.) w zespole dworskim (front)**

### **Zabytki znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków:**

Na terenie gminy znajdują się 152 zabytkowe obiekty budowlane lub zespoły zabytkowych obiektów budowlanych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków gminy Biała Podlaska (według zarządzenia nr 85/2014 Wójta Gminy Biała Podlaska z dnia 1 grudnia 2014 r. w sprawie gminnej ewidencji zabytków gminy Biała Podlaska).

Znajdują się one w miejscowościach Cicibór Duży, Cicibór Mały, Czosnówka, Dokudów Pierwszy, Dokudów Drugi, Grabanów, Hola, Hrud, Husinka, Jażwiny, Kaliłów, Krzymowskie, Łukowce, Ogrodniki, Ortel Książęcy Drugi, Pojelce, Porosiuki, Roskosz, Sitnik, Sławacinek Nowy, Styrzyniec, Swory, Sycyna, Terebela, Wilczyn, Woroniec, Woskrzenice Duże, Woskrzenice Małe, Wólka Plebańska, Zabłocie, Zacisze.

### **Stanowiska archeologiczne:**

Na terenie gminy znajdują się 134 obiekty zabytkowe – stanowiska archeologiczne, znajdujące

się w gminnej ewidencji zabytków gminy Biała Podlaska (według zarządzenia nr 85/2014 Wójta Gminy Biała Podlaska z dnia 1 grudnia 2014 r. w sprawie gminnej ewidencji zabytków gminy Biała Podlaska).

Wśród nich znajduje się jedno stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru „C” zabytków archeologicznych województwa lubelskiego (według obwieszczenia nr 1/2014 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 18 marca 2014 r. w sprawie wykazów zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego).

Jest to grodzisko wczesnośredniowieczne w miejscowości Ortel Książęcy Pierwszy (w decyzji: Dokudów), nr rej. C/21.

### **Strefy ochrony konserwatorskiej:**

Obecnie na obszarze gminy obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego sporządzone dla części obszarów poszczególnych miejscowości, w których to planach wyznaczone zostały strefy ochrony konserwatorskiej:

1) Cicibór Duży – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca cerkiew unicką, ob. kaplica rzymskokat. pw. Matki Boskiej Częstochowskiej, wraz z otaczającym drzewostanem (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1392) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tego obiektu; Cicibór Duży – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca cmentarz unicki (nieczynny) wraz z drzewostanem (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1391);

2) Grabanów – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca założenie dworsko-parkowe („w Kozuli”): dwór, pozostałości parku, fragment olsu nadrzecznego (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1430) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tego obiektu;

3) Hrud – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca d. cerkiew prawosławną, ob. kościół rzymskokat. pw. Zwiastowania NMP, wraz z otaczającym drzewostanem (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1326) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tego obiektu;

4) Husinka – strefa „B” ochrony konserwatorskiej obejmująca zabudowane części miejscowości – podlegające ochronie place, przebiegi dróg, istniejąca linia zabudowy, kalenicowy układ dachów;

5) Łukowce – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca cmentarz unicki, później prawosławny, wraz z drzewostanem (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1363);

6) Ortel Książęcy II – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca kościół paraf. rzymskokat. (dawn. cerkiew prawosławna) pw. Narodzenia NMP, z otaczającym drzewostanem (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1397) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tego obiektu;

7) Roskosz – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca część zespołu dworsko-parkowego: dwór, stajnia, park z alejami, stawami, kanałami, gorzelnia, dwa magazyny, dwie obory (wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/196) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tych obiektów;

8) Styrzyniec – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca dwór, park (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/237) i aleję dojazdową do obiektu oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tego obiektu;

9) Swory – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca zespół kościoła rzymskokat.

---



pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa: kościół, brama główna, ogrodzenie placu przykościelnego, drzewostan (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1328) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tego obiektu, Swory – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca cmentarz unicko-katolicki wraz z drzewostanem (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1373);

10) Sycyna – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca d. cmentarz unicki, ob. prawosławny, wraz z ogrodzeniem i drzewostanem (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1337) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tego cmentarza;

11) Terebela – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca założenie parkowe: park, pole w miejscu d. warzywnika (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1424) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tego obiektu;

12) Wilczyn – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca zespół dworsko-parkowy („w Grabanowie”): park ze stawami, alejami, dwór, d. wozownia, teren d. sadu (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1431) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tego obiektu;

13) Woroniec – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca założenie przestrzenno-krajobrazowe z kaplicą grobową książąt Światopełków-Mirskich na osi alei brzoźowo-lipowej i przecinki leśnej o długości 700 m oraz założenie dworsko-parkowe: krzyż alej, otoczenie kaplicy teren d. sadu, teren d. osady folwarcznej, teren d. parku i ogrodu warzywnego, część gospodarcza d. założenia (wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/439) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tych obiektów;

14) Woskrzenice Duże – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca kościół rzymskokat. pw. św. Michała Archanioła wraz z otaczającym drzewostanem (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1335) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tego obiektu, Woskrzenice Duże – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca zespół dworsko-parkowy: dwór, park, staw, pawilon ogrodowy (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1407) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tego obiektu;

15) Zacisze – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca założenie dworsko-ogrodowe: dwór, spichlerz, park (wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr rej. A/1404) oraz strefa ochrony ekspozycji obejmująca tereny wokół tego obiektu.

#### **1.7.4 Walory i zasoby rekreacyjno – wypoczynkowe gminy**

Rozwój gminy wiejskiej Biała Podlaska jest w dużym stopniu zdeterminowany przez miasto Biała Podlaska – szybko rozwijający się ośrodek miejski, wokół którego położona jest gmina. Bezpośrednie sąsiedztwo silnego miasta powiatowego wpływa korzystnie na układ osadniczy w gminie oraz podnosi atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną gminy. Stwarza dodatkowe możliwości zagospodarowania wolnych terenów na cele osadnictwa podmiejskiego i rekreacyjnego.

Bogate walory środowiska przyrodniczego i kulturowego mogą stanowić podstawę do rozwoju różnych form turystyki. Niezbędnym warunkiem w tym zakresie jest jednak stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej na terenie gminy oraz prowadzenie skutecznych działań promocyjnych.

Rozwój sektora turystyki może być jedną z form wzmacniania lokalnej gospodarki i tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Liczne walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe

stanowią dobrą podstawę do rozwoju różnych form turystyki w gminie.

W przyszłości na obszarze gminy ma powstać Białkopodlaski Obszar Chronionego Krajobrazu (w części południowo-wschodniej o powierzchni 4650 ha) chroniący obszary leśne, doliny rzeczne i torfowiska.

Na obszarze gminy znajdują się tereny o predyspozycjach do rozwoju turystyki (jest to południowo-wschodnia część gminy i północno-zachodnia). Liczne zabytki historyczne oraz walory środowiskowe i przyrodnicze sprzyjają rozwojowi czynnego wypoczynku, zwłaszcza w dziedzinie wędrówek pieszych i rowerowych.

Występują tu również dogodne warunki do uprawiania jeździectwa w miejscowościach Rakowice i Woskrzenice, Husinka.

Na terenie gminy znajduje się zbiornik wodny Terebela I wykorzystywany w celach rekreacyjnych. Przez gminę przebiegają cztery szlaki dziedzictwa kulturowego: Szlak Muzealny, Szlak Rezydencji Magnackich, Szlak Kultury Wsi i Miasteczek oraz Szlak Ginących Zawodów.

Szlak rowerowy występujący na terenie gminy biegnie przez następujące miejscowości: Terespol, Zalesie, Biała Podlaska, Międzyrzec Podlaski i Radzyń Podlaski.

Ze względu na położenie gminy oraz stale rosnącą liczbę osób przekraczających granicę dużego znaczenia nabiera obsługa międzynarodowego turystycznego ruchu granicznego.

Niezbędnym jest jednak rozwój na terenie gminy bazy gastronomicznej i noclegowej wraz z urządzeniami obsługi turystyki zmotoryzowanej (m. in. stacje paliw) szczególnie wzdłuż głównej drogi tranzytowej A-2 (obecnie organizacja i obsługa ruchu turystycznego prowadzona jest przez niewiele podmiotów gospodarczych).

Gmina może odgrywać znaczącą rolę w organizacji wypoczynku świąteczno-niedzielnego o umiarkowanej intensywności, głównie dla mieszkańców miasta Biała Podlaska. Ze względu na duże kompleksy leśne i atrakcyjne walory przyrodnicze, funkcję tę przypisano terenom położonym w północno-wschodniej i południowo-zachodniej części gminy.

Kwalifikacje do wypoczynku świątecznego posiada również lina Krzny oraz zbiornik wodny „Terebela”. Zbiornik położony jest na gruntach wsi Terebela – gmina Biała Podlaska i wsi Witulin – gmina Leśna Podlaska, w zlewni rzeki Klukówki. Jest to zbiornik retencyjny wykorzystywany do celów sportowego połowu ryb, z dogodnym dojazdem drogą utwardzoną.



### **Zbiornik wodny "Terebela"**

Do celów rekreacyjnych warunkowo można wykorzystać zbiorniki wodne w Woskrzenicach, po likwidacji mogilnika w Kaliłowie. Obszary te położone są w granicach działającego jeszcze żwirowiska. Koniecznym jest jednak opracowanie projektu rekultywacji terenów poeksploatacyjnych i jego zagospodarowania dla celów rekreacyjno-wypoczynkowych.

Jako ośrodek obsługi wypoczynku świąteczno-niedzielnego wskazuje się miejscowość Jaźwiny.

Spośród licznych niegdyś dworów w okolicach Białej Podlaskiej, w dobrym stanie zachowany jest zespół dworsko-parkowy w Roskoszy.

Na terenie gminy duże szanse powodzenia ma agroturystyka, która może stanowić istotne źródło utrzymania dla części rolników.

Gmina może pełnić funkcję obsługi turystyki kwalifikowanej, przede wszystkim pieszej i rowerowej przy wykorzystaniu takich atutów gminy, jak duże walory przyrodnicze i wartości kulturowe, a także kultywowane tradycje regionalne (np. tradycje ginących zawodów).

Niedostateczna jeszcze baza turystyczna (gastronomiczna, noclegowa, usługowa, parkingi) nie pozwala na pełne wykorzystanie walorów gminy i jej położenia przy ważnym szlaku komunikacyjnym, dla zwiększenia ruchu turystycznego.

Zbyt mała liczba punktów obsługi turystów wzdłuż trasy E-30 jest szansą rozwoju tych usług na terenie gminy w pasie przyległym do drogi krajowej nr 2. Ich realizacja wymaga wykonania opracowań planistycznych ze wskazaniem terenów pod bazę noclegową i usługową oraz parkingi dla tranzytu.

Na obszarze gminy występują liczne produkty lokalne. Rozwój produktów lokalnych byłby korzystny zarówno ze względów środowiskowych (wykorzystywane są naturalne zasoby środowiska), gospodarczych (nowe firmy, dochód dla mieszkańców), jak i społecznych (miejsca pracy, ciekawe zajęcie, realizacja celów życiowych, wzrost poziomu życia i przywiązania do regionu). Rozwój, promocja i sprzedaż produktów lokalnych stworzyłoby szansę poprawy sytuacji ekonomicznej w regionie, zapewniając jednocześnie pozytywne efekty środowiskowe i społeczne. Rozwój produktów lokalnych stałby się regionalnym sposobem na realizację zrównoważonego rozwoju.

Kuchnia lokalna w świadomości mieszkańców może stać się istotnym elementem promocyjnym obszaru Gminy Biała Podlaska. Konsultacje społeczne wykazały, iż mieszkańcy posiadają wiedzę na temat bogatych zasobów związanych z tradycjami kulinarnymi regionu oraz potwierdziły, że potrawy wytwarzane w gospodarstwach domowych, mogą stać się wizytówką Gminy Biała Podlaska, a naturalne, specyficzne walory regionalne oraz produkty mogą być wykorzystane w ofercie lokalnego rolnictwa, agroturystyki i przetwórstwa oraz promocji obszaru.

Nie w pełni wykorzystane dotąd szanse rozwoju ma turystyka kulturowa. Są to takie formy zwiedzania, gdzie głównym celem turystów jest poznanie obiektów dziedzictwa kulturowego: zabytków architektury, miejsc związanych z ważnymi wydarzeniami i postaciami historycznymi czy literackimi, ośrodków kultu religijnego, zespołów budownictwa wiejskiego. Szansą na rozwój nie tylko gminy, ale także regionu jest stworzenie wspólnej oraz uatrakcyjnienie istniejącej sieci szlaków turystycznych. Rozwój turystyki wiejskiej stanowi nowy kierunek w przemianach społeczno - gospodarczych obszarów wiejskich. Pozwala na wykorzystanie zasobów lokalnych, uzyskanie dodatkowych dochodów, rozwój przedsiębiorczości i ekonomicznego ożywienia terenów wiejskich. Potrzeba rozwoju w zakresie turystyki i rekreacji wiąże się ściśle z szansą na poprawę sytuacji na rynku pracy, ale także z koniecznością poprawnego kształtowania ładu przestrzennego oraz niedopuszczenia do negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze.

#### **1.7.5 Przestrzenie publiczne**

---

Przestrzeń publiczna to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne. Dlatego też, za obszary przestrzeni publicznej uznaje się obszary silnie identyfikowane przez mieszkańców jako miejsca kształtujące tożsamość gminy, sprzyjające nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na swoje położenie, charakter i świadomość mieszkańców.

Obszarami przestrzeni publicznych są m.in. place, tereny zieleni, stanowiące urządzone enklawy zieleni towarzyszącej terenom zurbanizowanym, tereny cmentarzy, drogi publiczne oraz ścieżki rowerowe, jak również stale dostępne budowle i budynki stanowiące własność publiczną. Do obszarów przestrzeni publicznych należą również tereny lokalizacji obiektów użyteczności publicznej:

- ✓ obiekty zdrowia – przychodnia zdrowia, prywatne gabinety lekarskie,
- ✓ obiekty kultu religijnego – kościoły, plebania, itp.,
- ✓ obiekty sportowe, tereny sportu i rekreacji,
- ✓ tereny usług,
- ✓ obiekty kultury,
- ✓ obiekty administracji lokalnej,
- ✓ obiekty przedszkoli, szkół.

Przestrzeniami publicznymi są też formy krajobrazu przyrodniczego stanowiące własność państwową (np. park narodowy) lub prywatną.

Przestrzenie te podlegają wielu zagrożeniom ze strony silnej presji rozwoju i wzrastających potrzeb rozbudowy struktury dróg ze względu na rosnący ruch drogowy. Zabezpieczenie istniejących zasobów otwartej przestrzeni urbanistycznej oraz zapewnienie nowych obszarów w odpowiedzi na wymagania związane z rozwojem cywilizacyjnym, pozostają istotną częścią strategicznego podejścia do przestrzeni urbanistycznej. Dla terenów zieleni publicznej w formie parków niezbędne jest urządzenie terenów zieleni jako przestrzeni publicznych o wysokich walorach estetycznych, przyrodniczych, funkcjonalnych i krajobrazowych, wyposażenie w ciągi spacerowe, urządzenia sportu i rekreacji, cieki i zbiorniki wodne, wykluczenie form użytkowania obniżających wartość i wielkość zasobów przyrodniczych oraz nieodzowne jest urządzenie niezbędnych ciągów infrastruktury technicznej.

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Podlaska wskazano, że przestrzeniami publicznymi są place, skwery, tereny sportu i rekreacji, szkoły wraz z przyległymi boiskami, tereny podworskie wraz z przyległymi parkami i terenami zieleni zabytkowej, tereny kościołów i wspólnot wyznaniowych. Tereny przestrzeni publicznych występować będą w obrębie istniejących miejscowości oraz nowych terenów wskazanych pod zabudowę mieszkaniową i mieszkaniowo-usługową. Wskazano, że w terenach przeznaczonych pod usługi publiczne należy uwzględniać zagospodarowanie terenów o funkcjach przestrzeni publicznej; funkcję przestrzeni publicznej należy również uwzględniać w zagospodarowaniu terenów oznaczonych jako zieleń parkowa.

Uzupełnieniem programu rekreacji na obszarze gminy jest planowany system ścieżek rowerowych wiążących najatrakcyjniejsze widokowo tereny, położone poza drogami tranzytowymi i obiekty o wartościach kulturowych, umożliwiające penetrację gminy i wiążące

---

z obszarami sąsiednimi.

Jednym z warunków podniesienia atrakcyjności gminy jako obszaru zamieszkiwania i inwestowania jest oprócz budowy systemów infrastrukturalnych podniesienie walorów krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów historycznych, określających tożsamość gminy, a także nielicznych obiektów zainteresowania i ochrony konserwatorskiej.

### 1.7.6 Identyfikacja najważniejszych problemów w sferze zagospodarowania przestrzennego

#### Aspekt demograficzny

- Na terenie Gminy Biała Podlaska według stanu na 31 grudnia 2019 r. zameldowanych było 14 423 osób. Liczba mieszkańców na przestrzeni ostatnich lat systematycznie się zwiększa (różnica pomiędzy stanem z roku 2018, a stanem z roku 2019 wynosi +89 osób). Na przestrzeni ostatnich dwunastu lat odnotowuje się trwały wzrost liczby ludności w gminie (średnio o około 100 osób rocznie). Prognozy demograficzne wskazują na dalszy znaczny wzrost liczby ludności (zjawisko suburbanizacji).
- Wzrost liczby ludności spowodowany jest głównie migracjami krajowymi oraz napływem ludności z terenu miasta Biała Podlaska. Niestety nie ma oficjalnych danych mówiących o emigracji zarobkowej mieszkańców za granicę. Ocenia się, że zjawisko to jest powszechne i może dotyczyć nawet 5% mieszkańców gminy (głównie ludzi młodych).
- **Przyrost naturalny** – przyrost naturalny; wskaźnik na 1000 ludności wynosi 0,28 (stan na 31 grudnia 2018 r.) Gmina Biała Podlaska osiągnęła największy przyrost ludności w całym Powiecie Bialskim i jeden z największych w województwie lubelskim. Według danych GUS z opublikowanych prognoz w ciągu najbliższych 10 lat Gmina Biała Podlaska ma szansę stać się najludniejszym samorządem w Powiecie Bialskim.

#### Aspekt społeczny

- Bezrobocie rejestrowane w gminie Biała Podlaska wynosiło w 2020 roku 9,7% (10,4% wśród kobiet i 9,1% wśród mężczyzn). W 2019 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Biała Podlaska wynosiło 3 991,12 PLN, co odpowiada 77.00% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.
- Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Biała Podlaska 836 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 306 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi - 530.
- Warto podkreślić, że 53,8% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Biała Podlaska pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 11,1% w przemyśle i budownictwie, a 16,3% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,1% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

#### Aspekt gospodarczy

---

- Kryzys w 2020 roku wymusił czasowe zamknięcie się gospodarek na niemal całym świecie. Wiadomo, że to wywołało już negatywne efekty. Esencją tworzonych programów ratowania gospodarki jest zastosowanie interwencjonizmu państwowego, czyli inwestowania środków finansowych z budżetu państwa regulującego funkcjonowanie gospodarki. Z pewnością finanse publiczne będą również wspierać JST, a nie tylko prywatne firmy. Stąd tym bardziej, istotne jest pozyskanie środków Rządowych i tych z programów UE 2021-2027 (2030), aby zapewnić systematyczną poprawę konkurencyjności podmiotów gospodarczych na terenie gminy oraz poprawić poziom życia mieszkańców w tym trudnym momencie rozwojowym.
- W ogólnopolskich rankingach atrakcyjności inwestycyjnej podregion białski od lat osiąga niekorzystne wskaźniki. Na terenie MOF Biała Podlaska łączna ilość istniejących terenów inwestycyjnych wynosi 336 ha z czego na terenie gminy 110 ha. Na atrakcyjność inwestycyjną negatywnie wpływa brak terenów inwestycyjnych o powierzchni całkowitej powyżej 100 ha (wyjątkiem jest „Strefa Lotnisko”).
- Dobrym prognostykiem jest to, iż wśród przedsiębiorców z terenu MOF Biała Podlaska najwięcej umów o dofinansowanie inwestycji podpisały mikroprzedsiębiorstwa, natomiast małe i średnie podpisały o połowę mniej. Działalność rozwojowa przedsiębiorców związana jest również z dofinansowaniem inwestycji w ramach krajowego programu PO Innowacyjna Gospodarka, którego wsparcie finansowe dotyczyło: nowej technologii produkcji okien PCV, nowej usługi kurierskiej, planu promocji firmy z branży budowlanej – stolarka drzwiowa, optymalizacji wymiany informacji między systemami informatycznymi firmy transportowej oraz wdrożenia innowacyjnych systemów B2B w firmie handlowej i spedycyjno-logistyczno-transportowej
- Potencjał obszaru stwarza możliwość powstania dodatkowej, obok handlu, transportu i turystyki oraz działalności profesjonalnej naukowej i technicznej funkcji rozwojowej, z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, w tym przede wszystkim ochrony środowiska, w szczególności poprzez ograniczenie emisji zanieczyszczeń. Oferowany przez obszar zasób energetyczny oparty na biomasie po przetworzeniu wykorzystany byłby do produkcji energii pierwotnej. W przypadku biogazowi wytworzona energia elektryczna mogłaby zostać spożytkowana na potrzeby gospodarstw, nadwyżka natomiast sprzedawana do lokalnego operatora dystrybucyjnego. Ciepło odpadowe może znaleźć zastosowanie w ogrzewaniu budynków użyteczności publicznej oraz pozostałych obiektów i budynków mieszkalnych. Inne możliwe rozwiązania to jako alternatywne paliwo dla pojazdów rolniczych, pojazdów ciężarowych i osobowych. Jest to także sposób na aktywizację lokalnej społeczności m.in. poprzez utworzenie spółdzielni energetycznej. Dodatkowe możliwości pozyskania energii ze źródeł odnawialnych stwarza potencjał obszaru w zakresie promieniowania słonecznego. MOF Biała Podlaska położony jest w obszarze o najkorzystniejszych warunkach do rozwoju energetyki słonecznej oraz o wysokim rocznym promieniowaniu całkowitym powyżej 3800 MJ/m<sup>2</sup>. Energia promieniowania słonecznego może być wykorzystywana w dwojaki sposób: do ogrzewania wody lub innej cieczy z zastosowaniem kolektorów słonecznych i do przetwarzania jej na energię elektryczną w ogniwach fotowoltaicznych.

### **Aspekt techniczny**

- Gmina cechuje się stosunkowo dobrą dostępnością komunikacyjną. Zlokalizowana jest przy drodze krajowej nr 2 (jest to trasa tranzytowa łącząca Europę Zachodnią z Rosją). W Białej Podlaskiej krzyżuje się ona z drogami wojewódzkim nr 811 (Sarnaki
-

– Konstantynów – Biała Podlaska) i nr 812 (Biała Podlaska – Wisznice – Włodawa - Chełm). Gmina znajduje się w odległości 115 km od Lublina, 155 km od Warszawy i 36 km od Terespoła (przejście graniczne z Białorusią).

- W gminie dosyć dobrze funkcjonuje sieć komunikacji autobusowej. Gmina ma bezpośrednie połączenia autobusowe z Warszawą, Lublinem, Białymstokiem i Terespołem. Na terenie gminy funkcjonują dwie stacje kolejowe w Ogrodnikach i Perkowicach oraz przystanek na Porosiukach.
- W gminie występują niedostatki w wyposażeniu w elementy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Ponadto utrzymuje się duża dysproporcja pomiędzy długością sieci wodociągowej, a kanalizacyjnej, wskazująca na ryzyko zagrożenia dla środowiska naturalnego. Wskaźnik zwodociągowania gminy oceniany jest na poziomie 54,4 %.
- W gminie stosunkowo niewielki odsetek ludności korzysta z gazu sieciowego.
- W analizowanych latach 2014-2018 zanotowano nieznaczny przyrost gazowej infrastruktury sieciowej oraz liczby odbiorców.
- Gmina posiada bardzo słabo rozwiniętą sieć kanalizacyjną. Niestety Gmina Biała Podlaska nie posiada komunalnego systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych. Gmina nie posiada również własnej sieci kanalizacji deszczowej. Na terenie Gminy Biała Podlaska wybudowanych jest ok. 520 szt. przydomowych oczyszczalni ścieków.

## **Aspekt środowiskowy**

- Obszar Gminy Biała Podlaska dysponuje dużymi możliwościami w kierunku rozwoju turystyki (endogeniczny potencjał – potencjał walorów przyrodniczych oraz kapitał ekologiczny) ze względu na bardzo korzystne położenie geograficzne, czyste i ciekawe środowisko urozmaicone malowniczymi krajobrazami, doliny rzeki Bug, a także gościnność mieszkańców.
- Duże walory przyrodnicze i krajobrazowe, zwłaszcza terenów w południowo-zachodniej, południowej i północno-wschodniej części gminy.
- Duże walory środowiska kulturowego, zachowane w postaci zabytkowych założeń dworsko-parkowych, układów osadniczych, grodzisk, budowli sakralnych oraz cmentarzy i miejsc historycznych.
- Duże zbiorniki wodne w wyrobiskach po eksploatacji kruszywa w Woskrzenicach do wykorzystania na cele rekreacyjne.
- Zbiornik wodny „Terebela” w północnej części gminy. Należy zwrócić szczególną uwagę na rozwój atrakcji turystycznych w tej lokalizacji (wieże widokowe, szlaki, miejsca do konsumpcji, zagospodarowanie zbiorników wodnych, utworzenie nowych zbiorników wodnych)
- Wysokie walory przyrodnicze gminy powinny być impulsem do rozwoju zabudowy letniskowej oraz różnorodnych form aktywnego wypoczynku, szczególnie w obrębach położonych w sąsiedztwie kompleksów leśnych.

## **2. SFERA GOSPODARCZA**

### **2.1 Zatrudnienie, rynek pracy i bezrobocie**

Najbardziej niekorzystnym zjawiskiem charakterystycznym dla okresu transformacji

---

gospodarki od początku lat 90-tych jest bezrobocie, które szczególnie mocno dotyka ludzi młodych.

*Tabela 15 Sfera społeczna bezrobocie (wskaźniki na 100 mieszkańców).*



Lp.	Sołectwo	Liczba osób bezrobotnych/ 100 mieszkańców	Liczba osób długotrwale bezrobotnych/ 100 mieszkańców	Występowanie negatywnego zjawiska w obszarze bezrobocia
1.	Celujki	5,08	2,34	1
2.	Cicibór Duży	5,86	4,16	2
3.	Cicibór Mały	4,23	0,70	0
4.	Czosnówka	4,10	2,16	0
5.	Dokudów Pierwszy	3,88	1,72	0
6.	Dokudów Drugi	2,36	1,69	0
7.	Grabanów Kolonia i Wieś	2,56	1,48	0
8.	Hrud	5,73	3,33	2
9.	Hola	1,69	1,13	0
10.	Husinka	3,60	0,00	0
11.	Janówka	2,86	2,86	1
12.	Jażwiny	6,75	3,97	2
13.	Julków	3,19	1,60	0
14.	Kaliłów	5,45	3,64	2
15.	Krzymowskie	4,60	3,45	2
16.	Lisy	4,17	2,08	0
17.	Łukowce	2,23	0,56	0
18.	Michałówka	6,19	4,42	2
19.	Młyniec	6,45	3,23	2
20.	Ortel Książęcy Pierwszy	3,15	2,36	0
21.	Ortel Książęcy Drugi	5,24	2,62	2
22.	Perkowice	3,98	1,99	0
23.	Pojelce	3,38	2,42	0
24.	Porosiuki	6,03	3,39	2
25.	Pólko	4,55	4,55	2
26.	Rakowiska	3,71	1,98	0
27.	Roskosz	9,68	6,45	2
28.	Sławacinek Nowy	5,39	3,37	2
29.	Sławacinek Stary	4,40	2,37	1
30.	Sitnik	4,16	2,44	0
31.	Sycyna	3,70	2,22	0
32.	Styrzyniec	3,55	1,95	0
33.	Surmacze	0,00	0,00	0
34.	Swory	3,24	2,43	0
34.	Terebela	2,51	1,96	0
36.	Wilczyn	5,79	4,13	2
37.	Woroniec	6,15	3,08	2
38.	Woskrzenice Duże	3,58	2,11	0
38.	Woskrzenice Małe	3,18	1,91	0
40.	Wólka Plebańska	5,64	3,68	2
41.	Zabłocie	4,57	3,43	2
<b>ŚREDNIA</b>		<b>4,30</b>	<b>2,57</b>	<b>0,85</b>

Źródło:

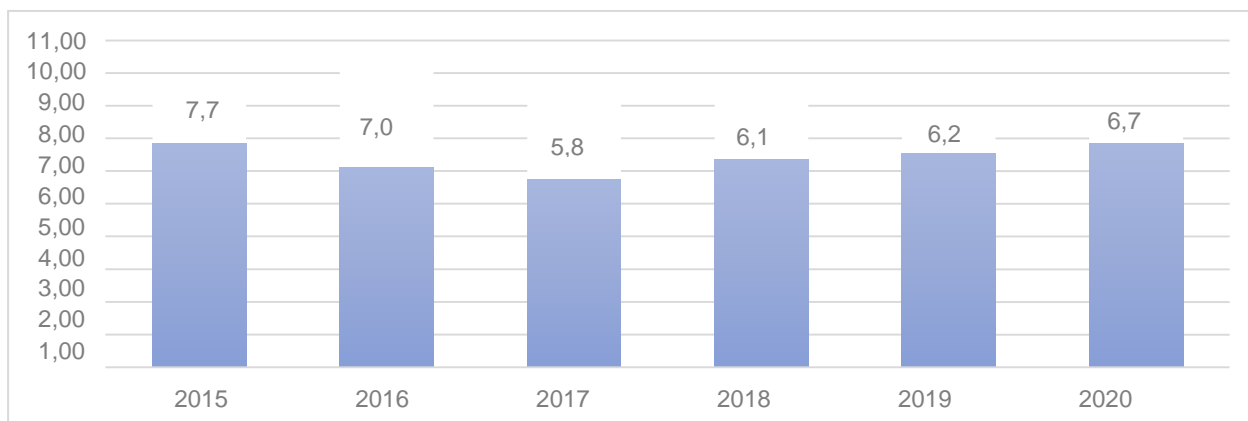
Szansę uzyskania pracy zależą od poziomu wykształcenia bezrobotnych i zgodności ich kwalifikacji zawodowych z zapotrzebowaniem rynku pracy. Większą mobilność zawodową i umiejętność przystosowania się do wzrastających wymagań wobec zatrudnianych osób, posiadają ludzie z wyższym wykształceniem. Pod względem poziomu wykształcenia najliczniejszą kategorię w gminie stanowią bezrobotni z wykształceniem zawodowym i podstawowym. Najmniejszy procent bezrobotnych występuje w grupie osób posiadających wykształcenie wyższe.

### Poziom zatrudnienia i rynek pracy:

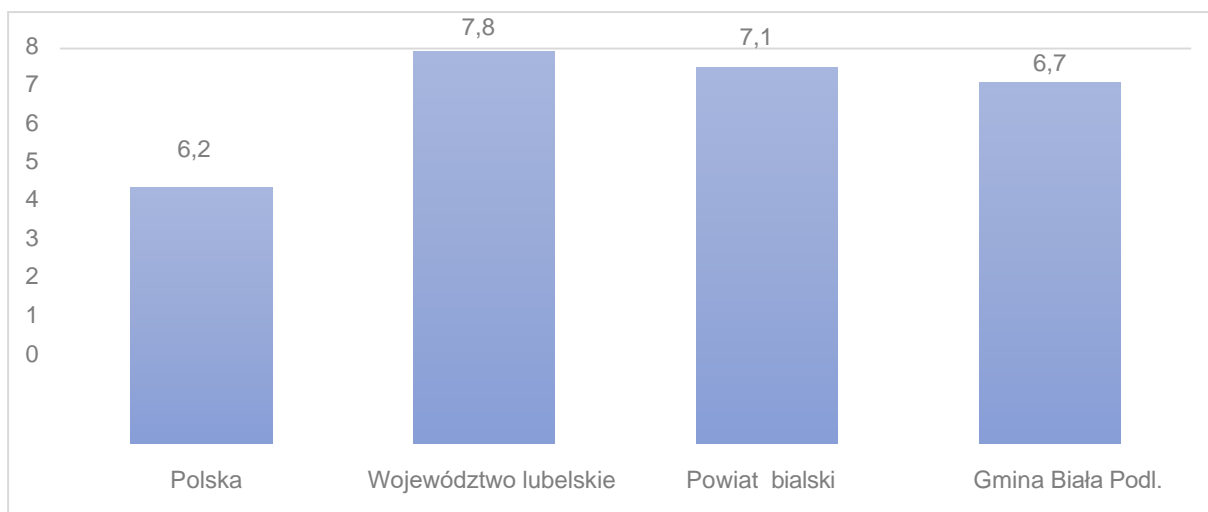
Sytuację na rynku pracy odzwierciedla udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W Gminie wskaźnik ten podlegał wahaniom. Według najnowszych danych GUS 2020 roku udział bezrobotnych zarejestrowanych wśród osób w wieku produkcyjnym wyniósł 6,7 %. Udział ten był wyższy niż dla kraju, niższy niż dla województwa oraz niższy niż dla powiatu. Należy jednak pamiętać, że jest to tylko jeden ze sposobów podawania wielkości bezrobocia. Stopa bezrobocia obliczona tym sposobem będzie zawsze niższa, bo liczebność ludności w wieku produkcyjnym jest zawsze większa od liczebności ludności aktywnej ekonomicznie. W Polsce najczęściej podawaną stopą bezrobocia jest wartość bezrobocia rejestrowanego obliczana na poziomie powiatu, wypada ona przeciętnie ok 1,5% poniżej stopy bezrobocia ustalonej w badaniu BAEL.

Wykres 3 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL



Wykres 4 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2020 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa, powiatu



Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Bezrobocie jest jednym z podstawowych czynników prowadzących do wykluczenia społecznego. Dlatego kluczowe jest podejmowanie działań minimalizujących poziom tego zjawiska. Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, zwłaszcza osób długotrwale bezrobotnych.

Tabela 16 Zatrudnienie w wg sektorów ekonomicznych 2019

PRACUJĄCY WEDŁUG SEKTORÓW EKONOMICZNYCH W GMINIE BIAŁA PODLASKA			% 123
<small>(Źródło: GUS, 31.XII.2019)</small>			
<small>(Dane powiatowe)</small>			
Pracujący ogółem			100,0%
Kobiety (ogółem)	100,0%	Mężczyźni (ogółem)	100,0%
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo			53,8%
Kobiety (sektor rolniczy)	51,3%	Mężczyźni (sektor rolniczy)	56,1%
Przemysł i budownictwo			11,1%
Kobiety (sektor przemysłowy)	8,9%	Mężczyźni (sektor przemysłowy)	13,2%
Handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja			16,3%
Kobiety (sektor usługowy)	12,6%	Mężczyźni (sektor usługowy)	19,8%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości			1,1%
Kobiety (sektor finansowy)	1,4%	Mężczyźni (sektor finansowy)	0,8%
Pozostałe			17,7%
Kobiety (pozostałe)	25,9%	Mężczyźni (pozostałe)	10,2%

Źródło: Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

W gminie Biała Podlaska na 1000 mieszkańców pracuje 223 osób. 40,4% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 59,6% mężczyźni. Bezrobocie rejestrowane w gminie Biała Podlaska wynosiło w 2020 roku 9,7% (10,4% wśród kobiet i 9,1% wśród mężczyzn). W 2019 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Biała Podlaska wynosiło 3 991,12 PLN, co odpowiada 77,00% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Biała Podlaska 836 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 306 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -530. 53,8% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Biała Podlaska pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 11,1% w przemyśle i budownictwie, a 16,3% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,1% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Tabela 17 Liczba bezrobotnych wg płci

Lata	2017	2018	2019	2020
Ogółem	525	557	572	618
Kobiety	260	273	276	304
Mężczyźni	265	284	296	314

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w gminie Biała Podlaska w rozbiciu na płeć wskazuje na ich względnie równomierny rozkład.

Istotną barierą rozwiązania problemu bezrobocia w gminie Biała Podlaska jest niski poziom wykształcenia i kwalifikacje bezrobotnych, co rzutuje na ich niską konkurencyjność na rynku pracy, przedsiębiorczość i aktywność w poszukiwaniu bądź stworzeniu własnego miejsca pracy. W gminie Biała Podlaska wśród osób bez pracy przeważają te z wykształceniem podstawowym oraz gimnazjalnym jak również z policealnym i średnim zawodowym. Sporą grupę stanowią także osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

Ograniczenie bezrobocia wymagać będzie zmiany struktury rynku pracy w kierunku:

- ✓ znacznego ograniczenia zatrudnienia w sektorze rolnictwa,
- ✓ wzrostu ilości miejsc pracy w sektorach bardziej kreatywnych dochodowo (sektor produkcyjny, budownictwo, przetwórstwo rolno-spożywcze),
- ✓ wzrostu podaży miejsc pracy w usługach związanych z obsługą ruchu agroturystycznego.

Wymagana na rynku pracy większa konkurencyjność, mobilność i samodzielność nie sprzyja wzrostowi dzietności, tym bardziej, że jest dodatkowo wzmacniana stopniową redukcją zabezpieczeń socjalnych dla kobiet i rozwiązań instytucjonalnych ułatwiających pogodzenie rodzicielstwa z aktywnością zawodową. Warto przy tym zwrócić uwagę na trwały charakter tych zmian. Jeśli chodzi o poprawę na rynku pracy związaną z wychodzeniem z niego roczników wyżowych, a wchodzeniem mniej licznych roczników po wyżowych, trzeba jednak pamiętać, że w takiej sytuacji mniej osób będzie pracowało na więcej niepracujących (roczniki opuszczające rynek pracy obecnie są i będą, zgodnie z założeniami starego systemu emerytalnego, utrzymywane przez pracujących). Oznacza to zatem możliwość zwiększenia obciążenia fiskalnego pracujących i pogorszenie się sytuacji na rynku pracy i możliwe zmniejszenie świadczeń dla korzystających z systemu

emerytalnego, które z kolei może pośrednio negatywnie wpływać na umieralność oraz spowodować pogorszenie się sytuacji społecznej.

Wszelkie działania powinny mieć na celu eliminację ze struktury bezrobocia grup wysokiego ryzyka (bezrobotnych pozostających w rejestrze powyżej 12 miesięcy, bezrobotnych bez prawa do zasiłku, młodych bezrobotnych, bezrobotnych z niskimi kwalifikacjami zawodowymi, bezrobotnych kobiet, bezrobotnych mieszkających na wsi).

Tabela 18 Zawody deficytowe i nadwyżkowe w powiecie bialskim 2019 r.

Sekcja	Zaklasyfikowanie	Grupa elementarna	
DEFICYT	zawód maksymalnie deficytowy	Mistrzowie produkcji w przemyśle przetwórczym	
		Kierownicy do spraw produkcji przemysłowej	
		Operatorzy wprowadzania danych	
		Programiści aplikacji	
		Robotnicy zwalczania szkodników i chwastów	
		Rzeczoznawcy (z wyłączeniem majątkowych)	
		Pomocnicy biblioteczni	
		Sekretarze medyczni i pokrewni	
	zawód deficytowy	Robotnicy wykonujący prace proste w ogrodnictwie i sadownictwie	
		Pracownicy obsługi technicznej biur, hoteli i innych obiektów	
		Bibliotekoznawcy i specjaliści zarządzania informacją	
		Gońcy, багаżowi i pokrewni	
		Kierownicy do spraw logistyki i dziedzin pokrewnych	
	RÓWNOWAGA	zawód zrównoważony	Sekretarki (ogólne)
	NADWYŻKA	zawód nadwyżkowy	Fryzjerzy
Kucharze			
Pracownicy domowej opieki osobistej			
Tapicerzy i pokrewni			
Operatorzy maszyn i urządzeń do obróbki drewna			
Robotnicy wykonujący prace proste w budownictwie drogowym, wodnym i pokrewni			
Pomocniczy personel medyczny			
Konduktorzy i pokrewni			
Operatorzy maszyn i urządzeń do produkcji wyrobów cementowych, kamiennych i pokrewni			
Agenci ubezpieczeniowi			
Księgowi			
Sprzedawcy sklepowi (ekspedienci)			
Zaopatrzeniowcy			
Pracownicy administracyjni i sekretarze biura zarządu			
Pomoce i sprzątaczk biurowe, hotelowe i pokrewnie			
zawód maksymalnie nadwyżkowy		Technicy technologii żywności	
		Monterzy linii elektrycznych	
		Operatorzy innych maszyn i urządzeń przetwórczych gdzie indziej niesklasyfikowani	
		Robotnicy w produkcji wyrobów mleczarskich	
		Marynarze i pokrewni (z wyłączeniem sił zbrojnych)	
	Urzednicy państwowi do spraw nadzoru gdzie indziej niesklasyfikowani		

Źródło: Lista zawodów i specjalności, z uwzględnieniem kwalifikacji i umiejętności zawodowych, na które istnieje zapotrzebowanie na lokalnym rynku pracy, PUP

Przeprowadzona analiza struktury bezrobocia pozwoliła stwierdzić, że bezrobocie w gminie Biała Podlaska jest zróżnicowane i dotyczy znacznej części jej mieszkańców. Problem wysokiego bezrobocia prowadzi do powstania jego negatywnych skutków odczuwalnych nie tylko przez samych bezrobotnych, ale również przez ich rodziny oraz całą społeczność. Negatywne skutki wywoływane przez bezrobocie sprowadzają się przede wszystkim do degradacji społecznej bezrobotnych, poczucia wykluczenia społecznego. Skutki bezrobocia można rozpatrywać w dwóch aspektach. Pierwszy to skutki ekonomiczne związane z kosztami finansowania bezrobocia. Wśród kosztów ekonomicznych bezrobocia należy wyodrębnić dwa rodzaje kosztów: – koszty bezpośrednie będące faktycznymi wydatkami finansowymi ponoszonymi w związku z występującym bezrobociem; – koszty pośrednie nie będące realnymi wydatkami, ale pośrednimi stratami gospodarczymi i społecznymi.

Reasumując dane dotyczące problemu bezrobocia na terenie gminy Biała Podlaska warto pamiętać o kilku wrażliwych grupach, które mają problemy ze znalezieniem pracy, a więc o osobach o najniższym wykształceniu, osobach nie posiadających doświadczenia zawodowego oraz długotrwale bezrobotnych. Z uwagi na niedostatecznie wykorzystany potencjał osób bezrobotnych, uważa się za niezbędne podejmowanie działań minimalizujących poziom zjawiska bezrobocia prowadzącego do wykluczenia społecznego. W celu aktywizacji zawodowej mieszkańców gminy, nieodzowne są działania aktywizujące w stosunku do osób długotrwale bezrobotnych w kierunku udziału w szkoleniach i programach aktywizacji rynku pracy i przeciwdziałania bezrobociu przy udziale potencjalnych pracodawców. Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób w grupie wiekowej 25 – 34 lata, osób długotrwale bezrobotnych, osób niepełnosprawnych, kobiet i osób z niskimi kwalifikacjami. Omawiane kategorie są szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną.

### **2.1.1 Przedsiębiorczość pozarolnicza**

Na potencjał gospodarczy gminy składa się stopień koncentracji podmiotów gospodarczych, ich charakter, branża w której działają, a także otoczenie biznesu służących zaspokojeniu potrzeb wewnętrznych i jej mieszkańców oraz potrzeb zewnętrznych. Procesy kształtujące sferę gospodarczą wpływają na dynamikę rozwoju społeczno - ekonomicznego różnych jednostek osadniczych. Powyższa zależność jest szczególnie zauważalna na szczeblu lokalnym. Zjawiska i przemiany gospodarcze w znacznym stopniu determinują kierunek oraz dynamikę rozwoju w pozostałych sferach. Rozwój miejscowej gospodarki jest szczególnie istotny dla mieszkańców gminy, głównie ze względu na szansę zmniejszenia stopy bezrobocia i wzrost poziomu jakości życia.

Wspierając procesy restrukturyzacyjne w gminie należy przede wszystkim dążyć do wzrostu liczby przedsiębiorstw w najważniejszych dla rozwoju gminy branżach, tj. budownictwie, przetwórstwie i usługach rynkowych, w tym w sekcji H (hotele i restauracje).

Na terenie gminy działają tylko trzy firmy z udziałem kapitału zagranicznego, chociaż gmina od kilku lat próbuje stwarzać dogodne warunki dla inwestorów zewnętrznych.

Ponadto inwestorzy mają możliwość uzyskania dodatkowego wsparcia ze strony władz

lokalnych w postaci ulg podatkowych i pomocy w załatwianiu spraw formalno-prawnych.

W gminie Biała Podlaska w roku 2020 w rejestrze REGON zarejestrowane były 1 282 podmioty gospodarki narodowej, z czego 1 098 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 112 nowych podmiotów, a 51 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2017 najwięcej (128) podmiotów zarejestrowano w roku 2018, a najmniej (67) w roku 2011. W tym samym okresie najwięcej (91) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2017 roku, najmniej (37) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2010 roku.

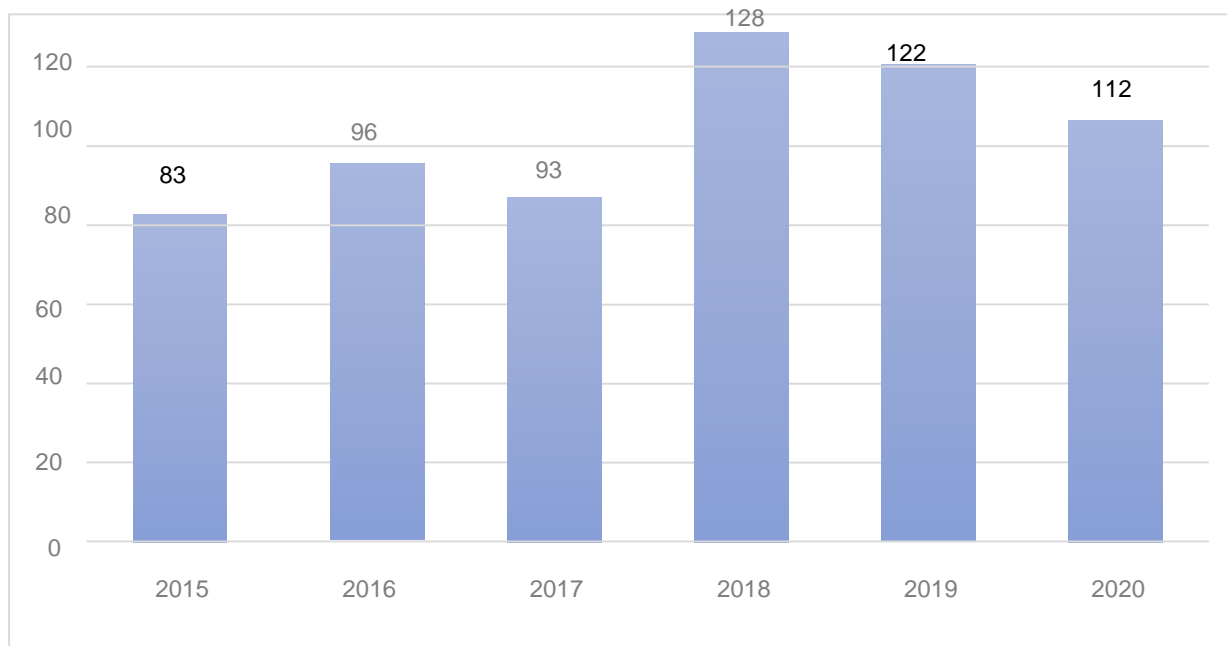
Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w gminie Biała Podlaska najwięcej (41) jest stanowiących spółki handlowe z ograniczoną odpowiedzialnością.

Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (1 243) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników.

- ✓ 2,7% (35) podmiotów jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo,
- ✓ jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklarowało 27,1% (348) podmiotów,
- ✓ a 70,1% (899) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność.

Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Biała Podlaska najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (24.7%) oraz Budownictwo (19.6%).

*Wykres 5 Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON ludności w Gminie Biała Podlaska*



*Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS –Bank Danych Lokalnych*

Pomimo, iż gmina ma charakter rolniczy, na przestrzeni ostatnich kilku lat odnotowuje się wysoką dynamikę przyrostu liczby podmiotów gospodarczych, co świadczy o sprzyjających

warunkach dla prowadzenia działalności gospodarczej. Należy jednakże zauważyć znaczący spadek nowo rejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON w roku 2020, co związane jest z pandemią.

#### Według danych Banku Danych Lokalnych GUS w 2020:

podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	-	88
podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	-	138,6
podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 49 osób na 10 tys. mieszkańców	-	1,4
podmioty gospodarcze w sekcjach J-N na 1000 mieszkańców	-	13,5
jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	-	77
jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności	-	7,72
nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców	-	74
podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	-	121
nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	-	1
jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	-	35
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	-	755
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	-	76
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 tys. osób w wieku produkcyjnym	%	11 874
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	-	11,87
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	-	2,89
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	-	29
instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej	-	358,8
udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON	%	4,0
udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora medycznego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem	%	5,36
udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem	%	5,36
udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora przetwórstwa rolno-spożywczego w ogólnej liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem	%	0,89
udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem	%	85,6
udział podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących do 9 osób w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON	%	97,0
udział fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej	%	3,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS –Bank Danych Lokalnych



Wykres 6 Wykres: Struktura przedsiębiorstw wg klas wielkości w gminie Biała Podlaska – 2019 rok

Mikro-przedsiębiorstwa (0-9 zatrudnionych)	1 243
Małe przedsiębiorstwa (10-49 zatrudnionych)	37
Średnie przedsiębiorstwa (50-249 zatrudnionych)	2
Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (<250 zatrudnionych)	1 282

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS –Bank Danych Lokalnych

Przedsiębiorcy z gminy Biała Podlaska prezentują wysoką skuteczność w pozyskiwaniu funduszy z Unii Europejskiej. W związku z tym podjęcie przez władze gminy inicjatyw mających na celu informowanie i zachęcanie środowisk biznesowych do aplikowania o środki stanowić może szansę zwiększenia ilości projektów inwestycyjnych dla firm. Profil gospodarczy gminy opiera się w dużej mierze na działalności handlowej, usługowej, budowlanej i przetwórczej profil gospodarczy gminy przekłada się na relatywnie dużą liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw. Ważne jest zatem utrzymanie obecnego poziomu rozwoju oraz udzielanie szerokiego wsparcia przedsiębiorcom przez władze gminy. Istotne jest promowanie lokalnych firm jak również stworzenie systemowych mechanizmów informujących o konkursach i wspierających przedsiębiorców w przygotowywaniu wniosków o dofinansowanie z funduszy UE.

### 2.1.2 Atrakcyjność inwestycyjna gminy

Niezbędnym elementem stymulującym rozwój gospodarczy i podniesienie konkurencyjności, jest przygotowanie zorganizowanych terenów przeznaczonych pod lokalizację przemysłu i usług, wyposażonych w pełną infrastrukturę techniczną i posiadających uregulowany stan prawny.

W 2017 roku opublikowano raport „Atrakcyjność Inwestycyjna Regionów 2017, Województwo Lubelskie”.

Ekspert z SGH w Warszawie tworzący go posłużyli się wskaźnikiem potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej (PAI) oceniającym walory lokalizacyjne regionów. Wskaźniki obliczone zostały dla jednostek różnych szczebli podziału statystycznego (gminy, powiaty, podregiony, województwa). Były to następujące wskaźniki:

- ✓ PAI1 odnoszące się do całości gospodarki regionalnej/narodowej (PAI1\_GN) oraz do wybranych sekcji:
- ✓ PAI\_C - przemysłu przetwórczego,
- ✓ PAI\_G - handlu i napraw,
- ✓ PAI\_I - turystyki i gastronomii,
- ✓ PAI\_M - działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej;
- ✓ PAI2 opracowane na potrzeby oceny atrakcyjności inwestycyjnej w ujęciu ogólnym, czyli dla gospodarki narodowej, a także w odniesieniu do ww. sekcji gospodarki;
- ✓ RAI, wykorzystane w celu oceny rzeczywistej atrakcyjności inwestycyjnej

nawiązującej do napływu kapitału inwestycyjnego oraz efektów inwestycji, rozpatrywanych z punktu widzenia produktywności i efektywności poniesionych nakładów. Rzeczywista atrakcyjność inwestycyjna może być odnoszona do poziomu województw ze względu na dostępność danych statystycznych.

Województwo lubelskie należy do mniej atrakcyjnych województw w Polsce. Pozytywną informacją jest fakt, że wskaźnik rzeczywistej atrakcyjności inwestycyjnej (RAI) dla sektora gospodarki związanego z zakwaterowaniem i gastronomią został oceniony jako ponadprzeciętny (klasa C). Pozycja konkurencyjna województwa na rynku bezpośrednich inwestycji zagranicznych mierzona udziałem w wartości krajowej kapitału podstawowego podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego uległa w okresie 2005-2015 lekkiej poprawie z 0,7 do 0,8%.

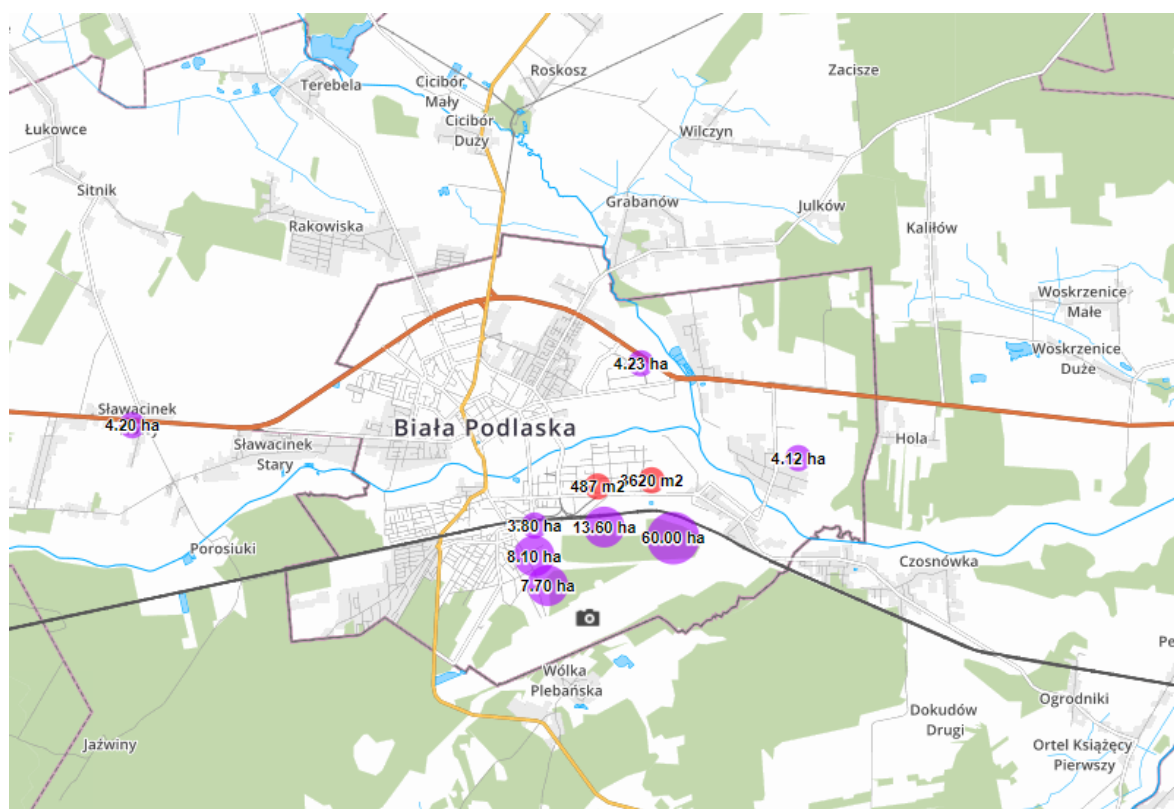
W oparciu o autorskie wskaźniki Instytutu można stwierdzić, że wprawdzie województwo lubelskie posiada niską klasę atrakcyjności inwestycyjnej (klasa E) na tle regionów Unii Europejskiej, zajmując 229 miejsce wśród 275 przebadanych.

W ogólnopolskich rankingach atrakcyjności inwestycyjnej podregion bialski od lat osiąga niekorzystne wskaźniki. Na terenie MOF Biała Podlaska łączna ilość istniejących terenów inwestycyjnych wynosi 336 ha z czego na terenie gminy 110 ha. W najbliższych latach planuje się utworzenie poprzez podział gruntów oraz uzbrojenie i wybudowanie dróg dojazdowych około 14,7 ha na terenie miasta i 73 ha na terenie gminy wiejskiej Biała Podlaska.

Na atrakcyjność inwestycyjną negatywnie wpływa brak terenów inwestycyjnych o powierzchni całkowitej powyżej 100 ha (wyjątkiem jest „Strefa Lotnisko”). Tereny inwestycyjne cechuje dobra dostępność komunikacyjna (droga krajowa nr 2/E30) i kolejowa (linia nr 2/E20), jednak ich atrakcyjność inwestycyjną ogranicza brak w programie implementacyjnym do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku budowy odcinka autostrady A2; ograniczenie stanowi również brak obwodnicy wschodniej w ciągu dróg wojewódzkich 812-811.

Planowane strefy przedsiębiorczości mają umocowanie zarówno w obowiązującym „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jak i w planach miejscowych.

W kolejnych latach rolnictwo (endogeniczny potencjał gminy) pozostanie nadal jednym z podstawowych działów gospodarki Gminy Biała Podlaska, równoległe z funkcją turystyki i rekreacji, srebrną gospodarką – i będzie decydowało o rozwoju społeczno-gospodarczym gminy. Głównym zadaniem na rzecz rozwoju rolnictwa, ale również przetwórstwa i przemysłu rolno-spożywczego będzie jego gruntowna restrukturyzacja i modernizacja, prowadząca do wielofunkcyjnego rozwoju Gminy Biała Podlaska.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://mapa.invest.lubelskie.pl/>

Na terenie gminy przedsiębiorcy mogą korzystać ze wsparcia oferowanego przez instytucje otoczenia biznesu zlokalizowane w mieście Biała Podlaska. Należy podkreślić, że poprzez swoje położenie w sąsiedztwie Miasta Biała Podlaska, podmioty gospodarcze zarejestrowane bądź prowadzące działalność na terenie gminy, mają duże możliwości korzystania z usług instytucji otoczenia biznesu.

Animatorem życia społecznego i gospodarczego w powiecie bialskim, poza samorządem powiatowym są także samorzady poszczególnych gmin powiatu, a także organizacje pozarządowe: stowarzyszenia i fundacje, których działa w powiecie bialskim kilkadziesiąt.

Jedną z takich organizacji jest Bialskopodlaska Lokalna Grupa Działania, skupiająca wszystkie gminy i miasta powiatu bialskiego. BLGD przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu poprzez wdrażanie celów zawartych w Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność. Adres strony internetowej Bialskopodlaskiej Lokalnej Grupy Działania - <http://www.blgd.eu>.

Obsługą biznesu, promocją przedsiębiorczości oraz wspieraniem rozwoju gospodarczego regionu zajmują się między innymi następujące instytucje:

- ✓ Bialskopodlaska Izba Gospodarcza;
- ✓ Bialskopodlaskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego;
- ✓ Lubelska Izba Rolnicza;
- ✓ Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców; Strategia Rozwoju Powiatu Bialskiego na lata 2018-2026
- ✓ Ogólnopolskie Stowarzyszenie na Rzecz Obrony Przewoźników w Międzyrzeczu Podlaskim z siedzibą w Białej Podlaskiej;

- ✓ Lubelska Fundacja Rozwoju.

Wiodącą pozycję wśród instytucji otoczenia biznesu w Lublinie ma Lubelska Fundacja Rozwoju, Agencja Rozwoju Lokalnego bądź Polskiego Funduszu Gwarancyjnego sp. z o.o. utworzonego w ramach Polsko – Brytyjskiego Programu Rozwoju Przedsiębiorczości. Elementem wspierającym rozwój biznesu jest obsługa bankowa oraz szeroko rozumiana promocja gospodarcza. Powiatowe Biura Biznes Lubelskie jest to inicjatywa Samorządu Województwa Lubelskiego, której celem jest wzmocnienie współpracy na rzecz obsługi eksporterów i inwestorów oraz wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw. Zakres działań PBBL w Powiecie białskim będzie m.in. polegał na współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami, instytucjami otoczenia biznesu przy realizacji zadań związanych z promocją gospodarczą, obsługą inwestorów i eksporterów, a także z rozwojem przedsiębiorczości w regionie. Funkcjonowanie Biur ma się opierać na współpracy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie i poszczególnych powiatów województwa lubelskiego przy współdziałaniu szeroko rozumianych instytucji otoczenia biznesu.

Cele:

- ✓ Wzmacnianie konkurencyjności przedsiębiorstw z sektora MŚP (mikro, małych i średnich przedsiębiorstw) z terenu województwa lubelskiego.
- ✓ Świadczenie usługi informacji i promocji gospodarczej,
- ✓ Udzielania wsparcia w zakresie działalności inwestycyjnej oraz zwiększania eksportu

### **2.1.3 Zdolność inwestycyjna gminy**

Zrównoważony rozwój stanowi ideę przyświecającą rozwojowi jednostek samorządowych na wszystkich poziomach sfery społeczno - gospodarczej. Budżet jest finansowym wyrazem i instrumentem polityki gospodarczej gminy oraz najważniejszym narzędziem do jej realizacji. Jest uchwalany corocznie przez Radę Gminy i opiniowany przez Regionalną Izbę Obrachunkową. Oprócz ustalanych i realizowanych corocznie planów budżetowych gmina posiada również Wieloletnią Prognozę Finansową.

Pozycję finansową Gminy określa wysokość osiąganych dochodów budżetowych.

Podstawową część dochodów Gminy stanowią dochody własne (czyli takie, na których pozyskanie samorządu mają wpływ, m.in.: podatki lokalne, dochody z mienia).

Wskaźnik struktury dochodów własnych informuje i potwierdza potencjał finansowy oraz samodzielność finansową Gminy w kreowaniu oraz generowaniu dochodów własnych, które są zależne tylko od niej. Im niższy jest wskaźnik, tym większe uzależnienie jednostki samorządu terytorialnego od sytuacji budżetu państwa, koniunktury gospodarczej czy poziomu bezrobocia.

Drugą ważną grupą dochodów własnych Gminy są udziały w podatkach budżetu państwa. Są one w pełni konstruowane przez organy państwowe zgodnie z celami polityki państwa. Organy samorządowe nie mają wpływu ani na wysokość stawek podatkowych, ani na zakres stosowanych ulg i zwolnień. Oddziaływanie samorządu może mieć jedynie charakter pośredni poprzez tworzenie warunków infrastrukturalnych i finansowych zachęcających podmioty gospodarcze do inwestowania na danym terenie, wzmocnienia pozycji już działających firm, czy też powiększania dochodów ludności.

Dochody uzupełniające to subwencje i dotacje.

Z punktu widzenia samodzielności samorządu istotny jest ich skład oraz konstrukcja.

Generalnie można stwierdzić, iż im wyższy jest w budżecie udział dochodów uzupełniających, zwłaszcza tych o charakterze celowym tym niższy jest stopień samodzielności finansowej jednostek samorządu terytorialnego.

Planowanie i realizacja wydatków to najtrudniejsze elementy konstrukcji i wykonania budżetu. W trakcie planowania główna trudność polega na wyborze optymalnej alokacji środków spośród wszystkich zgłaszanych potrzeb. W toku przygotowania budżetu występuje dokładnie ten sam problem co w przypadku decyzji ekonomicznej - nieograniczone potrzeby konkurują o ograniczone środki na ich realizację.

Wydatki muszą przede wszystkim zabezpieczyć prawidłowe funkcjonowanie organów Gminy oraz zapewnić realizację zadań społecznych i gospodarczych.

Wyniki wykonania budżetu Gminy Biała Podlaska w roku 2019 przedstawiają się następująco:  
- DOCHODY - 68.344.170,96 zł, tj. 98,64% planu, w tym dochody bieżące - 64.436.822,19 zł majątkowe - 3.907.348,77 zł,  
- WYDATKI - 60.166.181,97 zł, tj. 91,29% planu, w tym wydatki bieżące - 56.775.873,88 zł majątkowe - 3.390.308,09 zł

Wynik wykonania budżetu 2019 roku zamknął się nadwyżką w kwocie 8.177.988,99 zł, która przeznaczona została na spłatę kredytów i pożyczek - 3.445.500,10 zł oraz na pożyczkę dla GOK – 50.000,00 zł.

W 2019 roku nie zaciągano zobowiązań w postaci kredytów i pożyczek. Wskaźnik obsługi długu wynosił – 19,37%.

Stan zadłużenia z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek na dzień 31.12.2019r. wynosi 4.776.635,30 zł. W 2019 roku zrealizowano przychody – 113.226,00 zł, z tytułu spłat pożyczek udzielonych dla stowarzyszeń realizujących zdania ze środków z UE na terenie gminy oraz udzielono pożyczkę – 50.000,00 zł dla Gminnego Ośrodka Kultury na przejściowe finansowanie projektów realizowanych w ramach PROW na lata 2014-2020.

#### **Dochody:**

Dokonane przez Radę Gminy oraz Wójta Gminy zmiany budżetu w ciągu całego roku, zwiększyły planowane dochody o kwotę 8.030.493,23 zł, w tym dochody bieżące o 7.646.161,39 zł i majątkowe o 384.331,84 zł. Dokonane zmiany były wynikiem zwiększenia dotacji na zadania zlecone oraz własne, wpływu środków z dofinansowania zadań z UE oraz otrzymania zwrotu podatku od towarów i usług od inwestycji na infrastrukturę kanalizacyjną z lat poprzednich.

Rada Gminy Biała Podlaska korzystając z upoważnień zawartych w ustawie o podatkach i opłatach lokalnych obniżyła stawki podatku od nieruchomości, podatku leśnego oraz podatku od środków transportowych. Skutki obniżenia stawek podatkowych oraz udzielenia ulg i odroczeń stanowią kwotę – 1.453.625,00 zł. W 2019r. umorzono podatki i opłaty za gospodarowanie odpadami na łączną kwotę 19.065,00 zł. Na raty rozłożono kwotę 2.838,20 zł z tytułu opłat za gospodarowanie odpadami. Stan zaległości w realizacji dochodów budżetowych zmniejszył się o 8,05% z 3.706.853,64 zł na dzień 31.12.2018r. do 3.408.379,26 zł na 31.12.2019 r.

#### **Wydatki:**

Wydatki budżetu Gminy Biała Podlaska zostały zrealizowane w 91,29% w stosunku do zakładanego planu, w kwocie 60.166.181,97 zł. Planowane zadania za wyjątkiem inwestycji 12 z dofinansowaniem UE realizowanych w partnerstwie z gminą miejską Biała Podlaska, zostały wykonane w całości. Część zadań wykonanych zostało przy niższych nakładach niż planowano.

*Tabela 19 Tabela 20 Dochody i wydatki gminy Biała Podlaska w latach 2017-2019*

Wyszczególnienie	2018r.	2019 r
Dochody gminy (w tys. zł.)	<b>62.940,51</b>	<b>68.344,17</b>
w tym na 1 mieszkańca	<b>4,35</b>	<b>4,69</b>
Wydatki gminy (w tys. zł)	<b>67.078,96</b>	<b>60.166,18</b>
w tym: inwestycyjne	<b>16.586,73</b>	<b>1.829.451,98</b>

Źródło: Raport o stanie gminy 2019

*Tabela 20 Dochody gminy Biała Podlaska w latach 2017-2019*

<b>Struktura dochodów budżetu gminy według działów</b>	<b>2017</b>	<b>2018</b>	<b>2019</b>
<b>O G Ó Ł E M</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
Rolnictwo i łowiectwo	1,6	2,9	5,4
Transport i łączność	-	0,1	0,1
Gospodarka mieszkaniowa	0,4	0,1	0,2
Administracja publiczna	0,2	0,2	0,1
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	-	0,2	0,0
Różne rozliczenia	33,6	31,1	30,8
Oświata i wychowanie	1,1	2,7	2,0
Pomoc społeczna	2,1	1,7	1,3
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	-	-	-
Edukacyjna opieka wychowawcza	0,7	0,5	0,4
Rodzina	35,2	29,8	31,4
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1,9	7,0	4,5
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,1	0,1	0,1
Kultura fizyczna	0,0	0,2	0,1
Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej	23,1	22,9	23,3
Pozostałe	0,0	0,5	0,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Tabela 21 Struktura wydatków gminy Biała Podlaska 2017-2019

<b>Struktura wydatków budżetu gminy według działów</b>	<b>2017</b>	<b>2018</b>	<b>2019</b>
<b>O G Ó Ł E M</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
Rolnictwo i łowiectwo	3,8	13,7	1,6
Transport i łączność	7,7	5,5	6,2
Gospodarka mieszkaniowa	0,3	0,3	0,2
Administracja publiczna	7,2	6,2	7,7
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,3	0,5	0,4
Różne rozliczenia	-	-	-
Oświata i wychowanie	31,6	26,0	33,5
Pomoc społeczna	4,6	3,8	3,9
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	-	-	-
Edukacyjna opieka wychowawcza	0,9	0,7	0,7
Rodzina	35,1	28,3	36,6
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	3,3	10,2	3,7
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	4,1	3,4	3,8
Kultura fizyczna	0,2	0,4	0,5
Działalność usługowa	0,2	0,1	0,2
Ochrona zdrowia	0,2	0,2	0,2
Pozostałe	0,5	0,7	0,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Strukturę dochodów gminy Biała Podlaska w 2019 roku według działów klasyfikacji budżetowej

przedstawia szczegółowo poniższa tabela.

Tabela 22 Struktura dochodów gminy Biała Podlaska w 2019 roku według działów klasyfikacji budżetowej

Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	zł	3 716 539,42
Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	zł	36 787,14
Dział 600 - Transport i łączność	zł	50 000,00
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	zł	113 097,42
Dział 710 - Działalność usługowa	zł	10 000,00
Dział 750 - Administracja publiczna	zł	102 324,97
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	zł	148 999,00
Dział 752 - Obrona narodowa	zł	200,00
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	zł	700,00
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	zł	15 907 739,42
Dział 758 - Różne rozliczenia	zł	21 045 194,77
Dział 801 - Oświata i wychowanie	zł	1 358 589,61
Dział 851 - Ochrona zdrowia	zł	20,00
Dział 852 - Pomoc społeczna	zł	888 259,07
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	zł	273 895,87
Dział 855 - Rodzina	zł	21 485 662,32
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	zł	3 055 949,11
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	zł	82 805,84
Dział 926 - Kultura fizyczna	zł	67 407,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Największą część dochodów gminy w roku 2019 stanowiły te z działu 855 - Rodzina. Ich wartość wyniosła 21 485 662,32 złotych. Drugim pod względem wielkości źródłem dochodów był dział 758-. Różne rozliczenia Dochód z niego uzyskany to łącznie 21 045 194,77 złotych. Trzecim pod względem dochodowości działem był Dział 756 - dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem, z którego dochody wyniosły 15 907 739,42 złotych.

**Wydatki:**



Tabela 23 Wydatki wg działów klasyfikacji budżetowej w gminie Biała Podlaska w 2019 roku.

Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	zł	965 686,40
Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	zł	70 813,98
Dział 600 - Transport i łączność	zł	3 710 286,87
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	zł	143 790,13
Dział 710 - Działalność usługowa	zł	149 033,80
Dział 720 - Informatyka	zł	59 364,73
Dział 750 - Administracja publiczna	zł	4 630 993,25
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	zł	148 999,00
Dział 752 - Obrona narodowa	zł	200,00
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	zł	235 252,72
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	zł	154 912,03
Dział 801 - Oświata i wychowanie	zł	20 184 022,68
Dział 851 - Ochrona zdrowia	zł	121 313,12
Dział 852 - Pomoc społeczna	zł	2 324 638,37
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	zł	399 100,68
Dział 855 - Rodzina	zł	22 029 037,47
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	zł	2 226 190,72

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Spoglądając na wydatki gminy według działów klasyfikacji budżetowej można zauważyć iż niektóre dziedziny funkcjonowania gminy pochłaniają najwięcej środków budżetowych. Z poniższej tabeli wynika, że istotne wydatki gmina ponosi w związku z oświatą i wychowaniem. W 2019 roku gmina Biała Podlaska przeznaczyła na ten cel 20 184 022,68 zł. Największe wydatki gmina ponosi również w działach: rodzina - 22 029 037,47 zł., gospodarka komunalna i ochrona środowiska, transport i łączność, administracja publiczna oraz gospodarka komunalna i ochrona środowiska. W sumie w 2019 roku gmina Biała Podlaska finansowała 17 działów klasyfikacji budżetowej.

## 2.2 Rolnictwo

Gminę Biała Podlaska ma typowo rolniczy charakter.

Użytki rolne zajmują 20,6 tys. ha, czyli prawie 63,5% ogólnej powierzchni gminy.

Aż 72% powierzchni użytków 22 rolnych zajmują grunty orne, 26% łąki i pastwiska, natomiast tylko niecałe 1,7% stanowią sady.

Gleby w gminie charakteryzują się generalnie średnią żyznością. Występują głównie gleby brunatne i bielcowe należące do IVb i V klasy bonitacyjnej. Jakość gleb determinuje w dużym stopniu kierunki upraw roślin i hodowli zwierząt. Do roku 2002 w uprawach dominowały zboża i ziemniaki, obecnie największy procent areалу zajmuje uprawa kukurydzy.

### **2.2.1 Ocena jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej**

Rozmieszczenie i udział poszczególnych typów gleb w gminie Biała Podlaska pozostaje w ścisłym związku z warunkami geologicznymi, geomorfologicznymi, typem roślinności i sposobem oddziaływania człowieka.

W obrębie rozległych niecek powytopiskowych wykształciły się gleby hydrogeniczne z dwóch rzędów. W rzędzie gleb bagiennych, szczególnie wzdłuż dolin rzecznych wykształciły się pierwotnie gleby mułowe i torfowe w podtypach: mułowe, mułowo-torfowe i torfowe torfowisk niskich. W wyniku obniżenia poziomu wód gruntowych, związanego z melioracjami odwadniającymi, znaczna część tych gleb uległa degradacji. Doprowadziło to do powstania gleb pobagiennych w typach gleb murszowych i murszowatych.

Wśród nich wyróżnia się podtypy gleb: torfowo-murszowych, mułowo-murszowych, mineralno-murszowych i murszowatych właściwych. Gleby pobagiennie, zajmujące obecnie na terenie gminy znaczne powierzchnie pokryte są przez roślinność trwałych użytków zielonych, lokalnie także przez lasy olszowe. W obrębie obniżeń spotyka się również gleby semihydrogeniczne, a wśród nich różne podtypy: gleb glejobielicowych, czarnych ziemi i gleb gruntowo-glejowych.

Oprócz wilgotnych łąk, znaczne powierzchnie tych gleb zajmują wilgotne postacie borów mieszanych i uboższych olsów.

Największą powierzchnię na terenie gminy Biała Podlaska pokrywają jednak gleby z działu gleb autogenicznych. Wykształciły się one na rozległych powierzchniach piasków sandrowych oraz piaskach gliniastych i glinach morenowych.

Do najczęściej spotykanych typów gleb należą różne podtypy gleb brunatnych kwaśnych, gleb płowych i gleb rdzawych. Tylko lokalnie występują gleby brunatne właściwe i gleby bielicowe. Gleby autogeniczne na znacznych obszarach zajęte są przez różne typy lasów i borów.

Odlесione obszary o glebach najżyźniejszych zajmują pola uprawne.

W strukturze gospodarczej gminy dominującą rolę spełnia rolnictwo.

Za uznaniem rozwoju gospodarki żywnościowej za główny kierunek aktywizacji gminy przemawiają: względnie dogodne warunki przyrodnicze do rozwoju produkcji rolnej i hodowli (dobre gleby klas III i IV występują w północnej części gminy), duży udział powierzchni użytków rolnych oraz tradycje rolnicze. Tereny rolnicze w gminie Biała Podlaska stanowią strefę żywicielską dla miasta liczącego blisko 60 tysięcy mieszkańców.

Na terenie gminy istnieją dogodne warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego lub zintegrowanego, przy czym najlepsze predyspozycje ku temu posiadają tereny w południowej części gminy w sąsiedztwie projektowanego Białkopodlaskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

### **2.2.2 Struktura agrarna**

Rolnictwo w gminie jest dość rozdrobnione i mało efektywne. Łącznie funkcjonuje 2 756 gospodarstw rolnych, z czego aż 81% to gospodarstwa o wielkości do 10 ha. 226 gospodarstw ma powierzchnię większą niż 15 ha. Średnia wielkość 23 gospodarstwa rolnego w gminie wynosi 7 ha i jest porównywalna ze średnią w województwie (6,9 ha).

Tabela 24 Średnia powierzchnia ogółem, użytków rolnych ogółem i użytków rolnych w dobrej kulturze

gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; grunty ogółem	-	2 596
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; użytki rolne ogółem	-	2 576
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; użytki rolne w dobrej kulturze	-	2 135
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; pod zasiewami	-	1 837
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	-	140
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; uprawy trwałe	-	172
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; sady ogółem	-	154
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; ogrody przydomowe	-	809
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; łąki trwałe	-	1 569
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; pastwiska trwałe	-	372
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; pozostałe użytki rolne	-	717
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; lasy i grunty leśne	-	1 451
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw rolnych; pozostałe grunty	-	1 990
gospodarstwa rolne ogółem; powierzchnia; grunty ogółem	ha	18 969,68
gospodarstwa rolne ogółem; powierzchnia; użytki rolne ogółem	ha	16 118,68
gospodarstwa rolne ogółem; powierzchnia; użytki rolne w dobrej kulturze	ha	15 527,29

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL, Powszechne Spisy Rolne 2010

### 2.2.3 Struktura użytkowania gruntów

Szacuje się, że tylko niewiele ponad 33% gospodarstw rolnych w gminie produkuje towar na rynek, pozostałe zaś zajmują się produkcją rolną wyłącznie na własne potrzeby. Wśród gospodarstw rolnych dominują tradycyjne metody produkcji, bez nadmiernego stosowania środków chemicznych do nawożenia i ochrony upraw. Czynnikiem ten może być atutem do rozwoju rolnictwa ekologicznego.

Na terenie gminy funkcjonują dwa certyfikowane gospodarstwa, zajmujące się ekologiczną produkcją żywności (Kalińków, Husinka).

Niewielki jest również odsetek gospodarstw starających się różnicować swoją działalność rolną.

Ocenia się, że tylko nieco ponad 5% gospodarstw rolnych (118) prowadzi działalność

pozarolniczą.

Główne obszary działalności pozarolniczej to: handel, przetwórstwo przemysłowe, handel, transport oraz budownictwo.

Na terenie gminy działa kilka gospodarstw zajmujących się działalnością agroturystyczną znajdujące się w miejscowościach: Husinka, Woskrzenice Duże, Woskrzenice Małe, Wilczyn, Terebela, Janówka, Surmacze.

O słabości sektora rolnego świadczy również niekorzystna struktura wykształcenia rolników. Ponad 61% gospodarstw rolnych prowadzona jest przez osoby nie posiadające wykształcenia rolniczego.

Tylko w 32 przypadkach gospodarstwa rolne prowadzone są przez osoby z kierunkowym wykształceniem wyższym. Niskie wykształcenie rolników prowadzących gospodarstwa rolne jest jednym z powodów niskiej efektywności sektora rolnego i braku jego specjalizacji.

*Tabela 25 Powierzchnia zasiewów wg rodzaju gospodarstwa*

gospodarstwa rolne ogółem; warzywa gruntowe	ha	83,57
gospodarstwa indywidualne; ogółem	ha	10 998,17
gospodarstwa indywidualne; zboża razem	ha	9 422,58
gospodarstwa indywidualne; zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	ha	9 123,84
gospodarstwa indywidualne; pszenica ozima	ha	229,92
gospodarstwa indywidualne; pszenica jara	ha	353,87
gospodarstwa indywidualne; żyto	ha	1 665,92
gospodarstwa indywidualne; jęczmień ozimy	ha	123,79
gospodarstwa indywidualne; jęczmień jary	ha	635,32
gospodarstwa indywidualne; owies	ha	2 447,93
gospodarstwa indywidualne; pszenżyto ozime	ha	2 408,30
gospodarstwa indywidualne; pszenżyto jare	ha	350,85
gospodarstwa indywidualne; mieszanki zbożowe ozime	ha	238,99
gospodarstwa indywidualne; mieszanki zbożowe jare	ha	668,95
gospodarstwa indywidualne; kukurydza na ziarno	ha	196,74
gospodarstwa indywidualne; ziemniaki	ha	558,82
gospodarstwa indywidualne; uprawy przemysłowe	ha	222,36
gospodarstwa indywidualne; buraki cukrowe	ha	14,42
gospodarstwa indywidualne; rzepak i rzepik razem	ha	207,94
gospodarstwa indywidualne; strączkowe jadalne na ziarno razem	ha	4,33
gospodarstwa indywidualne; warzywa gruntowe	ha	77,64

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL, Powszechne Spisy Rolne 2010

#### **2.2.4 Produkcja zwierzęca**

Domeną gminy jest także hodowla żywca wieprzowego i bydła.

Tabela 26 Pogłowie zwierząt gospodarskich

gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw; bydło krowy	-	480
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw; trzoda chlewna razem	-	542
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw; trzoda chlewna lochy	-	350
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw; konie	-	134
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw; drób ogółem razem	-	822
gospodarstwa rolne ogółem; liczba gospodarstw; drób ogółem drób kurzy	-	811
gospodarstwa rolne ogółem; zwierzęta gospodarskie; bydło razem	szt.	4 245
gospodarstwa rolne ogółem; zwierzęta gospodarskie; bydło krowy	szt.	1 502
gospodarstwa rolne ogółem; zwierzęta gospodarskie; trzoda chlewna razem	szt.	16 221
gospodarstwa rolne ogółem; zwierzęta gospodarskie; trzoda chlewna lochy	szt.	1 130
gospodarstwa rolne ogółem; zwierzęta gospodarskie; konie	szt.	377
gospodarstwa rolne ogółem; zwierzęta gospodarskie; drób ogółem razem	szt.	57 553
gospodarstwa rolne ogółem; zwierzęta gospodarskie; drób ogółem drób kurzy	szt.	44 237
gospodarstwa indywidualne; liczba gospodarstw; bydło razem	-	581
gospodarstwa indywidualne; liczba gospodarstw; bydło krowy	-	480
gospodarstwa indywidualne; liczba gospodarstw; trzoda chlewna razem	-	541
gospodarstwa indywidualne; liczba gospodarstw; trzoda chlewna lochy	-	350
gospodarstwa indywidualne; liczba gospodarstw; konie	-	134
gospodarstwa indywidualne; liczba gospodarstw; drób ogółem razem	-	822
gospodarstwa indywidualne; liczba gospodarstw; drób ogółem drób kurzy	-	811
gospodarstwa indywidualne; zwierzęta gospodarskie; bydło razem	szt.	4 245
gospodarstwa indywidualne; zwierzęta gospodarskie; bydło krowy	szt.	1 502
gospodarstwa indywidualne; zwierzęta gospodarskie; trzoda chlewna razem	szt.	13 495
gospodarstwa indywidualne; zwierzęta gospodarskie; trzoda chlewna lochy	szt.	1 130
gospodarstwa indywidualne; zwierzęta gospodarskie; konie	szt.	377
gospodarstwa indywidualne; zwierzęta gospodarskie; drób ogółem razem	szt.	57 553
gospodarstwa indywidualne; zwierzęta gospodarskie; drób ogółem drób kurzy	szt.	44 237

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

### 2.2.6 Identyfikacja problemów w sferze gospodarczej

Główne problemy w sferze gospodarczej to m.in. brak atrakcji turystycznych (miejsca na spędzanie wolnego czasu), brak inwestorów (brak atrakcyjnych miejsc pracy), komunikacja

z innymi gminami w powiecie, brak przemysłu w branży rolno-spożywczej (przetwórnicy), brak wykwalifikowanych pracowników, likwidacja (upadek) nierentownych gospodarstw rolnych, niewystarczająca promocja gminy (tego, co już posiada np. stadniny oraz brak imprez gospodarczych), niski poziom przedsiębiorczości, brak współpracy firm.

### **3. SFERA SPOŁECZNA**

Transformacja systemowa dokonująca się w Polsce w latach 90. wpłynęła znacząco na podstawowe procesy demograficzne, społeczne oraz strukturę ludności. Dynamika zmian dokonujących się w społeczeństwie stanowi wyzwanie dla gminy w kontekście rosnących aspiracji oraz potrzeb społecznych. Perspektywa rozwoju gminy uzależniona będzie od sytuacji demograficznej, tj. wielkości populacji, jej charakteru (struktura wieku, płci, zawodowa), a także różnego rodzaju trendów demograficznych. Są to kluczowe determinanty świadczące o potencjale rozwojowym i inwestycyjnym. Innymi, równie istotnymi kwestiami są: edukacja, kultura, ochrona zdrowia, pomoc społeczna, sport i rekreacja oraz aktywność obywatelska mieszkańców. Podjęcie działań ukierunkowanych na wzmocnienie spójności społecznej jest priorytetem z punktu widzenia rozwiązywania powszechnie występującego problemu ubóstwa oraz wykluczenia społecznego.

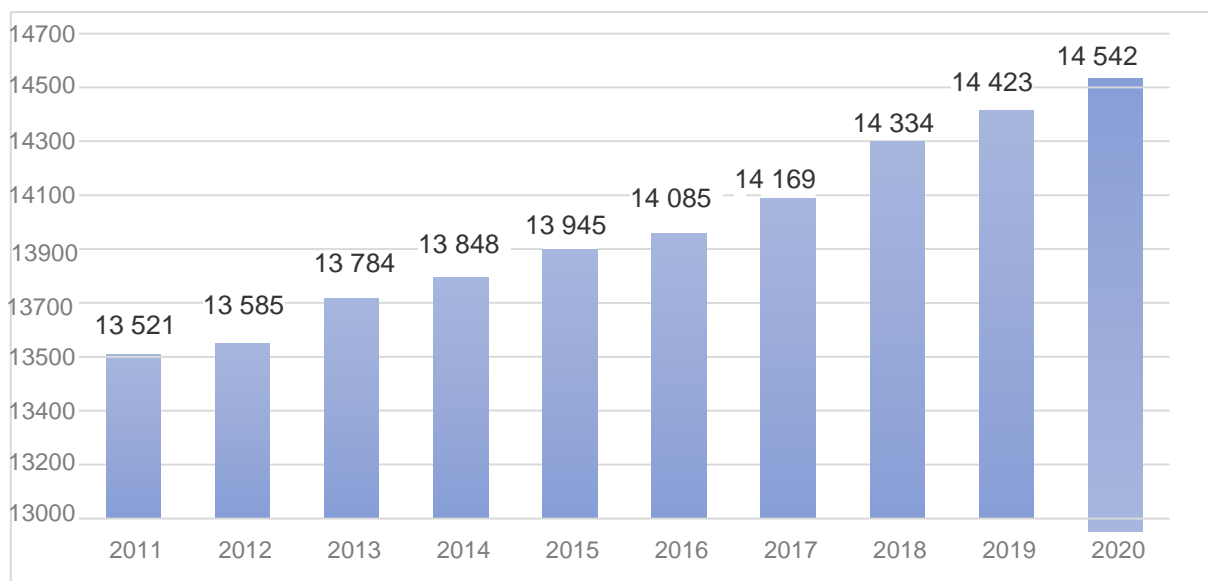
#### **3.1 Struktury i trendy demograficzne**

##### **3.1.1 Ludność**

Biorąc pod uwagę założenia, w które musi wpisywać się Program Rewitalizacji – analiza sytuacji społecznej jest bardzo istotna. Po pierwsze, ze względu na dwutorowy charakter interwencji opierający się o środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego oraz po drugie, ze względu na kompleksowość interwencji mającej na celu dokonanie przeobrażenia obszarów zdegradowanych i eliminację identyfikowanych stanów kryzysowych. Stąd też, przemiany demograficzne są niezwykle istotną składową rozwoju społeczno-gospodarczego, bo decydują one m.in. o zmianach udziału ludności w poszczególnych ekonomicznych grupach wieku. Znaczny udział ludności przedprodukcyjnej i produkcyjnej wpływa na obecną i potencjalną wielkość zasobu siły roboczej. Powoduje też określone konsekwencje gospodarcze związane z przedsiębiorczością i aktywizacją rynku pracy, co z kolei przekłada się na wysokość dochodów władz samorządowych. Z drugiej strony wizja kurczenia się zasobów siły roboczej i odpływu wykwalifikowanej ludności zagraża nowym inwestycjom. Podobnie wzrost udziału ludności w wieku nieprodukcyjnym, o czym informują wskaźniki obciążenia demograficznego, to konieczność zwiększenia wydatków socjalnych.

Do podstawowych charakterystyk zbiorowości ludzkiej należą jej liczebność i rozmieszczenie. Liczba mieszkańców gminy systematycznie rośnie. Ogólnie w latach 2011 - 2020 liczba osób zamieszkujących gminę zwiększyła się o 1021 osób.

Wykres 7 Liczba mieszkańców gminy w latach 2011-2020



Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Tabela 27 Liczba mieszkańców wg miejscowości zameldowanych na pobyt stały w 2019 r.

Lp.	Miejscowość	Liczba mieszkańców
1.	Celujki	256
2.	Cicibór Duży	649
3.	Cicibór Mały	142
4.	Czosnówka	878
5.	Dokudów Pierwszy	232
6.	Dokudów Drugi	296
7.	Grabanów Kolonia i Wieś	1016
8.	Hrud	541
9.	Hola	177
10.	Husinka	111
11.	Janówka	105
12.	Jażwiny	252
13.	Julków	188
14.	Kaliłów	220
15.	Krzymowskie	87
16.	Lisy	48
17.	Łukowce	179
18.	Michałówka	113
19.	Młyniec	124
20.	Ortel Książęcy Pierwszy	127
21.	Ortel Książęcy Drugi	267
22.	Perkowice	201
23.	Pojelce	207
24.	Porosiuki	531
25.	Pólko	44
26.	Rakowiska	1565
27.	Roskosz	310
28.	Sławacinek Nowy	297

29.	Sławacinek Stary	1181
30.	Sitnik	409
31.	Sycyna	135
32.	Styrzyniec	564
33.	Surmacze	47
34.	Swory	494
35.	Terebela	358
36.	Wilczyn	242
37.	Woroniec	325
38.	Woskrzenice Duże	475
39.	Woskrzenice Małe	314
40.	Wólka Plebańska	408
41.	Zabłocie	175

Źródło: Opracowanie własne.

Spośród 14 542 mieszkańców zameldowanych na pobyt stały w gminie w 2020 roku, 50,12% stanowili mężczyźni (7 289), a 49,88% - kobiety (7 253). Od 2010 roku zaobserwowano praktycznie stały współczynnik feminizacji, który wynosi 100 kobiet/100 mężczyzn.

### 3.1.2 Gęstość zaludnienia

W 41 sołectwach zamieszkuje niespełna 15 tys. mieszkańców. W 2019 r. liczba mieszkańców gminy wynosiła: 14 423 osób, w tym: 7 178 kobiety oraz 7 245 mężczyzn. Gęstość zaludnienia na terenie gminy wynosiła: 45 os./km<sup>2</sup>.

W pozostałych latach:

- ✓ W 2018 r. liczba mieszkańców gminy wynosiła: 14 334 osób, w tym: 7 106 kobiety oraz 7 228 mężczyzn.
- ✓ W 2017 r. liczba mieszkańców gminy wynosiła: 14 169 osób, w tym: 7 039 kobiety oraz 7 130 mężczyzn.
- ✓ W 2016 r. liczba mieszkańców gminy wynosiła: 14 085 osób, w tym: 7 026 kobiety oraz 7 059 mężczyzn.
- ✓ W 2015 r. liczba mieszkańców gminy wynosiła: 13 945 osób, w tym: 6 951 kobiety oraz 6 994 mężczyzn.
- ✓ W 2014 r. liczba mieszkańców gminy wynosiła: 13 848 osób, w tym: 6 934 kobiety oraz 6 914 mężczyzn.

Od roku 2014 do roku 2020 przybyło 575 osób (ok. 4 % wzrost liczby mieszkańców).

Przyczyny tego stanu rzeczy należy upatrywać w intensywnym osadnictwie na terenie gminy, w sąsiedztwie miasta Biała Podlaska. Główne obszary nowego osadnictwa, to Sławacinek Stary, Rakowiska, Cicibór Duży, Grabanów oraz Czosenówka. Znajduje to odzwierciedlenie w wysokim dodatnim saldzie migracji (średnio 136/rok w ostatnich 10 latach), dającym gminie Biała Podlaska pierwsze miejsce w powiecie bialskim oraz siódme w województwie lubelskim.

### 3.1.3 Struktura wieku mieszkańców i przyrost naturalny

Na liczbę ludności decydujący wpływ mają dwa czynniki: ruch naturalny oraz wędrownikowy



ludności. Te z kolei zdeterminowane są przez strukturę ludności według wieku i płci. Struktura ludności według biologicznych grup wieku to kategoria mająca szczególne znaczenie społeczne. Wiek ludności w zasadniczy sposób decyduje o strukturze potrzeb społecznych, a więc określa stopień zapotrzebowania mieszkańców na wybrane usługi. W przypadku wysokiego udziału ludności młodej znaczenia nabiera kwestia szkolnictwa, organizacji instytucji opiekuńczo - wychowawczych, terenów sportowo - rekreacyjnych. Z kolei znaczny udział ludności starszej wymaga zwrócenia uwagi na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i odpowiednią organizację przestrzeni publicznej. Struktura ludności według wieku określa proces starzenia się ludności, definiowany najogólniej, jako zmiany stanu i struktury według wieku ludności, w ogólnej liczbie udziału osób starszych.

Szczegółowa analiza dotycząca struktury wieku mieszkańców pozwala na stwierdzenie, że sytuacja demograficzna w większości sołectw gminy stale pogarsza się. Dotyczy to przede wszystkim miejscowości, w których udział ludności w poszczególnych grupach.

Dane dostarczone przez Urząd Gminy wskazują, że ujemny przyrost naturalny (różnica między liczbą urodzeń żywych i liczbą zgonów) na poziomie minus 13 osób w roku 2020. Bezpośrednią przyczyną jest malejąca liczba urodzeń.

Struktura wieku ludności gminy Biała Podlaska charakteryzuje się kształtem wskazującym na społeczeństwo starzejące się. Jest to wynikiem liczby urodzeń w ostatnich 10 latach znacznie niższej niż w poprzednich dekadach. Z jednej strony powoduje to spadek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym na osoby w wieku produkcyjnym (dzięki czemu osoby pracujące są w mniejszym stopniu obciążone socjalnie), z drugiej strony jednak, z czasem przyczynią się do odwrócenia tego trendu, gdy osoby obecnie pracujące będą wchodzić w wiek emerytalny, a zastąpią je osoby obecnie w wieku przedprodukcyjnym.

Trzeba podkreślić, że region lubelskie wciąż powoli się wyludnia – dowodzą statystycy. Z najnowszego raportu GUS (2019) wynika, że ubyło niemal 10 tys. mieszkańców. Wciąż jest przewaga kobiet nad mężczyznami, a więcej osób mieszka na wsi niż w miastach. Okazuje się, że w porównaniu z 2018 r. liczba ludności w województwie zmniejszyła się o 9,4 tys. Spadki odnotowano niemal w całym regionie. Wzrost zanotowano jedynie w powiecie lubelskim. Liderami są tu gminy Głusk, Wólka i Konopnica, gdzie osiedla się coraz więcej nowych mieszkańców. Współczynnik urodzeń (liczba urodzeń żywych przypadająca na 1000 ludności) osiągnął w województwie lubelskim w 2019 roku poziom 8,8% wobec 9,41% w I półroczu 2018 roku. Największe natężenie urodzeń odnotowano w powiecie łukowskim (11,24%), następnie w łęczyńskim (11,19%) i w Białej Podlaskiej (10,36%), natomiast najmniejsze w powiecie krasnostawskim (6,53%), tomaszowskim (7,12%) i kraśnickim (7,16%). W omawianym okresie współczynnik zgonów (liczba zgonów na 1000 mieszkańców) osiągnął poziom 11,14% wobec 11,63% w 2018 roku i podobnie jak w ubiegłym roku w miastach był niższy (10,35%) niż na wsi (11,84%). Współczynnik zgonów wykazywał duże zróżnicowanie między poszczególnymi powiatami. Największe natężenie zgonów odnotowano w powiecie krasnostawskim (14,06%), na którego terenie położona jest gmina, a następnie w tomaszowskim (13,89%) i zamojskim (13,11%), natomiast najmniejsze w powiecie łęczyńskim (8,71%), lubelskim (9,49%) oraz w świdnickim (9,62%).

Podsumowując, zmniejszony przyrost naturalny oraz wydłużenie się średniej długości trwania życia będą prowadzić w gminie do sytuacji, w której coraz mniej osób będzie

wchodzić do grupy produkcyjnej. W dalszym ciągu rosnać będzie natomiast grupa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Reasumując, należy stwierdzić, że na przestrzeni lat w gminie zachodziły dość znaczne zmiany zarówno w liczbie, jak też i w strukturze ludności, a głównymi czynnikami powodującymi te zmiany były: zmniejszająca się liczba urodzeń, przesuwanie się roczników wyżowych przez kolejne grupy wieku oraz przedłużanie się przeciętnej długości trwania życia. Oznacza to, że w przyszłości przy zachowanej strukturze, sytuacja gminy pod tym względem będzie ulegać pogorszeniu, tzn. mniej osób będzie wchodzić w wiek produkcyjny, więcej natomiast zasilać będzie grupę osób starszych. Oznacza to naruszenie równowagi pokoleniowej, ponieważ przy zachowaniu dotychczasowych trendów rozwoju będzie coraz mniej dzieci, a tym samym potencjalnych przyszłych pracowników, a coraz więcej osób w wieku poprodukcyjnym.

Prognozy demograficzne GUS dla terenów wiejskich zakładają, że w przyszłości, w związku ze starzeniem się ludności, wzrost liczby ludności wystąpi w grupie ludności w wieku poprodukcyjnym, stopniowo zmniejszać się będzie natomiast odsetek ludności w wieku produkcyjnym.

### 3.1.4 Migracje ludności

Na terenie Gminy Biała Podlaska według stanu na 31 grudnia 2020 r. zameldowanych było 14 542 osób. Liczba mieszkańców na przestrzeni ostatnich lat systematycznie się zwiększa (różnica pomiędzy stanem z roku 2011, a stanem z roku 2020 wynosi 1021 osób).

W omawianym okresie Gmina Biała Podlaska notuje ujemny przyrost naturalny oraz dodatnie saldo migracji wewnętrznej.

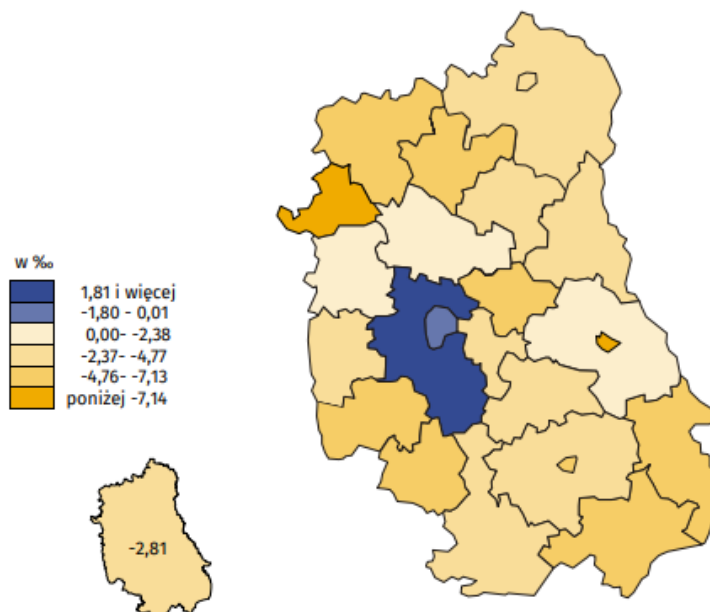
*Tabela 28 Zestawienie zbiorcze mieszkańców w poszczególnych latach 2016-2020*

Rok	Liczba ludności	Urodzenia	Zgony
2016	14 085	157	126
2017	14 169	128	117
2018	14 334	146	138
2019	14 423	135	142
2020	14 542	127	140

*Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS*

Migracje ludności są podstawowym elementem i formą mobilności przestrzennej. Oznaczają one przemieszczenia terytorialne związane ze względnie trwałą zmianą miejsca zamieszkania i są postrzegane jako komponent, obok rozrodczości i umieralności, zmian demograficznych. Podstawowym aktem prawnym, który m.in. zawiera zasady wykonywania obowiązku meldunkowego przez obywateli polskich i cudzoziemców, jest ustawa z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (Dz.U. z 2018 r., poz. 1382). Międzynarodowym aktem prawnym nakładającym na Polskę obowiązek realizacji badań z zakresu migracji według określonych zasad jest rozporządzenie (WE) nr 862/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. w sprawie statystyk Wspólnoty z zakresu migracji i ochrony międzynarodowej oraz rozporządzenie Komisji (UE) NR 351/2010 z dnia 23 kwietnia 2010 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (WE) nr 862/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie statystyk Wspólnoty z zakresu migracji i ochrony międzynarodowej w odniesieniu do definicji kategorii grup kraju urodzenia, grup kraju poprzedniego miejsca zamieszkania, grup kraju kolejnego miejsca zamieszkania oraz grup obywatelstwa.

*Rysunek 9 Saldo migracji stałej w I kwartale 2019 r.*



Źródło: Dane GUS. Stan, ruch naturalny i wędrownkowy ludności w województwie lubelskim w I półroczu 2019 r.

### 3.1.5 Prognoza demograficzna

Prognozy demograficzne stanowią ważne dane wyjściowe, wpływające na planowanie rozwoju gminy. W odniesieniu do danych demograficznych, należy stwierdzić, iż w ostatnich 10 latach obserwuje się stały przyrost liczby mieszkańców, który wynikał zarówno z dodatniego salda migracji, jak i dodatniego przyrostu naturalnego.

Prognozę demograficzną poddano analizie, rozpatrując ją w wariancie, oszacowanym na podstawie faktycznego przyrostu/spadku liczby ludności w ostatnich 10 latach. Na prognozę demograficzną gminy Biała Podlaska bezpośredni wpływ na bliskość miasta Biała Podlaska. Miasto Biała Podlaska jest obecnie jednym z lepiej rozwijających się ośrodków miejskich w województwie. Pod względem potencjału demograficznego i ekonomicznego Biała Podlaska zajmuje wysoką pozycję wśród miast województwa lubelskiego. Miasto to dobrze przystosowało się do wymogów gospodarki rynkowej, o czym świadczą wysokie wskaźniki aktywności gospodarczej mieszkańców oraz szybko rozwijający się rynek usług rynkowych. Obecność silnego ośrodka miejskiego, będącego jednocześnie siedzibą powiatu, będzie z pewnością jednym z ważniejszych czynników rozwoju dla otaczającej go gminy wiejskiej. Prognozy demograficzne wskazują na dalszy znaczny wzrost liczby ludności (zjawisko suburbanizacji).

## 3.2 Wykluczenie społeczne

### 3.2.1 Pomoc społeczna

Wraz z rozwojem życia społecznego zaistniały mechanizmy społeczne i kulturowe sprzyjające wykluczeniu jednostek, tj. stawianiem ich poza nawiasem życia społecznego. Zjawisko to ujawniło się w postaci marginalizacji, polaryzacji życia społecznego, bezrobocia, ubóstwa i bezdomności. Proces wykluczenia zachodzi w sposób dynamiczny, a niekorzystne sytuacje, np. brak pracy, powodujący pierwotnie wykluczenie z rynku pracy,

może stać się przyczyną kolejnych trudności i głębokiego wykluczenia społecznego. Zjawisko to potęguje przenoszenie bezradności i ubóstwa na zasadzie dziedziczenia.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej jest instytucją odpowiedzialną za realizację zadań z zakresu pomocy społecznej oraz kreowanie lokalnej polityki na poziomie gminy. Jest głównym inicjatorem działań o charakterze pomocowym, aktywizującym oraz integrującym różnorodne środowiska na rzecz wsparcia grup i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

### Świadczenia z pomocy społecznej

Pomoc społeczna w myśl ustawy o pomocy społecznej jest instytucją polityki społecznej państwa i udziela pomocy, gdy osoba bądź rodzina nie jest w stanie własnymi siłami przezwyciężyć trudnej sytuacji życiowej.

W Gminie Biała Podlaska w 2020 r. liczba mieszkańców wynosiła 14 378 osób. Wsparciem systemu pomocy społecznej objęto 235 rodziny, w tym 704 osób.

Ośrodek Pomocy Społecznej łącznie wydał 360 decyzji dotyczących przyznania pomocy. Analizując ilość osób objętych wsparciem w stosunku do liczby mieszkańców Gminy Biała Podlaska, można stwierdzić, że pomocą objęto 1,63 % ogółu ludności gminy. Notujemy tendencję spadkową liczby osób korzystających z pomocy społecznej ( w 2019r. wsparciem objętych było 2,25 % ludności).

*Tabela 29 Rodziny objęte pomocą społeczną*

Rok	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej	Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej	Liczba mieszkańców wg stanu na dzień 31 grudnia	Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców
2019	321	955	14 294	2,25%
2020	235	704	14 378	1,63%

*Źródło: Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej za rok 2020.*

Należy zauważyć, że w roku 2020 zmalała liczba rodzin objętych pomocą społeczną. Populacja rodzin korzystających z pomocy społecznej jest różnorodna tak ze względu na liczebność gospodarstw domowych, wiek, typy rodzin, jak i problemy jakie je dotyczą.

Najczęstszymi powodami rodzin korzystających z pomocy społecznej było: ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała choroba, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Inne powody występują w pojedynczych przypadkach.

*Tabela 30 Powody ubiegania się o pomoc*

L.p.	Powody korzystania z pomocy społecznej w latach 2019/2020. Liczba osób w rodzinach	2019	2020
1.	ubóstwo	247	280
2.	sieroctwo	6	0
2.	bezdomność	5	4
3.	potrzeba ochrony macierzyństwa i wielodzietności	195	151
4.	bezrobocie	419	338
5.	niepełnosprawność	232	165
6.	długotrwała choroba	377	256
7.	bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (rodziny niepełne i wielodzietność)	306	250
8.	przemoc w rodzinie	34	20
9.	alkoholizm	64	47
10.	trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	3	1
11.	zdarzenie losowe	6	0

Źródło: Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej za rok 2020.

Na podstawie powyższych danych można zauważyć spadek liczby rodzin korzystających z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa i wielodzietności, co najprawdopodobniej spowodowane jest otrzymywaniem przysługującego im wsparcia w postaci świadczeń rodzinnych, wychowawczych oraz programu „Dobry start”. Nie mniej jednak, pomimo tej pomocy, znaczna liczba rodzin ubiega się o pomoc, wskazując jednocześnie na inne powody przyznania pomocy zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej.

Z powodu długotrwałej choroby najczęściej korzystają osoby starsze, posiadające niskie renty lub emerytury, a także osoby z niepełnosprawnościami, które nie posiadają uprawnień do świadczeń emerytalno-rentowych (są to najczęściej osoby korzystające z zasiłku stałego).

## Świadczenia rodzinne

System świadczeń rodzinnych działający od maja 2004 r. jest kolejnym zadaniem zleconym Ośrodkowi do realizacji.

Celem systemu pomocy rodzinie wprowadzonego ustawą o świadczeniach rodzinnych jest stworzenie spójnego wsparcia rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji materialnej, wychowującej dzieci uczęszczające do szkoły - w tym niepełnosprawne. Podstawowym świadczeniem jest w dalszym ciągu zasiłek rodzinny wraz z dodatkami. Oprócz tego przyznawane jest świadczenie pielęgnacyjne, niezależny od dochodu zasiłek pielęgnacyjny.

Kryteria dochodowe uprawniające do przyznania świadczeń rodzinnych to:

- na jedną osobę w rodzinie – maksymalnie 674 zł.
- na jedną osobę w rodzinie jeśli w rodzinie jest dziecko niepełnosprawne – maksymalnie 764 zł.

Rozszerzono pomoc dla rodzin dzięki wprowadzeniu nowego rozwiązania dla rodzin przekraczających powyższe kryteria poprzez rozliczanie zasiłków rodzinnych metodą

„złotówka za złotówkę”. Od 1 stycznia 2016 roku rodzic, który nie ma uprawnienia do zasiłku macierzyńskiego z ZUS i KRUS może ubiegać się o przyznanie świadczenia rodzicielskiego.

Świadczenie to przysługuje:

- 1) matce albo ojcu,
- 2) opiekunowi faktycznemu dziecka w przypadku objęcia opieką dziecka w wieku do ukończenia 7 roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego – do ukończenia 10 roku życia;
- 3) rodzinie zastępczej, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej;
- 4) osobie, która przysposobiła dziecko.

Świadczenie rodzicielskie wynosi 1000 zł miesięcznie i przysługuje 52 tygodnie od dnia porodu. Jego przyznanie nie jest uzależnione od kryterium dochodowego.

*Tabela 31 Struktura wydatków na świadczenia rodzinne w roku 2020*

L.p.	Rodzaj świadczenia	Liczba świadczeń	Kwota wypłaconych świadczeń w złotych
1.	Zasiłek rodzinny	13 271	1 520 345,47
2.	Dodatek z tytułu urodzenia dziecka	39	37 435,17
3.	Dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	152	53 980,70
4.	Dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka	474	79 312,50
5.	Dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	654	66 846,99
6.	Dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego	827	78 793,18
7.	Dodatek z tytułu wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej	2 414	222 122,54
8.	Pokrycie wydatków związanych z zamieszkiwaniem w miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły	140	15 652,37
9.	Pokrycie wydatków związanych z dojazdem do miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły	2 645	174 987,85

Źródło: Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej za rok 2020.

**Świadczenia wychowawcze (500+) i Dobry Start (300+)**

Świadczenie wychowawcze zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowaniu dzieci przysługuje od dnia 1 kwietnia 2016 roku.

Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb. Osobami uprawnionymi do otrzymania świadczenia wychowawczego są: matka, ojciec, opiekun faktyczny dziecka, opiekun prawny dziecka oraz dyrektor domu pomocy społecznej do dnia ukończenia przez dziecko 18 roku życia.

Od 1 lipca 2019 roku świadczenie wychowawcze (500+) na pierwsze dziecko tj. jedyne lub najstarsze dziecko i kolejne dzieci w rodzinie (bez kryterium dochodowego) otrzymują rodzice i opiekunowie dzieci do 18 roku życia, matka, ojciec, opiekun dziecka, który wystąpił do sądu o jego przysposobienie albo opiekun prawny dziecka; do ukończenia przez dziecko 18. roku życia, którzy są mieszkańcami Gminy Biała Podlaska.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej w 2020 roku przyjął **215** wniosków o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego.

Wyplacono łączną kwotę **17 796 282, 87** zł. świadczeń wychowawczych

Kolejną formą jest świadczenie Dobry Start - rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start”. ( Dz. U. z dnia 1 czerwca 2018r., poz. 1061 z późn. zm.) Świadczenie Dobry Start w wysokości 300 zł raz w roku (jednorazowo) przysługuje w związku z rozpoczęciem przez dziecko roku szkolnego. W 2020 r. liczba dzieci (i osób uczących się) na które wyplacono świadczenie Dobry start w związku rozpoczęciem roku szkolnego 2020/2021 – 930 świadczeń.

*Tabela 32 . Realizacja świadczenia wychowawczego*

	<b>2019</b>	<b>2020</b>
Liczba złożonych wniosków o przyznanie świadczenia	1 440	1 457
Liczba przyznanych świadczeń	2 172	2 177
Kwota wypłaconych świadczeń w złotych	650 250,00	652 050,00
Liczba wydanych decyzji/informacji	1 440	1 448

*Źródło: Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej za rok 2020.*

## **Świadczenia z Funduszu alimentacyjnego**

Kolejną formą wsparcia dla rodzin z dziećmi jest przyznawanie i wypłacanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego stanowią formę pomocy państwa dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, które nie mają możliwości wyegzekwowania alimentów od dłużnika alimentacyjnego. Świadczenia te przysługują osobie uprawnionej do alimentów od rodzica na podstawie wyroku sądu, jeżeli egzekucja stała się bezskuteczna. Ustalenie prawa do świadczenia oraz jego wypłata następuje na wniosek osoby uprawnionej.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego to rodzaj finansowego wsparcia, skierowany do rodzin, których dzieci pomimo zasądzonych od rodzica wyroków sądu alimentów, są ich pozbawione z powodu bezskuteczności egzekucji sądowej. W takich okolicznościach państwo zastępczo wypłaca osobom uprawnionym świadczenia pieniężne w wysokości zgodnej z wyrokiem sądowym, nie więcej jednak niż 500zł na dziecko.

Kwota kryterium dochodowego uprawniającego do przyznania świadczenia od 1 października 2020 wynosi 900 zł na osobę w rodzinie.

Postępowanie w sprawie funduszu alimentacyjnego nie sprowadza się do przyjęcia wniosku i wydania decyzji wierzycielowi, ale polega również na przeprowadzeniu postępowania wobec dłużników alimentacyjnych. Dłużnik alimentacyjny jest zobowiązany do zwrotu organowi właściwemu wierzyciela należności w wysokości świadczeń wypłaconych z funduszu alimentacyjnego osobie uprawnionej łącznie z ustawowymi odsetkami.

Na skutek podjętych działań dłużnicy alimentacyjni dokonali zwrotu z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego na łączną kwotę:

- w 2019 r. 217 653,39 zł.
- w 2020 r. 256 607,24 zł.

### **Dodatki mieszkaniowe**

Dodatki mieszkaniowe to kolejna forma wsparcia dla mieszkańców gminy, realizowana przez Ośrodek.

- przyznano rodzinom dodatek mieszkaniowy na łączną kwotę - 28 978,99 zł.
- przyznano rodzinom dodatek energetyczny na łączną kwotę - 800,76 zł.

### **Karta Dużej Rodziny**

Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny weszła w życie od czerwca 2014 r. i jest to system zniżek dla rodzin wielodzietnych. Przysługuje rodzinom z przynajmniej trójką dzieci, niezależnie od dochodu. Karta jest wydawana bezpłatnie każdemu członkowi rodziny. Rodzice mogą korzystać z karty dożywotnio, dzieci - do 18 roku życia lub do ukończenia nauki, maksymalnie do osiągnięcia 25 lat. Osoby niepełnosprawne otrzymują kartę na czas trwania orzeczenia o niepełnosprawności. Dzięki Karcie osoby z rodzin wielodzietnych mogą korzystać z katalogu oferty kulturalnej, rekreacyjnej czy transportowej na terenie całego kraju. Zniżki mogą oferować nie tylko instytucje publiczne, ale również przedsiębiorcy prywatni. Przystępując do programu zyskują prawo do posługiwania się znakiem „Tu honorujemy Ogólnopolską Kartę Dużej Rodziny”. Wykaz zniżek dostępnych w ramach Karty Dużej Rodziny jest dostępny na stronie internetowej [www.rodzina.gov.pl](http://www.rodzina.gov.pl).

Kartę przyznaje wójt, burmistrz lub prezydent miasta na wniosek członka rodziny wielodzietnej. Od stycznia 2019r. prawo do posiadania Karty przysługuje członkowi rodziny wielodzietnej, przez którą rozumie się rodzinę, w której rodzic (rodzice) lub małżonek rodzica mają lub mieli na utrzymaniu łącznie co najmniej troje dzieci bez względu na ich wiek.

### **Gminna Karta Dużej Rodziny**



W 2020 wniosek na Gminną Kartę Dużej rodziny złożyło 61 osób.  
Wydano 256 kart.

**Gminna Karta Seniora w 2020 r.** wydana została dla 20 seniorów.

### **3.2.2 Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie w Gminie Biała Podlaska**

Przy **Gminnej Komisji ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych** funkcjonuje Punkt Konsultacyjny dla osób i rodzin przeżywających kryzys w związku z alkoholem, przemocą, trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi, których bezpłatnych porad udziela psycholog.

W 2019 r. do Gminnej Komisji ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wpłynęło 37 wniosków i została wszczęta procedura leczenia odwykowego. Ponadto mieszkańcy Gminy w trudnych sytuacjach życiowych kierowani są do Centrum Pomocy Interdyscyplinarnej w Białej Podlaskiej. Osoby korzystają z porad prawnika i psychologa. Poradnictwo specjalistyczne w zakresie prawnym było udzielane przez pracowników będących w Urzędzie Gminy. Porady te były udzielane na podstawie Porozumienia między Wójtem Gminy Biała Podlaska a Powiatem Białskim.

#### **Gminny Zespół Interdyscyplinarny:**

Głównym celem podejmowanych działań przez członków Zespołu Interdyscyplinarnego jest ograniczanie zjawiska przemocy w rodzinie i jego skutków na terenie Gminy Biała Podlaska, poprzez tworzenie jednolitego, profesjonalnego systemu interwencji i wsparcia dla osób zagrożonych bądź uwikłanych w zjawisko przemocy w rodzinie.

W okresie od 01.01.2019 r. do 31.12.2019 r. procedura „Niebieskie karty” została wszczęta w 46 rodzinach: 14 kart założonych zostało przez pracowników socjalnych, 3 przez przedstawicieli oświaty, w pozostałych przypadkach procedura została wszczęta przez funkcjonariuszy policji.

Pomocą GZI w okresie sprawozdawczym objętych było 274 osoby z 87 rodzin. W ramach procedury zostało powołanych 15 posiedzeń grup roboczych oraz 4 posiedzenia Zespołu Interdyscyplinarnego. Na dzień 31.12.2019r. Gminny Zespół Interdyscyplinarny prowadził 36 procedur „Niebieskie Karty”.

Z analizy danych wynika, że jednym z głównych czynników wyzwalającym przemoc w rodzinie jest nadużywanie przez sprawców alkoholu. Przemoc w rodzinie na terenie naszej gminy jest problemem społecznym, który wzrasta z roku na rok. Osoby doznające przemocy boją się i wstydzą się o tym mówić. Członkowie grup roboczych podejmują aktywne działania poprzez zgłaszanie wniosków do GKRPA, o podjęcie terapii odwykowej przez osoby podejrzewane o stosowanie przemocy w rodzinie, które są uzależnione od alkoholu, występują z wnioskami do Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej o wgląd w sytuację małoletnich dzieci, które doznają przemocy bądź są świadkami stosowania przemocy oraz wysyłają zawiadomienia do prokuratury o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

W Gminie wiejskiej Biała Podlaska, realizowane są działania pomocowe tj:

- ✓ Diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie,
- ✓ Podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, mającym na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,

- ✓ Inicjowanie interwencji w środowiskach dotkniętych problemem przemocy w domowej,
- ✓ Inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie,
- ✓ Wsparcie emocjonalne,
- ✓ Wsparcie socjalne,
- ✓ Wsparcie psychologiczne,
- ✓ Kierowanie do specjalistów w Centrum Pomocy Interdyscyplinarnej, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- ✓ Udzielenie pomocy poprzez współpracę z Policją, kuratorami, Gminną Komisją ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

### **3.2.3 Rodziny wielodzietne i rodziny niewydolne wychowawczo**

#### **Gminny Program Wspierania Rodziny:**

Rodziny wielodzietne i rodziny z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi stanowią znaczną część klientów pomocy społecznej. Najczęściej niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z dysfunkcjami takimi jak: uzależnienia, przemoc domowa, zaburzenia równowagi systemu rodzinnego w sytuacjach kryzysowych, problemy w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich i zawodowych.

Program na terenie Gminy przyjęto do realizacji uchwałą Nr VI/38/2019 Rady Gminy Biała Podlaska z dnia 29.03.2019 r. w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Biała Podlaska na lata 2019-2021, który obecnie obowiązuje.

Głównym celem programu jest wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej w procesie przywracania ich zdolności do prawidłowego funkcjonowania, w tym również:

- 1) Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych rodzinom z dziećmi
  - ✓ zapewnienie pomocy materialnej i rzeczowej rodzinom żyjących w trudnych warunkach
  - ✓ zapewnienie dzieciom i młodzieży z ubogich rodzin posiłków w szkole i przedszkolu
  - ✓ zapewnienie pomocy rodzinom, w których stosowana jest przemoc zapewnienie pomocy rodzinom, w których występuje problem alkoholowy
  - ✓ współfinansowanie pobytu dziecka w pieczy zastępczej
  - ✓ współorganizowanie wypoczynku letniego w formie obozu, kolonii z programem profilaktycznym dla dzieci z zagrożonych środowisk
  - ✓ współpraca z instytucjami i organizacjami spoza terenu gminy zajmującymi się pomocą rodzinom
- 2) Zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych wymagających interwencji oraz rozwiązywanie już istniejących problemów
  - ✓ zapewnienie wsparcia asystenta rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych
  - ✓ promocja i realizacja programów profilaktycznych, terapeutycznych i psychoedukacyjnych skierowanych do rodziców i dzieci
  - ✓ aktywizacja zawodowa rodzin z problemem bezrobocia poprzez organizowanie robót publicznych, prac interwencyjnych oraz staży
  - ✓ organizowanie zajęć szkolnych i pozalekcyjnych

- ✓ zapewnienie dostępności do bezpłatnych konsultacji oraz poradnictwa specjalistycznego
- ✓ monitorowanie środowisk zagrożonych uzależnieniami, motywowanie do podjęcia terapii przez rodziców dzieci ze środowisk zagrożonych i monitorowanie terapii rodziców
- ✓ systematyczna praca socjalna z rodzinami z problemem opiekuńczo wychowawczym polegająca min. na diagnozie deficytów w zakresie pełnienia ról rodzicielskich, wydolności opiekuńczo-wychowawczej, zaniedbań względem dzieci w rodzinie, środowisku szkolnym i rówieśniczym
- ✓ współpraca z podmiotami na rzecz rodziny spoza terenu gminy w zakresie kreowania i upowszechniania pozytywnych wzorców funkcjonowania rodziny

**Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w sprawowaniu opieki nad dziećmi i ich wychowaniu to system zaplanowanych działań, które mają pomóc przywrócić takim rodzinom zdolności do pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych.**

Działania te wspomagają rodziców, mających problemy w wypełnianiu obowiązków rodzicielskich, w taki sposób, aby zapobiec doprowadzeniu do sytuacji, w której dziecko, ze względu na jego dobro, zostałoby umieszczone w opiece zastępczej.

Rodziny zagrożone kryzysem są stale monitorowane przez pracowników socjalnych, pedagogów szkolnych, pracowników medycznych i inne instytucje, w tym także – w razie potrzeby – przez Policję i kuratorów sądowych.

Ogółem na rodziny zastępcze z budżetu gminy wydatkowano kwotę w 2019 r. **56 345,14 zł.**, zaś w 2020 r. **80 879,96 zł.** w tym:

- ✓ Rodzinne Domy Dziecka 53 165,80 zł.
- ✓ Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze 27 714,16 zł.

Rodziny, które przeżywały trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych były pod opieką **pracowników socjalnych i asystenta rodziny** polegającej na :

- ✓ analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie
- ✓ wzmocnieniu roli i funkcji rodziny poprzez realizowanie planu pomocy rodzinie
- ✓ rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny
- ✓ podnoszenie świadomości w zakresie planowania , funkcjonowania rodziny poprzez poradnictwo, edukację , informowanie i kierowanie do specjalistów oraz współpracę z instytucjami
- ✓ praca asystenta z rodziną,
- ✓ pomocy finansowej oraz rzeczowej.

Działania asystenta rodziny ukierunkowane były przede wszystkim na utrzymaniu dzieci w ich naturalnym środowisku. Asystent rodziny obejmował wsparciem łącznie 13 rodzin, to jest 29 osób w rodzinie w tym 34 dzieci.

### **3.2.4 Niepełnosprawność**

Osoby niepełnosprawne, to kolejna z grup, którą można zaliczyć do zagrożonych wykluczeniem społecznym. Analiza sytuacji społeczno - ekonomicznej środowiska osób niepełnosprawnych w gminie obrazuje i jednocześnie wyostrza obraz negatywnych zjawisk w nich zachodzących począwszy od procesu starzenia się społeczeństwa, poprzez wysokie bezrobocie, zwłaszcza długookresowego i dotyczącego ludzi młodych oraz związane z nim konsekwencje w sytuacji finansowej i rodzinnej niepełnosprawnych, aż do niskiego poziomu wykształcenia i trudności w odnalezieniu się na rynku pracy.

W 2020 Gmina Biała Podlaska przystąpiła do realizacji programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej - edycja 2019-2020” ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych. Przy realizacji programu została zatrudniona jedna osoba, który objął opieką 4 podopiecznych. Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej został zatrudniony na podstawie umowy zlecenia.

### **3.2.4 Ubóstwo i bezdomność**

Analiza przyczyn korzystania z pomocy społecznej pokazuje, że najczęstszą przyczyną korzystania ze świadczeń były: ubóstwo, bezrobocie, potrzeba ochrony macierzyństwa, wielodzietność, niepełnosprawność czy długotrwała ciężka choroba. Wprawdzie ich natężenie jest porównywalne z problemami okolicznych gmin i nie stanowi zagrożenia dla rozwoju społeczno-gospodarczego, ale pojawienie się nawet najmniejszego problemu społecznego wymaga bieżącej reakcji i zapobiegania rozprzestrzenianiu się jego negatywnych skutków lub pojawiania się nowych zagrożeń społecznych. Dla rozwiązywania problemów oraz minimalizowania ich skutków na terenie Gminy mogą być podejmowane różne działania, angażowane różne instytucje i podmioty zarówno istniejące obecnie jak i tworzone w ramach inicjatyw obywatelskich.

We wszystkich gminach powiatu bialskiego wiodącymi przyczynami korzystania z pomocy społecznej są: ubóstwo, bezrobocie i niepełnosprawność. Kolejne najistotniejsze przyczyny to: długotrwała lub ciężka choroba, potrzeba ochrony macierzyństwa w tym wielodzietność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz alkoholizm. Należy pamiętać, iż przyczyny uprawniające do korzystania z pomocy społecznej często występują ze sobą łącznie. Mówiąc o bezdomności, mamy na myśli sytuacje osób, które z różnych przyczyn, czasowo lub trwale, nie są w stanie zapewnić sobie schronienia, spełniającego minimalne warunki, pozwalające uznać je, za pomieszczenia mieszkalne. Osoba bezdomna to osoba niemieszkająca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy, mimo zameldowania na pobyt stały, w którym nie ma możliwości zamieszkiwania, przy czym chodzi tak o niemożliwość prawną jak i faktyczną, np. konflikt z rodziną, nieuregulowany stan prawny do lokalu.

Gmina ma obowiązek zapewnić schronienie, odzież i posiłek osobom tego pozbawionym. Ze środków GOPS pokrywane były koszty pobytu naszych mieszkańców w schroniskach i noclegowniach. Na ten cel w 2019 r. wydatkowano 25 935,00 zł. (4 osoby bezdomne), zaś w 2020 r. wydatkowano kwotę – 36 318,93 zł. (4 osoby bezdomne). Składają się na nią: koszty noclegu, posiłków, niezbędnej odzieży, obuwia i środków czystości.

### **3.2.5 Infrastruktura pomocy społecznej**

Infrastruktura społeczna, rozumiana jest jako zespół urządzeń publicznych zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności, min. są to placówki typu: Domy Pomocy Społecznej, Środowiskowe Domy Samopomocy, zakłady aktywności zawodowej, schroniska i noclegownie, mieszkania chronione.

Pomoc społeczną na terenie Gminy zapewnia Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. GOPS prowadzi wiele działań mających na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Obowiązkiem osób korzystających z pomocy społecznej jest współdziałać w rozwiązywaniu swojej trudnej sytuacji życiowej.

Przeprowadzona ocena zasobów, uwidoczniała niestety braki instytucjonalne, co w perspektywie następnych lat, znacząco może utrudnić realizację zadań pomocy społecznej. Istnieje konieczność zwrócenia uwagi na problem zwiększającej się liczby osób umieszczanych w domach pomocy społecznej. Alternatywą może być utworzenie domu pomocy społecznej, domu dziennego pobytu lub zatrudnienie odpowiedniej liczby opiekunek, jak również utworzenie lub zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych.

Reasumując należy stwierdzić, że istniejąca na terenie gminy infrastruktura socjalna, nie zabezpiecza istniejących w tym zakresie potrzeb.

Przeprowadzona analiza wykazała, że największe braki występujące w infrastrukturze społecznej dotyczą całej gminy.

Należy zapewnić finansowanie świadczeń pomocy społecznej z zakresu zadań własnych o charakterze obowiązkowym dotyczącym: zapewnienia posiłku, wypłacania zasiłków okresowych, wypłacania zasiłków celowych, organizowania usług opiekuńczych, sprawiania pogrzebu w tym osobom bezdomnym. W strukturze demograficznej stale zwiększa się udział osób starszych, co wymaga zintensyfikowania działań w zakresie pomocy społecznej i wsparcia dla tej kategorii wiekowej. Starzejące się społeczeństwo, często też opiekuńcza niewydolność rodzin wobec dorosłych osób niesamodzielnych, wymaga wysokich nakładów finansowych na zapewnienie im opieki całodobowego lub dziennego wsparcia. Zwiększa się liczba osób chcących korzystać z usług opiekuńczych.

W celu umożliwienia osobom wymagającym opieki pozostania jak najdłużej w miejscu zamieszkania, należy rozwijać usługi opiekuńcze. Także odpłatność ponoszona przez gminę za pobyt mieszkańców w DPS stale wzrasta, co bardzo obciąża budżet gminy. Zauważalny jest także wzrost liczby rodzin, których członkowie długotrwale chorują lub są osobami niepełnosprawnymi. Wskazane jest zabezpieczenie środków na usługi opiekuńcze dla osób, które z powodu wieku, choroby i innych przyczyn wymagają pomocy w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych oraz opiekę higieniczną czy zaleconą przez lekarza pielęgnację. Jednym z zadań, które należałoby wdrożyć jest „asystent osoby niepełnosprawnej”, jako forma i usługa specjalistyczna w rehabilitacji społeczno - zawodowej i edukacyjnej osób z niepełnosprawnościami.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, Ośrodek wydawał decyzje o skierowaniu do domów pomocy społecznej i odpłatności za pobyt na podstawie orzeczenia Sądu o przymusowym umieszczeniu osób. Pracownicy socjalni kompletowali dokumenty niezbędne do uzyskania skierowania i umieszczenia w DPS, a także przeprowadzali

wywiady środowiskowe na potrzeby innych Ośrodków, dotyczące pensjonariuszy domów pomocy społecznej, W 2020 roku Gmina Biała Podlaska ponosiła wydatki związane z przebywaniem 22 osób w domach pomocy społecznej na terenie powiatu i województwa.

Roczny koszt utrzymania pensjonariuszy w tych placówkach wyniósł – 485 430,08 zł. Różnica w odpłatności za pobyt w Domu Pomocy Społecznej pomiędzy 2019 a 2020 rokiem wyniosła 128 387,24.

Z uwagi na znaczne obciążenie opiekunów osób niesamodzielnych należy propagować tworzenie instytucji opieki „wytchnienie”, które pomogłyby odciążać opiekunów.

Należy rozważyć zwiększenie liczby asystentów rodziny, a co za tym idzie zwiększenia środków finansowych na działalność asystenta rodziny jako skutecznej formy wsparcia rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze. Mimo, że instytucja asystenta rodziny jest względnie nowa, to jednak potrzeby w tym zakresie są bardzo duże.

### **3.3 Infrastruktura społeczna oraz jakość oferowanych usług**

#### **3.3.1 Wychowanie przedszkolne**

Gmina Biała Podlaska posiada rozbudowany system oświaty, na który składa się **10 szkół podstawowych** (jedna prowadzona przez stowarzyszenie).

Ponadto na terenie gminy funkcjonuje **Samorządowe Przedszkole w Rakowiskach** i **8 punktów przedszkolnych** prowadzonych przez samorząd, a także **dwa przedszkola prywatne**.

Ze względu na specyfikę Gminy nie ma tu żadnej szkoły ponadpodstawowej.

Uczniowie z terenu Gminy najczęściej kontynuują naukę w szkołach na terenie Miasta Biała Podlaska.

#### **Wykaz szkół i przedszkoli:**

1. Szkoła Podstawowa w Ciciborze Dużym
2. Szkoła Podstawowa w Grabanowie
3. Szkoła Podstawowa w Hrudzie
4. Szkoła Podstawowa w Ortelu Książęcym
5. Szkoła Podstawowa w Sitniku
6. Szkoła Podstawowa w Sławacinku Starym
7. Szkoła Podstawowa w Styrzyńcu
8. Szkoła Podstawowa w Sworach
9. Szkoła Podstawowa w Woskrzenicach Dużych.
10. Szkoła Podstawowa w Dokudowie (stowarzyszenie)
11. *Samorządowe Przedszkole w Rakowiskach*
12. *Niepubliczne Przedszkole w Rakowiskach*
13. *Niepubliczne Przedszkole w Czosnówce*

Do przedszkoli i oddziałów przedszkolnych uczęszczało ogółem 425 dzieci.

#### **3.3.2 Oświata**

Edukacja jest bardzo ważnym elementem polityki społecznej, a instytucje oświatowe nie tylko pełnią rolę edukacyjną, ale także wychowawczą, czy integrującą społeczność lokalną. W związku z tym są bardzo ważnymi instytucjami w kontekście podejmowanych działań rewitalizacyjnych, nawet jeśli miałyby one nie zostać włączone do obszaru objętego rewitalizacją, niezmiennie będą funkcjonalnie powiązane z takimi obszarami, poprzez swoich uczniów, czy ich rodziców, którzy na wyznaczonych obszarach mieszkają. Ponadto szkoły mogą podejmować wiele działań, wychodzących poza swoje mury – lekcje w terenie, sprzątanie świata itp.

Plan wydatków zrealizowany został w kwocie 20.096.832,61 zł, tj. w 94,97% planu, z tego:

- ✓ Szkoły Podstawowe – wydatki zamknęły się kwotą 13.250.235,58 zł, tj. 95,69% planu, Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych - wydatki zamknęły się kwotą 862.431,86 zł, tj. 98,59% planu
- ✓ Przedszkola – wydatki zrealizowano w kwocie 2.239.688,23 zł, tj. 95,91% planu
- ✓ Inne formy wychowania przedszkolnego - wydatki zrealizowano w całości na prowadzenie punktów przedszkolnych przy szkołach podstawowych w kwocie 1.293.245,54 zł, tj. 96,35% planu

Ogółem w szkołach podstawowych prowadzonych przez Gminę Biała Podlaska w roku szkolnym 2020/2021 uczyło się 925 uczniów.

Tabela 33 .Liczba uczniów w placówkach oświatowych w gminie Biała Podlaska

Lp.	Szkoła	Razem	"O"	Punkt p.	Ogółem
1.	SP w Ciciborze D	113	14	10	137
2.	SP w Grabanowie	119	10		129
3.	SP w Hrudzie	77	6	12	95
4.	SP w Ortelu Ks.	97	6	15	118
5.	SP w Sitniku	45	7	14	66
6.	SP w Sławacinku St.	155	21	46	222
7.	SP w Styrzyńcu	52	6	17	75
8.	SP w Sworach	124	19	22	165
9.	SP w Woskrzenicach D.	100	14	36	150
	<b>Razem</b>	<b>882</b>	<b>103</b>	<b>172</b>	<b>1157</b>
1.	SP w Dokudowie	43	17		60
	<b>OGÓŁEM</b>	<b>925</b>	<b>120</b>	<b>305</b>	<b>1350</b>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Biała Podlaska

#### Liczba uczniów we wszystkich jednostkach :

- ✓ Rok szkolny 2018/2019 : 978 uczniów oraz 86 uczniów w gimnazjach
- ✓ Rok szkolny 2019/2020: 944 uczniów
- ✓ Rok szkolny 2020/2021 : 925 uczniów

Według stanu na 30 września 2019 r. ogółem w szkołach i przedszkolach zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wynosiło 159,58 etatu. Liczba nauczycieli: stażystów - 14;

kontraktowych – 25; mianowanych – 44 i dyplomowanych 137.

Stan techniczny i funkcjonalność budynków oświatowych oraz urządzeń sportowych uznać należy za dobry, co jest rezultatem stałych remontów, modernizacji. W ostatnich latach uległa poprawie baza lokalowa oświaty, w tym wyposażenia w sprzęt szkolny i pomoce dydaktyczne.

Problemy występujące w placówkach dotyczą głównie konieczności wymiany przestarzałego sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem. W najbliższym czasie istnieje pilna potrzeba wymiany stolików i krzeseł dla uczniów, a także doposażenie przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w pomoce dla dzieci.

Na terenie gminy znajdują się 2 hale sportowe pełnowymiarowe w Zespole Szkół w Ciciborze Dużym i Sworach. Prawie wszystkie szkoły podstawowe wyposażone są w boiska sportowe. Osiem szkół podstawowych posiada zastępcze sale gimnastyczne. W najbliższych latach należy zatem zadbać o pełne wyposażenie szkół podstawowych i gimnazjalnych w infrastrukturę sportową oraz podjąć działania na rzecz większego wykorzystania istniejącej bazy sportowej przez mieszkańców gminy. Powinno to się odbywać między innymi poprzez dalszy rozwój aktywnie działających w gminie klubów sportowych.

Wymienione placówki oświatowe szczebla podstawowego zabezpieczają w pełni podstawowe potrzeby edukacyjno – oświatowe mieszkańców gminy. We wszystkich placówkach uczniowie mogą korzystać z bogatej oferty zajęć pozalekcyjnych. W szkołach, oprócz kół przedmiotowych, działają koła zainteresowań. W szkołach odbywa się nauka języka obcego.

Bezpośrednio z ustawy Prawo oświatowe na gminę nałożony jest obowiązek prowadzenia świetlic, które pełnią funkcję opiekuńczo-wychowawczą nad dziećmi oczekującymi na zajęcia lub po ich zakończeniu.

### 3.3.3 Poziom nauczania w szkołach podstawowych

Jednym ze wskaźników, który może świadczyć o jakości kształcenia szkół na poziomie podstawowym są wyniki egzaminów po VI klasie. Jest to tzw. sprawdzian szóstoklasisty – zestandaryzowany, powszechny egzamin o charakterze ponad przedmiotowym. Sprawdza umiejętności czytania ze zrozumieniem, pisanie, korzystania z informacji oraz wykorzystywania wiedzy w praktyce.

Należy podkreślić, iż nie jest łatwo obiektywnie określić poziom nauczania odnosząc się do poszczególnych sołectw gminy wiejskiej. Dlatego też, w celu zbadania poziomu nauczania w szkołach podstawowych posłużono się skalą staninową opisującą wynik sprawdzianu VI klas. Skala ta jest stosowana w pomiarze dydaktycznym i odpowiada na pytanie jaką pozycję zajmuje szkoła na tle wyników osiągniętych przez całą badaną populację.

Tabela 34 Wyniki egzaminu kl. VIII w roku szkolnym 2019/2020

Nazwa szkoły	J. polski		Matematyka		J. angielski		Drugi język	
	%	Stanin	%	Stanin	%	Stanin	%	Stanin
SZKOŁA PODSTAWOWA IM.30 POLESKIEJ DYWIZJI PIECHOTY AK W GRABANOWIE	53	4	38	4	58	6	63	



SZKOŁA PODSTAWOWA IM.BŁOGOSŁAWIONYCH MĘCZENNIKÓW PODLASKICH W HRUDZIE	55	4	38	4	48	5		
SZKOŁA PODSTAWOWA POMNIK 1000-LECIA NR 1235 IM. BOHATERÓW II WOJNY ŚWIATOWEJ W WOSKRZENICACH DUŻYCH	58	5	68	9	54	6	82	
SZKOŁA PODSTAWOWA IM.1000-LECIA PAŃSTWA POLSKIEGO W SWORACH	66	7	43	5	33	2		
SZKOŁA PODSTAWOWA IM.KS.STANISŁAWA BRZÓSKI W DOKUDOWIE PIERWSZYM	73		57		74			
SZKOŁA PODSTAWOWA IM.WANDY CHOTOMSKIEJ W ORTELU KSIĄŻĘCYM DRUGIM	52	3	33	3	32	2	93	
SZKOŁA PODSTAWOWA IM.JANINY PORAZIŃSKIEJ W STYRZYŃCU	59	5	38	4	43	4		
SZKOŁA PODSTAWOWA IM.MARII KONOPNICKIEJ W CICIBORZE DUŻYM	63	6	35	3	37	3		
SZKOŁA PODSTAWOWA IM.JANA BRZECHWY W SITNIKU	68	7	40	4	50	5		
SZKOŁA PODSTAWOWA IM.HENRYKA SIENKIEWICZA W SŁAWACINKU STARYM	64	6	42	5	47	5		

Poziom edukacji opisujący wynik sprawdzianu klas VI szkół podstawowych w gminie Biała Podlaska, mierzony skalą staninową, na przestrzeni ostatnich lat, kształtuje się jako średni. Na tle gminy wyróżniają się szkoły podstawowe w Woskrzenicach Dużych, Sworach, Sitniku oraz w Sławacinku Starym dla których skala staninowa kształtuje się jako wyżej średnia.

### 3.3.4 Szkolnictwo ponadpodstawowe

Na terenie gminy nie funkcjonuje żadna szkoła ponadpodstawowa ani uczelnia wyższa.

### 3.3.5 Działalność kulturalna i sport

**Gminny Ośrodek Kultury w Białej Podlaskiej** powstał w 1996 roku. Tworzy go sieć klubów kultury i bibliotek rozsianych po całej gminie Biała Podlaska.

Obecnie jest to osiem w pełni wyposażonych placówek w miejscowościach:

- Dokudów,
- Hrud,
- Perkowice,
- Sitnik,
- Styrzyniec,
- Swory,
- Woroniec
- i Woskrzenice Duże.

W każdym klubie działa biblioteka lub punkt biblioteczny, a funkcję Gminnej Biblioteki Publicznej pełni placówka w Sitniku.

Najstarszym budynkiem zarządzanym przez Gminny Ośrodek Kultury jest budynek w Woroncu, który znajduje się pod ochroną konserwatora zabytków.

Przy każdym Klubie Kultury znajdują się pracownie ginących zawodów:

- ✓ Pracownia Zdobnictwa Ludowego w Woroncu

- ✓ Pracownia Obrzędowości i Gwary w Dokudowie
- ✓ Pracownia Tkacka w Hrudzie
- ✓ Pracownia Kulinariów Regionalnych w Perkowicach
- ✓ Pracownia Koronkarstwa w Sitniku
- ✓ Pracownia Plastyki Ludowej w Styrzyńcu
- ✓ Pracownia Pieśni i Tańca w Sworach
- ✓ Pracownia Plecionkarstwa w Woskrzenicach.

Tworzą one szlak edukacyjno - turystyczny, z którego korzystają mieszkańcy Gminy Biała Podlaska, jak również liczne grupy z kraju jak i z zagranicy.

Wspieraniem rozwoju społecznego, kulturalnego i gospodarczego mieszkańców gminy zajmują się także organizacje i stowarzyszenia.

Gminny Ośrodek Kultury w Białej Podlaskiej prowadzi edukację kulturalną dla dzieci, młodzieży i dorosłych oraz środowiska seniorów.

W stałych formach pracy, zajęciach zespołów artystycznych i kół zainteresowań rozwijają swoje pasje i zdolności. Ich dorobek artystyczny prezentowany jest na przeglądach, wystawach, festiwalach i konkursach zarówno gminnych, miejskich i regionalnych jak również wojewódzkich, ogólnopolskich i międzynarodowych. GOK tworzy specjalną ofertę kulturalną adresowaną dla poszczególnych grup wiekowych. Celem tej działalności jest budowanie świadomej publiczności i organizacja wydarzeń artystycznych na wysokim poziomie, a także mobilizacja zespołów artystycznych w poszukiwaniu nowych form angażowania wszystkich grup wiekowych w swoje działania.

Cyklicznymi imprezami organizowanymi przez Gminny Ośrodek Kultury są konkursy:

- „Tkactwo w Dolinie Krzny i Bugu” – Przygraniczny Konkurs Tkacki
- „Iglą malowane” – Konkurs Rękodzieła Artystycznego
- „Folkowe Impresje” – Otwarty Konkurs Tańca Folkowego.

Są to imprezy dodatkowo finansowane ze środków Powiatu Bialskiego i Gminy Biała Podlaska.

W roku 2019 Gminny Ośrodek Kultury przy współpracy z Gminą Biała Podlaska, gminnymi placówkami oświatowymi, sołectwami, kołami gospodyń wiejskich, ochotniczą strażą pożarną oraz działającymi w gminie stowarzyszeniami organizował wiele imprez kulturalnych w formie: festynów, konkursów, spotkań integracyjnych i koncertów artystycznych.

Bardzo ważną formą działalności Gminnego Ośrodka Kultury jest wspieranie i promocja zespołów artystycznych tanecznych i wokalnych. W GOK działa ich obecnie piętnaście. Są to w większości ludowe zespoły śpiewacze których repertuar tworzą podlaskie i lubelskie pieśni ludowe, ale też utwory z innych regionów Polski oraz utwory biesiadne. Od 15 lat działa teatr obrzędowy wykorzystujący w swoich spektaklach dawne zwyczaje, zabawy i język. Jest również kapela podwórkowa. Funkcjonują również dwa dziecięce i jeden młodzieżowy zespół tańca folkowego oraz młodzieżowy zespół wokalnie - muzyczny.

Inną bardzo ważną formą działalności kulturalnej Gminnego Ośrodka Kultury jest działalność biblioteczna. Sieć bibliotek gminnych tworzy siedem bibliotek i dwa punkty

biblioteczne. Każdego roku odwiedza je ponad dziesięć tysięcy osób, mając do dyspozycji prawie czterdzieści tysięcy woluminów. W 2019 roku Gminny Ośrodek Kultury w Białej Podlaskiej doposażył w niezbędne regały filię Gminnej Biblioteki Publicznej w Sworach i Perkowicach. Biblioteki biorą udział w projekcie „Mała książka – wielki człowiek” są to Wyprawki Czytelnicze na dobry czytelniczy start dla najmłodszych odwiedzających biblioteki. W wyprawce dzieci, znajdują się książki, dostosowane pod względem formy i treści do potrzeb przedszkolaka i spełniają najwyższe standardy w projektowaniu pięknych i mądrych książek dla najmłodszych, a także Kartę Małego Czytelnika.

Tabela 35 Stan bibliotek w 2019 r.

Biblioteka w Sitniku, Perkowicach, Dokudowie, Sworach, Woskrzonicach, Punkt Biblioteczny w Woroncu i Styrzyńcu	Liczba czytelników w ogółem	Liczba odwiedzin	Wypożyczenia książek, czasopism i zbiorów specjalnych	Udostępnianie Książek, czasopism i zbiorów specjalnych na miejscu	Stan książek	Stan zbiorów specjalnych
Razem:	886	10.054	16.511	6.364	39.411	350

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Biała Podlaska

Tabela 36 Charakterystyka infrastruktury kultury

Lp	Sołectwo	Lokalne imprezy kulturalne/sportowe	Organizacje społeczne	Domy ludowe/remizy	Biblioteka /czytelnia	Infrastruktura kultury (biblioteka, świetlica, muzeum, izba regionalna)
1.	Celujki	x	x	x		
2.	Cicibór Duży	x	x	x	x	x
3.	Cicibór Mały	x		x		
4.	Czosnówka	x	x	x		
5.	Dokudów Pierwszy	x	x	x	x	x
6.	Dokudów Drugi	x		x		
7.	Grabanów Kolonia i Wieś	x	x	x		
8.	Hrud	x	x	x	x	x
9.	Hola					
10	Husinka		x	x		x
11	Janówka					

12	Jażwiny	X		X		
13	Julków					
14	Kaliłów	X		X		
15	Krzymowskie	X		X		
16	Lisy					
17	Łukowce					
18	Michałówka					
19	Młyniec					
20	Ortel Książęcy Pierwszy		X	X		
21	Ortel Książęcy Drugi					
22	Perkowice	X	X	X	X	X
23	Pojelce	X	X	X		
24	Porosiuki	X	X	X		
25	Pólko					
26	Rakowiska	X	X	X		
27	Roskosz					X
28	Sławacinek Nowy					
29	Sławacinek Stary	X	X	X		
30	Sitnik	X	X	X	X	X
31	Sycyna	X	X	X		
32	Styrzyniec	X	X	X	X	X
33	Surmacze					
34	Swory	X	X	X	X	X
35	Terebela	X	X	X		
36	Wilczyn	X				
37	Woroniec	X			X	X
38	Woskrzenice Duże			X	X	X

39	Woskrzenice Małe	x	x	x		
40	Wólka Plebańska	x	x	x		
41	Zabłocie					

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Biała Podlaska

Jednym z ważnych zadań samorządu lokalnego jest rozwój kultury fizycznej i upowszechnianie sportu. Odbywa się to między innymi poprzez wspieranie działalności klubów sportowych oraz rozbudowę różnego rodzaju urządzeń i obiektów sportowych oraz działalność klas sportowych.

Na terenie gminy znajdują się 2 hale sportowe pełnowymiarowe w Zespole Szkół w Ciciborze Dużym i Sworach.

Prawie wszystkie szkoły podstawowe wyposażone są w boiska sportowe. Osiem szkół podstawowych posiada zastępcze sale gimnastyczne.

W najbliższych latach należy zatem zadbać o pełne wyposażenie szkół podstawowych i gimnazjalnych w infrastrukturę sportową oraz podjąć działania na rzecz większego wykorzystania istniejącej bazy sportowej przez mieszkańców gminy. Powinno to się odbywać między innymi poprzez dalszy rozwój aktywnie działających w gminie klubów sportowych.

#### **Działalność sportową na terenie gminy prowadzą:**

1. Gminny Ludowy Klub Sportowy "Roskosz – Grabanów"
2. Uczniowski ludowy pożarniczy klub sportowy "Żwirek"
3. Uczniowski ludowy klub sportowy "Swory"
4. Uczniowski klub sportowy "Maraton"
5. Uczniowski ludowy pożarniczy klub sportowy "Grot"
6. Uczniowski ludowy parafialny klub sportowy "Orły"
7. Uczniowski ludowy pożarniczy klub sportowy "Żarnica"
8. Uczniowski ludowy pożarniczy klub sportowy "Wicher"
9. Uczniowski klub sportowy "Kusy"
10. Uczniowski ludowy pożarniczy klub sportowy "Zefir"

Mieszkańcy mogą korzystać z placów zabaw, które znajdują się m.in. w miejscowościach: Porosiuki, Terebela, Wilczyn – Kamieniczne, Janówka, Rakowiska, Swory.

Należy podkreślić, że w gminie Biała Podlaska infrastruktura sportowa uległa dużemu przeobrażeniu na przestrzeni ostatnich lat. Wybudowane zostały boiska, boiska wielofunkcyjne, sale gimnastyczne i wiele innych, jednakże w dalszym ciągu niezbędne są inwestycje w działalność sportowo - rekreacyjną (baseny, ścianki wspinaczkowe itp.). Stąd też społeczna rola sportu powinna być w gminie postrzegana nie tylko jako sfera konsumpcji kulturalnej, rozrywkowej i wypoczynkowej, czy prowadząca do rozwoju, kształtowania i utrzymania zdrowia oraz sił biologicznych mieszkańców, lecz również widziana, jako skuteczne narzędzie promocji gminy na zewnątrz, zwłaszcza gdy zawodnicy klubów zajmują czołowe lokaty na rozgrywanych zawodach.

#### **3.3.6 Ochrona zdrowia**

Usługi z zakresu ochrony zdrowia i opieki medycznej stanowią bardzo istotny element usług o charakterze publicznym. Na utrzymanie właściwego poziomu warunków życia mieszkańców gminy wpływa prawidłowe funkcjonowanie podstawowej opieki zdrowotnej.

Dostęp mieszkańców gminy do usług medycznych jest dosyć dobry. Większość mieszkańców korzysta z usług medycznych w Białej Podlaskiej.

Szpitalną pomoc medyczną gmina otrzymuje z wojewódzkiego szpitala zespolonego w Białej Podlaskiej. Na terenie gminy działa Niepubliczny Zakład Opieki zdrowotnej w Sworach. Zatrudnia on trzech lekarzy i trzy osoby średniego personelu.

Mieszkańcy gminy Biała Podlaska mogą korzystać z trzech prywatnych gabinetów dentystycznych. Natomiast na terenie gminy znajduje się Dom Pomocy Społecznej w Kozuli, w którym znajduje się miejsce dla 228 pensjonariuszy. W gminie działa Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, z usług którego korzysta około 10% ludności gminy. Do głównych form opieki społecznej należą świadczenia pieniężne (w tym zasiłki rodzinne), świadczenia rzeczowe oraz poradnictwo specjalistyczne. Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej są: bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (69%), bezrobocie (54%), ubóstwo (40%), alkoholizm (13%), niepełnosprawność (8,6%) oraz długotrwała lub ciężka choroba (6,5%).

### 3.4 Bezpieczeństwo publiczne

Komenda Powiatowa Policji w Białej Podlaskiej sprawuje nadzór nad bezpieczeństwem Gminy Biała Podlaska. Mieszkańcy bardzo dobrze oceniają poziom bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania.

Analizując zagrożenia związane z przestępczością należy wskazać iż w rejonie działania Komisariatu Policji należy wskazać iż mogą one zagrażać mieszkańcom, w szczególności jeśli chodzi o kradzieże czy włamania. Przesłębstwa tego typu należy uznać za pospolite i w większości nie przynoszące dużych strat materialnych czy fizycznych. Pomimo takiej sytuacji pospolita przestępczość może stanowić niedogodności i problemy dla społeczności.

W tabeli poniżej znajduje się analiza stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego gminy Biała Podlaska. Wśród najczęściej popełnianych przestępstw należy wymienić: kradzieże cudzych rzeczy, kradzieże z włamaniem oraz przestępstwa drogowe( w tym w większości powodowane pod wpływem nietrzeźwości).

*Tabela 37 Poziom przestępczości w podziale na miejscowości Gminy Biała Podlaska za rok 2020*

L.p.	Miejscowość	Liczba przestępstw	Wykroczenia zanotowane	Interwencje domowe	Przesłębstwa kryminalne	Liczba wdrożonych
------	-------------	--------------------	------------------------	--------------------	-------------------------	-------------------

						<b>Procedur „Niebieskie Karty”</b>
1	Cełujki	3	3	1	3	0
2	Cicibór Duży	11	39	16	6	4
3	Cicibór Mały	1	3	2	0	2
4	Czosnówka	6	33	3	3	1
5	Dokudów Pierwszy	5	5	2	1	1
6	Dokudów Drugi	2	2	0	2	0
7	Grabanów Kolonia i Wieś	14	26	21	4	5
8	Hrud	22	35	23	9	5
9	Hola	3	1	2	0	0
10	Husinka	2	2	1	1	0
11	Janówka	0	3	2	0	0
12	Jażwiny	6	10	11	2	2
13	Julków	1	4	2	1	2
14	Kaliów	3	5	0	1	0
15	Krzymowskie	1	2	0	1	0
16	Lisy	0	9	0	0	0
17	Łukowce	0	3	1	0	0
18	Michałówka	0	1	3	0	1
19	Młyniec	1	4	3	0	0
20	Ortel Książęcy Pierwszy	4	1	2	0	1
21	Ortel Książęcy Drugi	0	4	0	0	0
22	Perkowice	0	0	0	0	1
23	Pojelce	0	1	0	0	0
24	Porosiuki	5	13	5	4	0
25	Pólko	0	2	0	0	0
26	Rakowiska	11	32	18	8	3
27	Roskosz	6	10	14	3	3
28	Sławacinek Nowy	3	6	4	3	0
29	Sławacinek Stary	13	19	4	7	2
30	Sitnik	4	3	1	1	0
31	Sycyna	2	6	1	0	0
32	Styrzyniec	8	13	2	4	0
33	Surmacze	1	2	0	1	0

34	Swory	4	5	3	0	0
35	Terebela	11	18	7	2	1
36	Wilczyn	3	2	0	1	0
37	Woroniec	5	6	5	3	0
38	Woskrzenice Duże	13	19	15	6	2
39	Woskrzenice Małe	3	9	13	1	0
40	Wólka Plebańska	13	10	18	4	4
41	Zabłocie	1	2	0	1	0
42	Ogrodniki	3	3	0	1	1
43	Franopol	1	0	0	0	0
<b>Razem</b>		<b>195</b>	<b>376</b>	<b>205</b>	<b>84</b>	<b>41</b>

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Białej Podlaskiej*

Podejmowane są działania Urzędu Gminy w Białej Podlaskiej prowadzące do poprawy stanu bezpieczeństwa w gminie poprzez realizację programów wspólnie z odpowiednimi służbami. W przeciągu ostatnich lat w gminie realizowane były liczne przedsięwzięcia, projekty, konkursy i programy mające na celu poprawę porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz kształtowanie właściwych postaw wśród mieszkańców. Działania skierowane były do różnych grup wiekowych i społecznych. Należy jednak pamiętać o istocie uzupełniania działań podejmowanych przez właściwe organy poprzez aktywność społeczności lokalnych i samych mieszkańców. Dlatego ważnym elementem jest budowanie wśród społeczeństwa współodpowiedzialności za bezpieczeństwo.

W gminie działa 12 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, w tym do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego należą cztery OSP: Hrud, Sitnik, Sławacinek Stary i Swory.

Posiadają specjalistyczny sprzęt między innymi do ratownictwa technicznego i medycznego.

Wszystkie są stowarzyszeniami wyposażone w nowoczesny sprzęt ratowniczo-gaśniczy. Wszystkie jednostki posiadają samochody strażackie a niektóre z KSRG po dwa: jeden średni lub ciężki do akcji gaśniczych i drugi lekki do działań ratowniczo – technicznych.

Na wyposażeniu mają motopompy, agregaty prądotwórcze, zestawy hydrauliczne do cięcia i rozpierania, agregaty dymowe, pilarki łańcuchowe do drewna, przecinarki do stali i betonu, aparaty nadciśnieniowe z czujnikami bezruchu, defibrylatory oraz sprzęt podręczny w postaci węży do budowania linii gaśniczych i środki pianotwórcze.

Stan osobowy wynosi 590 strażaków ochotników: członków zwyczajnych 542, w tym mężczyzn 606 w tym 44 kobiet. Członków wspierających 5 i honorowych 56. Liczba członków zwyczajnych w wieku od 18 do 65 lat mogących brać bezpośredni udział w akcjach ratowniczo- 78 gaśniczych wynosi 220.

Wszystkie jednostki OSP brały udział w gminnych zawodach sportowo-pożarniczych, które są sprawdzianem sprawności i wyszkolenia strażaków.



W 2019 roku przeszkolono: 7 dowódców OSO, 13 strażaków z zakresu strażaka ratownika OSP, 2 kierowców konserwatorów sprzętu ratowniczego, 3 z zakresu kwalifikowanej pierwszej pomocy medycznej, 4 z zakresu działań przeciwpowodziowych, 4 z zakresu ratownictwa wodnego i 14 z zakresu ratownictwa technicznego.

Gmina Biała Podlaska to gmina relatywnie bezpieczna. Najczęściej notowane wykroczenia mają charakter przestępczości pospolitej, powodującej nieduże straty materialne. Dotyczą one głównie kradzieży oraz wykroczeń drogowych. Jednostki OSP w gminie Biała Podlaska wymagają doposażenia oraz modernizacji używanego sprzętu.

### **3.5 Kapitał społeczny, działalność organizacji pozarządowych**

#### **3.5.1 Fundusz sołecki**

W 2009 roku, została uchwalona ustawa o funduszu sołeckim, wprowadzająca do praktyki funkcjonowania samorządu gminnego nowe rozwiązania służące zaspokajaniu potrzeb społeczności wiejskich. Jednym z głównych celów ustawy było stworzenie mechanizmu aktywizowania społeczności sołectwa poprzez jej bezpośredni udział nie tylko w planowaniu i podejmowaniu decyzji, ale także w realizacji zadań finansowanych z funduszu sołeckiego. Środki tworzące fundusz sołecki zostają wydzielone z budżetu gminy. W zależności od wielkości sołectwa – kwota od kilku do kilkudziesięciu tysięcy złotych nie rozwiązuje oczywiście większości problemów tam występujących, ale najważniejsze we wspomnianym mechanizmie funduszu sołeckiego jest podejmowanie autonomicznej decyzji o wykorzystaniu funduszu przez lokalną społeczność. Korzystając z niewielkich i niewystarczających środków finansowych z funduszu sołeckiego, nie jest możliwe zaspokojenie wszystkich potrzeb zarówno inwestycyjnych i działań miękkich na obszarach wiejskich, jednak dzięki pojawieniu się realnego, choć ograniczonego budżetu w dyspozycji miejscowej społeczności, można mówić o zmianie jakościowej lokalnej demokracji.

Tabela 38 Plan wydatków w ramach Funduszu sołeckiego z 2021

L.p.	Sołectwo	Dział	Rozdział	Przeznaczenie funduszu	Kwota
1	Celujki	921	92109	zakup wyposażenia świetlicy wiejskiej	20 729,85
2	Cicibór Duży	600	60016	budowa drogi nr 203	38 645,09
3	Cicibór Mały	921	92109	kontynuacja remontu świetlicy wiejskiej	15 100,62
4	Czosnówka	600	60016	projekt budowy drogi - ul. Klonowa	7 000,00
		600	60016	utwardzenie zatoczki przystanku przy ul. Olchowej	3 000,00
		926	92601	budowa grilla na dz. Nr 71	6 000,00
		600	60016	utwardzenie zjazdu z ul. Olchowej	1 500,00
		600	60016	budowa odcinka chodnika przy ul. Olchowej	27 176,40
5	Dokudów I	600	60016	oczyszczenie pobocza drogi gminnej	2 000,00
		921	92109	montaż monitoringu na świetlicy wiejskiej i szkole	6 500,00
		921	92109	remont remizo-świetlicy	3 000,00
		921	92109	zakup wyposażenia świetlicy wiejskiej	8 023,59
6	Dokudów II	921	92109	remont łazienek w świetlicy wiejskiej	22 025,47
7	Grabanów Wieś i Kolonia	921	92109	remont i modernizacja zaplecza socjalnego świetlicy	44 676,40
8	Hoła	600	60016	kontynuacja remontu drogi na dz. Nr 27	17 021,71
9	Hrud	600	60016	I etap budowy chodnika	30 917,95
		754	75412	zakup pralko-suszarki dla potrzeb OSP	2 500,00
10	Husinka	921	92109	wykonanie ogrodzenia wokół świetlicy	7 000,00
		926	92601	zakup sprzętu na plac zabaw	6 939,04
11	Janówka	600	60016	remont drogi gminnej w stronę Grabarki	13 849,68
12	Jaźwiny	600	60016	remont drogi gminnej tłucznem dz. Nr 391, 390, 205	20 193,73
13	Julków - Zacisze	926	92601	zakup i budowa altany	15 000,00
		926	92601	wyposażenie altany	2 423,80
14	Kaliłów	926	92601	wykonanie części ogrodzenia placu rekreacyjnego "Popówka"	14 000,00
		926	92601	wykonanie instalacji elektrycznej w budynku gospodarczym na Popówce	4 808,76
15	Krzymowskie	921	92109	remont i modernizacja świetlicy wiejskiej	12 554,07
16	Lisy	600	60016	równanie i utwardzenie dróg gminnych tłucznem i mieszanką żwiru	8 000,00
		600	60016	wycinka drzew oraz koszenie zakrzaczeń i trawy przy drogach gminnych	3 079,75
17	Łukowce	600	60016	remont przystanku	10 000,00
		600	60016	remont dróg	6 977,03
				remont tłucznem drogi od posesji nr 31 do drogi powiatowej - około 350 m	13 939,04
18	Michałówka	600	60016		
19	Młyniec	600	60016	dokończenie budowy drogi nr 251 - 252	14 385,80
20	Ortel Książęcy I	600	60016	naprawa i wyrównanie drogi gminnej	4 609,18
		921	92109	wykonanie opaski z kostki brukowej wokół remizo-świetlicy	10 000,00
21	Ortel Książęcy II - Ogrodniki	801	80101	budowa oświetlenia przy szkole	20 863,88
22	Perkowice	926	92601	budowa altanki z wyposażeniem	18 049,27
23	Pojelce	921	92109	remont świetlicy	13 000,00
		921	92109	wyposażenie świetlicy	5 674,74
24	Porosiuki	921	92109	remont kuchni i łazienki w świetlicy wiejskiej	16 000,00
		600	60016	utwardzenie dwóch dróg gminnych dz nr 54/1 i 258	4 000,00
		921	92109	doposażenie kuchni w świetlicy wiejskiej	10 000,00
		921	92109	zakup stołów i krzesel w świetlicy wiejskiej	3 998,74
25	Pólko	600	60016	remont dróg gminnych	9 000,00
		926	92601	koszenie działki rekreacyjnej	1 000,00
		926	92601	zakup materiałów do utrzymania działki i remontu altany	945,72
26	Rakowiska	926	92601	budowa boiska sportowego	40 000,00
		926	92601	remont placu zabaw	4 676,40
27	Roskosz	600	60016	dokończenie remontu drogi przy hydroforni	11 000,00
		600	60016	wysypanie drogi destruktem asfaltowym (od sklepu do drogi głównej)	11 650,93
28	Sitnik	926	92601	zakup kosiarki samobieżnej	10 100,00

		926	92601	budowa altany	17 063,25
29	Sławacinek Nowy	600	60016	budowa drogi nr 100302 (droga w trakcie budowy)	22 293,52
30	Sławacinek Stary	600	60016	wykonanie nawierzchni asfaltowej na drodze od E30 w kierunku Kolonii Sławacinek Stary	44 676,40
31	Styrzyniec	921	92109	remont i wykończenie wnętrza w świetlicy wiejskiej - kontynuacja	35 115,65
32	Surmacze	600	60016	remont drogi tłuczniem na dz nr 109, 105, 104	11 035,07
33	Swory	754	75412	utwardzenie terenu wokół remizy od strony ul. Kościelnej	22 000,00
		754	75412	zakup kosiarki, kosy spalinowej i garażu blaszanego	9 228,80
34	Sycyna	921	92109	dostosowanie pomieszczenia i wykonanie sanitariatów w świetlicy wiejskiej	15 011,27
35	Terebela	926	92601	zakup kosy spalinowej	2 000,00
		926	92601	zakup garażu blaszanego	5 000,00
		926	92601	zakup materiałów do budowy altany (belki, deski, blacha, kostka do utwardzenia)	18 331,52
36	Wilczyn - Kamieniczne	926	92601	utwardzenie terenu pod altaną	15 000,00
		926	92601	budowa paleniska	5 104,38
37	Woroniec	600	60016	remont drogi gminnej nr dz. 733	23 410,43
36	Woskrzenice Duże	926	92601	zakup ogrodzenia na działkę nr 229	6 000,00
		926	92601	równanie terenu na dz. Nr 219/2	5 000,00
		926	92601	zakup ławek i stoików	10 000,00
		921	92109	remont świetlicy wiejskiej - zakup materiałów	9 379,95
39	Woskrzenice Małe	600	60016	remont gminnych dróg dojazdowych do pól rapą	10 000,00
		900	90015	projekt oświetlenia drogi w zachodniej części Woskrzenic	8 000,00
		926	92601	zakup siłowni napowietrznej pod świetlicę	4 784,96
40	Wólka Plebańska	600	60016	budowa chodnika wzdłuż drogi gminnej na dz. Nr 88,53/2 i 53/1	20 000,00
		921	92109	zakup szafy chłodniczej do świetlicy	4 271,81
		600	60016	koszenie poboczy dróg gminnych i boiska	2 400,00
41	Zabłocie	926	92601	zakup ogrodzenia panelowego - słupki, łączników oraz cementu	6 500,00
		926	92601	zakup wyposażenia placu zabaw	10 164,30
	<b>SUMA</b>				<b>945 307,95</b>

Źródło: <https://www.bp24.pl>

### 3.5.2 Aktywność obywatelska mieszkańców

Zasadniczym wskaźnikiem obrazującym jakość kapitału społecznego gminy jest aktywność obywatelska mieszkańców, przejawiająca się uczestnictwem w organizacjach społecznych, grupach nieformalnych i innych organizowanych inicjatywach obywatelskich. O aktywności obywatelskiej świadczy również uczestnictwo mieszkańców w wyborach prezydenckich, parlamentarnych oraz samorządowych. Frekwencja wyborcza podczas wyborów samorządowych 2018 wyniosła 48,17%. Frekwencja do Rady Gminy Biała Podlaska wyniosła 56,01%.

**Tabela 37. Wybory samorządowe w gminie Biała Podlaska 2018**

Wyszczególnienie	Liczba
Mieszkańców	14 411
Wyborców	11 345
Kart wydanych	5 465
Liczba obwodów	15
Frekwencja	48,17%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PKW

Aktywność społeczną mieszkańców gminy należy ocenić jako średnią – szczególnie na tle frekwencji osiągniętej przez powiat biały (51.77%).

Mieszkańcy gminy Biała Podlaska wykazali się dużą aktywnością polityczną w wyborach na Prezydenta Polski, jak w wyborach samorządowych. Wskaźnik frekwencji w postaci średniej dla gminy kształtował się na poziomie 66,76%, będąc wielkością wyższą od powiatu (63,71 %) oraz regionu (66,06%).

### **3.5.3 Organizacje pozarządowe**

Zgodnie z art. 5a ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688) organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego obowiązany jest do uchwalenia rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy. Funkcją programu jest określenie m.in. zakresu, zasad czy też form działań podejmowanych pomiędzy gminą a funkcjonującymi na jego terenie podmiotami, aby wzajemnie się uzupełniać a także efektywniej i skuteczniej realizować cel nadrzędny, jakim jest kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego, zaspokajanie potrzeb oraz podnoszenie poziomu życia mieszkańców. „Program współpracy Gminy Biała Podlaska z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2019”, został przyjęty 18 grudnia 2018 r. uchwałą Rady Gminy Biała Podlaska Nr III/12/2018, zaś jego przyjęcie poprzedziły wieloetapowe przygotowania.

Zakres przedmiotowy programu obejmuje sferę zadań publicznych mających za cel poprawę warunków życia i rozwoju mieszkańców Gminy Biała Podlaska oraz wyrównywania szans w szczególności w zakresie: kultury i kultury fizycznej.

Współdziałanie Gminy Biała Podlaska z Organizacjami obejmuje współpracę o charakterze finansowym i pozafinansowym.

1. Współpraca finansowa polega na zleceniu realizacji zadań Organizacjom poprzez:
  - a) powierzenie wykonania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na jego realizację,
  - b) wsparcie wykonania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na częściowe dofinansowanie jego realizacji.
2. Współpraca pozafinansowa polega na:
  - a) informowaniu bezpośrednio (na spotkaniach) lub pośrednio (pisemnie, do informacji) o planowanych kierunkach działalności,
  - b) konsultowaniu z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, odpowiednio do zakresu ich działania, projektów aktów prawnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji.

Ustala się priorytetowe obszary, w ramach, których może odbywać się współpraca w roku 2020:

1. Strefa kultury:
  - a) podtrzymanie polskiej tradycji narodowej, ludowej, regionalnej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej, kulturowej – poprzez organizowanie imprez okolicznościowych, konkursów wystaw itp.,

- b) wspieranie i promocja twórczości oraz działań i inicjatyw lokalnych: muzycznych, teatralnych, kółek zainteresowań i innych,
- c) zapewnienie zagospodarowania wolnego czasu dzieci i młodzieży,
- d) organizacja zajęć pozaszkolnych pozalekcyjnych w formie kółek zainteresowań i grup tematycznych.

## 2. Strefa kultury fizycznej:

- a) organizacja zawodów sportowych (np. meczów piłkarskich), wielosekcyjnych zawodów i imprez sportowo – rekreacyjnych,
- b) udział w zawodach sportowych, Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego
- c) organizacja pozalekcyjnych zajęć sportowych,
- d) popularyzacja walorów amatorskiej rekreacji ruchowej wśród różnych grup wiekowych mieszkańców, szczególnie wśród dzieci i młodzieży,
- e) organizacja przedsięwzięć dotyczących „sportu dla wszystkich”,
- f) szkolenie sportowe dzieci i młodzieży

Na terenie gminy Biała Podlaska jest zarejestrowanych 27 stowarzyszeń i jedna fundacja. Gmina Biała Podlaska na mocy porozumienia o współpracy zawartym z Radą Miasta Wysokie rejonu kamienieckiego obwodu brzeskiego na Białorusi z dnia 31 maja 2009 roku zadeklarowała współpracę z zagraniczną JST w dziedzinie kultury, edukacji i turystyki. Gmina należy także do Związku Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej oraz Białkopodlaskiej Lokalnej Grupy Działania.

### 3.6 Identyfikacja problemów w sferze społecznej

Analiza wskaźników w obszarze trendów demograficznych wskazuje na pogarszające się zjawiska zachodzące na obszarze części gminy. Dotyczy to przede wszystkim struktury wieku mieszkańców w wyniku zbyt małej liczby urodzeń, oraz zwiększającego udziału ludności wieku poprodukcyjnym. Nie bez znaczenia jest odpływ ludności (migracje) z części sołectw. Oprócz wymienionych, do bardzo istotnych problemów w obszarze sfery społecznej należą pogarszająca się sytuacja dotycząca jakości życia społeczeństwa. Dotyczy to zwłaszcza ubożenia ludności, przy czym należy wyraźnie podkreślić, że w większości sołectw odnotowano wzrost liczby rodzin i osób otrzymujących zasiłek z pomocy społecznej. z tytułu bezrobocia, niepełnosprawności, ubóstwa. Brak jest infrastruktury społecznej, rozumianej jako zespół urządzeń publicznych zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności. Odnotowano także wzrost założonych Niebieskich Kart, co obrazuje skalę rosnącej przemocy. Problemem są również zjawiska takie jak: wysoki poziom bezrobocia, niski kapitał społeczny i rozproszenie ludności na terenie gminy.

## 14. DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH

W celu dokonania wyboru obszarów problemowych, na terenie których realizowany będzie Gminny Program Rewitalizacji, przeanalizowano sytuację poszczególnych sołectw gminy Biała Podlaska poprzez badanie wybranych wskaźników i porównanie ich ze średnią gminy. Analiza ta dotyczyła przede wszystkim problemów społecznych, świadczących o długotrwałej degradacji tych obszarów, ale także stanu infrastruktury i dostępności do

podstawowych usług oraz stopnia przedsiębiorczości poszczególnych sołectw. Do wyznaczenia granic obszarów zdegradowanych i rewitalizacji zastosowano wskaźniki opisujące:

- ✓ **sferę społeczną:**
  - poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego, poziom bezrobocia, w tym poziom wykształcenia osób bezrobotnych i ich wiek, wskaźnik obciążenia demograficznego, poziom nauczania, poziom przestępczości oraz poziom kapitału społecznego;
- ✓ **sferę gospodarczą:**
  - poziom przedsiębiorczości, kondycja lokalnych przedsiębiorstw;
- ✓ **sferę środowiskową:**
  - przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska;
- ✓ **sferę funkcjonalno – przestrzenną:**
  - niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną, brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość, niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficyt lub niska jakość terenów publicznych;
- ✓ **sferę techniczną:**
  - degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz brak funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Porównanie sytuacji w sołectwach w oparciu o wymienione kryteria pozwoliło wyodrębnić obszary, w obrębie których występuje najwięcej problemów. Przyjęto założenie, iż do dalszych prac kwalifikują się sołectwa, w których stwierdzono, iż wartości wskaźników odbiegają w sposób negatywny od wartości charakterystycznych dla całego obszaru gminy.

Na tej podstawie zostały wybrane obszary, na których wdrożony zostanie Gminny Program Rewitalizacji, czyli zestaw niezbędnych działań potrzebnych dla rozwoju przestrzennego i gospodarczego oraz rozwiązywania występujących tam problemów społecznych, gospodarczych i funkcjonalno - przestrzennych. Przekroczenie wartości referencyjnych określonych dla poszczególnych wskaźników oznacza konieczność podjęcia działań, których efektem będzie mogła być ich poprawa w przyszłości.

Do analizy służącej wyborze obszarów zdegradowanych przyjęto metodę pozycjonowania obszarów pod kątem występowania poszczególnych wskaźników społeczno - gospodarczo - przestrzennych.

#### **4.1 Wskaźniki społeczne delimitujące obszary zdegradowane**

Delimitacja obszaru zdegradowanego na obszarach wiejskich odbywa się poprzez zbadanie wskaźników dotyczących miejscowości lub sołectw pod kątem wykazywania stanu kryzysowego.

Szczegółowy proces delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przebiegał następująco:

1. Dla wszystkich sołectw przeprowadzono diagnozę (analizę wskaźnikową), mającą na celu identyfikację występowania stanu kryzysowego.
2. Do obszaru zdegradowanego zaliczono miejscowości spełniające jednocześnie następujące kryteria:

a) analiza wskaźnikowa pokazała największe nagromadzenie negatywnych zjawisk z zakresu:

- ✓ **ubóstwa** (z powodu ubóstwa/ 100 mieszkańców, z powodu bezrobocia/ 100 mieszkańców, z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych / 100 mieszkańców, z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby/100 mieszkańców),

**Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego** - jest jednym z najważniejszych wskaźników delimitacji obszarów kryzysowych. Uwzględniono w nim osoby korzystające z pomocy społecznej, które w rodzinach osiągają na tyle niskie dochody, aby być uprawnionymi do zasiłków pieniężnych zgodnie z Ustawą o pomocy publicznej.

Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego obliczony został na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej. Jako wskaźnik go wyznaczający przyjęto:

- liczbę osób korzystających z pomocy społecznej przeliczeniu na 100 mieszkańców;
- liczbę osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w przeliczeniu na 100 mieszkańców;
- liczbę osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w przeliczeniu na 100 mieszkańców;
- liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkich choroby w przeliczeniu na 100 mieszkańców;
- liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w przeliczeniu na 100 mieszkańców;
- liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu wielodzietności w przeliczeniu na 100 mieszkańców;
- liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Przyjęte wskaźniki pozwoliły zidentyfikować sołectwa z największymi problemami związanymi z wykluczeniem społecznym.

Dostosowując metodologię badań do obszaru wiejskiego jakim jest teren Gminy Biała Podlaska zdecydowano się na przeprowadzenie analizy wskaźnikowej badającej nagromadzenie negatywnych zjawisk, w każdym sołectwie. Analiza poddaje badaniu występowanie negatywnych zjawisk, w każdym koniecznym do wybrania obszaru zdegradowanego zakresie. Problem obrazowany jest wskaźnikiem, najczęściej jest to wskaźnik ukazujący zjawisko w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Wartość wskaźnika określana jest jako niekorzystna kiedy wskaźniki te przyjmują w miejscowości wartości mniej korzystne od średniej ich wartości dla gminy.

Wyznaczając obszar zdegradowany, przyjęto zasadę, iż obszar wymagający działań naprawczych cechuje sołectwo o wartości wskaźnika powyżej średniej dla gminy Biała Podlaska, co przedstawiono w tabeli poniżej.

Sołectwo	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu wieloletności	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu	Sfera społeczna - pomoc społeczna
Celujki	11,33	3,13	0,00	1,95	0,00	3,13	0,00	4
Cicibór Duży	8,32	2,31	2,47	2,47	1,23	0,00	0,46	4
Cicibór Mały	0,70	0,00	0,00	0,70	2,82	0,00	0,00	0
Czosnówka	2,62	0,46	1,14	0,68	0,00	0,11	0,00	0
Dokudów Pierwszy	7,33	3,02	2,59	0,43	0,86	0,00	0,00	2
Dokudów Drugi	6,42	1,69	4,73	0,00	1,01	0,00	0,00	2
Grabanów Kolonia i Wieś	2,66	0,10	1,08	0,49	0,00	0,49	0,00	0
Hrud	7,76	0,92	1,85	1,66	0,92	0,55	0,37	1
Hola	0,00	0,00	0,00	0,00	7,34	0,00	0,00	0
Husinka	9,01	2,70	0,90	2,70	0,00	0,00	0,90	4
Janówka	19,05	0,00	14,29	4,76	1,90	0,00	0,00	2
Jaźwiny	30,95	8,33	4,76	4,37	0,00	5,95	0,79	6
Julków	2,13	0,53	1,06	0,00	9,04	0,00	0,53	2
Kaliłów	5,91	0,45	3,18	0,91	0,00	0,00	0,00	1
Krzymowskie	9,20	1,15	2,30	3,45	3,45	0,00	0,00	3
Lisy	12,50	0,00	12,50	0,00	4,17	0,00	0,00	3
Łukowce	2,23	1,12	0,00	1,12	0,00	0,00	0,00	0
Michałówka	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0
Młyniec	8,87	1,61	6,45	0,81	0,00	0,00	0,00	3
Ortel Książęcy Pierwszy	5,51	0,00	3,15	2,36	0,00	0,00	0,00	2
Ortel Książęcy Drugi	5,99	1,87	1,50	0,00	0,00	0,75	0,00	2
Perkowice	10,95	2,49	3,48	0,50	2,49	1,99	0,00	1
Pojelce	11,59	2,42	2,42	2,90	2,42	0,00	0,00	4
Porosiuki	6,21	2,07	2,07	0,56	1,51	0,00	0,56	2
Pólko	13,64	4,55	4,55	4,55	11,36	0,00	0,00	5
Rakowiska	1,73	0,13	0,64	0,45	0,00	0,00	0,00	2
Roskosz	8,39	3,23	3,87	0,65	2,58	0,00	0,00	0
Sławacinek Nowy	2,69	1,35	1,35	0,00	0,67	0,00	0,00	0
Sławacinek Stary	3,56	0,34	0,34	0,08	0,00	0,59	0,51	1
Sitnik	12,22	4,16	3,18	2,93	4,89	0,00	0,00	5
Sycyna	4,44	1,48	1,48	1,48	5,93	0,00	0,00	1



Styrzyniec	14,18	1,77	2,66	3,72	0,00	1,42	0,53	6
Surmacze	31,91	0,00	0,00	10,64	48,94	10,64	0,00	4
Swory	4,86	0,61	1,42	1,62	1,01	0,00	0,00	0
Terebela	1,96	0,84	0,84	0,28	1,68	0,00	0,00	0
Wilczyn	2,48	0,41	1,24	0,83	0,00	0,00	0,00	0
Woroniec	3,69	0,31	1,23	1,85	0,00	0,00	0,31	1
Woskrzenice Duże	9,68	1,68	1,47	2,95	0,00	1,05	0,00	4
Woskrzenice Małe	12,10	2,55	1,59	1,91	3,82	1,59	0,00	5
Wólka Plebańska	7,35	2,70	2,45	1,47	3,43	0,00	0,74	4
Zabłocie	32,57	0,57	0,57	6,86	0,00	6,29	7,43	4
<b>gmina Biała Podlaska</b>	<b>8,65</b>	<b>1,53</b>	<b>2,45</b>	<b>1,83</b>	<b>3,01</b>	<b>0,84</b>	<b>0,32</b>	<b>2,19</b>

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy

- ✓ **bezrobocia** (Liczba osób bezrobotnych/ 100 mieszkańców, Liczba osób długotrwale bezrobotnych/ 100 mieszkańców, Liczba osób bezrobotnych z najniższym wykształceniem/100 mieszkańców),

**Poziom bezrobocia** - dane dotyczące bezrobocia pozyskano z Powiatowego Urzędu Pracy w Białej Podlaskiej. Założone w tym obszarze wskaźniki wskazały sołectwa z największym odsetkiem osób bezrobotnych, w tym osób długotrwale bezrobotnych, co jest szczególnie istotne w przypadku analizy zjawiska jakim jest wykluczenie społeczne. Długotrwale bezrobocie znacząco zwiększa prawdopodobieństwo jego wystąpienia oraz stanowi odzwierciedlenie warunków życia i sytuacji ekonomicznej mieszkańców. Jako wskaźniki, do dalszych analiz przyjęto:

- liczbę bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców;
- udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych;
- liczbę bezrobotnych długotrwale w przeliczeniu na 100 mieszkańców;

Sołectwo	Liczba bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Udział osób długotrwale bezrobotnych w łącznej liczbie bezrobotnych [%]	liczbę bezrobotnych długotrwale w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Występowanie negatywnego zjawiska w obszarze bezrobocia
1	2	3	4	5
Cełujki	5,08	46,15	2,34	1
Cicibór Duży	5,86	71,05	4,16	3
Cicibór Mały	4,23	16,67	0,70	0
Czosnówka	4,10	52,78	2,16	0
Dokudów Pierwszy	3,88	44,44	1,72	0
Dokudów Drugi	2,36	71,43	1,69	1
Grabanów Kolonia i Wieś	2,56	57,69	1,48	0
Hrud	5,73	58,06	3,33	3
Hola	1,69	66,67	1,13	1
Husinka	3,60	0,00	0,00	0
Janówka	2,86	100,00	2,86	2
Jaźwiny	6,75	58,82	3,97	3
Julków	3,19	50,00	1,60	0
Kaliłów	5,45	66,67	3,64	3
Krzymowskie	4,60	75,00	3,45	3
Lisy	4,17	50,00	2,08	0
Łukowce	2,23	25,00	0,56	0
Michałówka	6,19	71,43	4,42	3
Młyniec	6,45	50,00	3,23	2
Ortel Książęcy Pierwszy	3,15	75,00	2,36	1
Ortel Książęcy Drugi	5,24	50,00	2,62	2
Perkowice	3,98	50,00	1,99	0
Pojelce	3,38	71,43	2,42	1
Porosiuki	6,03	56,25	3,39	2
Pólko	4,55	100,00	4,55	3

Rakowiska	3,71	53,45	1,98	0
Roskosz	9,68	66,67	6,45	3
Sławacinek Nowy	5,39	62,50	3,37	3
Sławacinek Stary	4,40	53,85	2,37	1
Sitnik	4,16	58,82	2,44	1
Sycyna	3,70	60,00	2,22	1
Styrzyniec	3,55	55,00	1,95	0
Surmacze	0,00	0	0,00	0
Swory	3,24	75,00	2,43	1
Terebela	2,51	77,78	1,96	1
Wilczyn	5,79	71,43	4,13	3
Woroniec	6,15	50,00	3,08	2
Woskrzenice Duże	3,58	58,82	2,11	1
Woskrzenice Małe	3,18	60,00	1,91	1
Wólka Plebańska	5,64	65,22	3,68	3
Zabłocie	4,57	75,00	3,43	3
<b>gmina Biała Podlaska</b>	4,30	58	2,57	1,41

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy

- ✓ **przestępczości** (Liczba przestępstw/100 mieszkańców, Interwencje domowe/100 mieszkańców, Przestępstwa kryminalne/100 mieszkańców, Liczba założonych niebieskich kart/100 mieszkańców),

**Poziom przestępczości i naruszeń prawa** - dane potrzebne do obliczenia wskaźnika opisującego stopień przestępczości i naruszeń prawa pozyskano z Komendy Powiatowej Policji w Białej Podlaskiej. Przestępczość znacząco negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców oraz postrzeganie atrakcyjności danego miejsca do zamieszkania i inwestowania. Do wskazania poziomu przestępczości w poszczególnych sołectwach

przyjęto liczbę przestępstw, interwencji domowych, przestępstw kryminalnych oraz ilość założonych „niebieskich kart” w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Tabela 41 Sfera społeczna przestępczość 2020 r.

Sołectwo	Liczba przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Wykroczenia w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Interwencje domowe w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Przestępstwa kryminalne w przeliczeniu na 100 mieszkańców	„Niebieskie karty” w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Występowanie negatywnego zjawiska w obszarze przestępczości
1	2		4	5	6	
Cełujki	1,17	1,17	0,39	1,17	0,00	1
Cicibór Duży	1,69	6,01	2,47	0,92	0,62	5
Cicibór Mały	0,70	2,11	1,41	0,00	1,41	2
Czosnówka	0,68	3,76	0,34	0,34	0,11	1
Dokudów Pierwszy	2,16	2,16	0,86	0,43	0,43	2
Dokudów Drugi	0,68	0,68	0,00	0,68	0,00	1
Grabanów Kolonia i Wieś	1,38	2,56	2,07	0,39	0,49	3
Hrud	4,07	6,47	4,25	1,66	0,92	5
Hola	1,69	0,56	1,13	0,00	0,00	1
Husinka	1,80	1,80	0,90	0,90	0,00	2
Janówka	0,00	2,86	1,90	0,00	0,00	2
Jażwiny	2,38	3,97	4,37	0,79	0,79	5
Julków	0,53	2,13	1,06	0,53	1,06	3
Kaliłów	1,36	2,27	0,00	0,45	0,00	1
Krzymowskie	1,15	2,30	0,00	1,15	0,00	1
Lisy	0,00	18,75	0,00	0,00	0,00	1
Łukowce	0,00	1,68	0,56	0,00	0,00	0
Michałówka	0,00	0,88	2,65	0,00	0,88	2
Młyniec	0,81	3,23	2,42	0,00	0,00	3
Ortel Książęcy Pierwszy	3,15	0,79	1,57	0,00	0,79	3
Ortel Książęcy Drugi	0,00	1,50	0,00	0,00	0,00	0
Perkowice	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1
Pojelce	0,00	0,48	0,00	0,00	0,00	0
Porosiuki	0,94	2,45	0,94	0,75	0,00	1
Pólko	0,00	4,55	0,00	0,00	0,00	1
Rakowiska	0,70	2,04	1,15	0,51	0,19	0
Roskosz	1,94	3,23	4,52	0,97	0,97	5
Sławacinek Nowy	1,01	2,02	1,35	1,01	0,00	2
Sławacinek Stary	1,10	1,61	0,34	0,59	0,17	1

Sitnik	0,98	0,73	0,24	0,24	0,00	0
Sycyna	1,48	4,44	0,74	0,00	0,00	2
Styrzyniec	1,42	2,30	0,35	0,71	0,00	1
Surmacze	2,13	4,26	0,00	2,13	0,00	3
Swory	0,81	1,01	0,61	0,00	0,00	0
Terebela	3,07	5,03	1,96	0,56	0,28	5
Wilczyn	1,24	0,83	0,00	0,41	0,00	0
Woroniec	1,54	1,85	1,54	0,92	0,00	3
Woskrzenice Duże	2,74	4,00	3,16	1,26	0,42	5
Woskrzenice Małe	0,96	2,87	4,14	0,32	0,00	2
Wólka Plebańska	3,19	2,45	4,41	0,98	0,98	4
Zabłocie	0,57	1,14	0,00	0,57	0,00	1
<b>gmina Biała Podlaska</b>	<b>1,25</b>	<b>2,80</b>	<b>1,31</b>	<b>0,52</b>	<b>0,27</b>	<b>1,98</b>

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy i KP w Białej Podlaskiej

- ✓ niskiego poziomu edukacji (średnia % wyniku sprawdzianu ósmoklasistów z części humanistycznej i matematycznej oraz językowej),

### Egzamin 2020

Nazwa szkoły	Wynik j.polski w %	Wynik matematyka w %	Wynik j.angielski w %	Występowanie negatywnego o zjawiska w obszarze poziom edukacji	Rejonizacja
SP w Ciciborze D	63	35	37	2	Cicibór Duży, Cicibór Mały, Janówka, Lisy, Michałówka, Młyniec, Roskosz, Terebela, Wólka Plebańska
SP w Grabanowie	58	38	58	2	Grabanów, Grabanów Kolonia, Julków, Kamieniczne, Wilczyn, Zacisze
SP w Hrudzie	55	38	48	2	Hrud, Rakowiska

SP w Ortelu Ks.	52	33	32	3	Czosnówka, Ogrodniki, Perkowice, Ortel Książęcy Pierwszy, Ortel Książęcy Drugi
SP w Sitniku	68	40	50	1	Łukowce, Sitnik
SP w Sławacinku St.	64	42	47	1	Jażwiny, Porosiuki, Sławacinek Nowy, Sławacinek Stary
SP w Styrzyńcu	59	38	43	3	Styrzyniec, Surmacze
SP w Sworach	66	43	33	2	Cełujki, Krzymowskie, Pojelce, Pólko, Swory, Sycyna, Woroniec, Zabłocie
SP w Woskrzenicach D.	58	68	54	1	Hola, Husinka, Kaliłów, Woskrzenice Małe, Woskrzenice Duże
SP w Dokudowie	73	57	74	0	Dokudów Pierwszy, Dokudów Drugi
<b>Gmina Biała Podlaska</b>	<b>61,6</b>	<b>43,2</b>	<b>47,6</b>	<b>1,7</b>	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych OKE Kraków

- ✓ **niewystarczającego poziomu uczestnictwa** w życiu publicznym i kulturalnym (frekwencja wyborcza podczas Wyborów Samorządowych w 2018 r.),
- ✓ **niskiego poziomu kapitału społecznego** (liczba zarejestrowanych organizacji NGO na terenie sołectwa),

Tabela 42 Sfera społeczna kapitał społeczny

Sołectwo	liczba zarejestrowanych organizacji NGO na terenie sołectwa	liczba zarejestrowanych organizacji NGO na 100 mieszkańców	Obszar poniżej średniej w sferze kapitał społeczny
1	2	3	
Cełujki	1	0,39	1
Cicibór Duży	1	0,15	0
Cicibór Mały	0	0,00	0
Czosnówka	2	0,23	0
Dokudów Pierwszy	2	0,86	1
Dokudów Drugi	0	0,00	0
Grabanów Kolonia i Wieś	1	0,10	0
Hrud	1	0,18	0
Hola	1	0,56	1
Husinka	2	1,80	1
Janówka	1	0,95	1
Jażwiny	0	0,00	0
Julków	0	0,00	0
Kaliłów	0	0,00	0
Krzybowskie	0	0,00	0

Lisy	0	0,00	0
Łukowce	0	0,00	0
Michałówka	0	0,00	0
Młyniec	0	0,00	0
Ortel Książęcy Pierwszy	1	0,79	1
Ortel Książęcy Drugi	0	0,00	0
Perkowice	1	0,50	1
Pojelce	0	0,00	0
Porosiuki	2	0,38	1
Pólko	0	0,00	0
Rakowiska	2	0,13	0
Roskosz	0	0,00	0
Sławacinek Nowy	0	0,00	0
Sławacinek Stary	1	0,08	0
Sitnik	1	0,24	0
Sycyna	3	2,22	1
Styrzyniec	3	0,53	1
Surmacze	0	0,00	0
Swory	2	0,40	0
Terebela	0	0,00	0
Wilczyn	0	0,00	0
Woroniec	0	0,00	0
Woskrzenice Duże	0	0,00	0
Woskrzenice Małe	2	0,64	1
Wólka Plebańska	1	0,25	0
Zabłocie	0	0,00	0
<b>Gmina Biała Podlaska</b>		<b>0,28</b>	<b>0,27</b>

*Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy*

Podstawą do wyznaczenia obszarów zdegradowanych są problemy społeczne. Na podstawie analizy wskaźnikowej (wskaźnik na 100 mieszkańców) jako obszary o szczególnym natężeniu problemów społecznych wymienia się sołectwa:

1. Woskrzenice Małe
2. Wólka Plebańska
3. Woskrzenice Duże
4. Sycyna
5. Pojelce
6. Młyniec
7. Husinka
8. Janówka
9. Jażwiny
10. Grabanów Kolonia i Wieś

- 11. Cełujki
- 12. Cicibór Duży

**Przyrost naturalny** – wskaźnik opisujący wielkość przyrostu naturalnego obliczony został na podstawie danych dotyczących liczby urodzeń i liczby zgonów pozyskanych z Urzędu Gminy w Biała Podlaska. Jako wskaźnik wyznaczający przyrost naturalny przyjęto: liczba urodzin - liczba zgonów dzielona przez liczbę mieszkańców sołectwa/gminy x 1000‰, uzyskując wynik w promilach.

*Tabela 43 Współczynnik przyrostu naturalnego w poszczególnych sołectwach gminy Biała Podlaska*

Sołectwo	przyrost naturalny [‰]
Cełujki	7,81
Cicibór Duży	-6,16
Cicibór Mały	-28,17
Czosnówka	-1,14
Dokudów Pierwszy	4,31
Dokudów Drugi	-6,76
Grabanów Kolonia i Wieś	-8,86
Hrud	7,39
Hola	5,65
Husinka	-18,02
Janówka	28,57
Jaźwiny	0,00
Julków	5,32
Kaliłów	0,00
Krzymowskie	-11,49
Lisy	-41,67
Łukowce	16,76
Michałówka	8,85
Młyniec	0,00
Ortel Książęcy Pierwszy	-7,87
Ortel Książęcy Drugi	7,49
Perkowice	9,95
Pojelce	0,00
Porosiuki	13,18
Pólko	0,00
Rakowiska	8,95
Roskosz	-6,45
Sławacinek Nowy	-13,47
Sławacinek Stary	4,23
Sitnik	-2,44
Sycyna	-7,41
Styrzyniec	10,64



Surmacze	0,00
Swory	-10,12
Terebela	0,00
Wilczyn	0,00
Woroniec	6,15
Woskrzenice Duże	-10,53
Woskrzenice Małe	-19,11
Wólka Plebańska	-4,90
Zabłocie	-5,71
<b>Gmina Biała Podlaska</b>	<b>-1,59</b>

W 2020 roku przyrost naturalny w gminie Biała Podlaska był ujemny. Najniższa wartość wskaźnika cechowała takie sołectwa jak: **Lisy, Cicibór Mały, Husinka, Sławacinek Nowy, Krzymowskie, Swory, Woskrzenice Małe oraz Woskrzenice Duże**. W związku ze starzeniem się społeczeństwa, ujemna wartość przyrostu naturalnego nie gwarantuje w przyszłości zastępowalności pokoleń, co może pogłębić zjawisko recesji liczby ludności.

**Poziom nauczania** – określono posługując się skalą staninową opisującą wynik sprawdzianu przeprowadzanego w VI klasie szkoły podstawowej - dotyczy pierwszego etapu edukacji szkolnej. Skala ta jest stosowana w pomiarze dydaktycznym i odpowiada na pytanie jaką pozycję zajmuje szkoła na tle wyników osiągniętych przez całą badaną populację.

**Poziom kapitału społecznego** – określa sieć społecznych relacji zaufania, lojalności i solidarności. Najwygodniejszą miarą kapitału jest niższa, niż średnio na terenie gminy, frekwencja w wyborach. Wskaźnik, którym się posłużono, chcąc ocenić poziom kapitału społecznego w poszczególnych sołectwach gminy Biała Podlaska, to udział mieszkańców w wyborach samorządowych.

*Tabela 44 Frekwencja wyborcza wybory do Rady Gminy Biała Podlaska 2018*

Okręg wyborczy	Frekwencja wyborcza wybory do Rady Gminy Biała Podlaska 2018
Celujki 11	56.46%
Cicibór Duży 1	52.42%
Cicibór Mały 1	52.42%
Czosnówka 12	65.30%
Dokudów Pierwszy 4	49.10%
Dokudów Drugi 4	49.10%
Grabanów Kolonia i Wieś 5	59.34%
Hrud 2	47.88%
Hola 14	58.97%
Husinka 14	58.97%
Janówka 13	55.64%
Jaźwiny 8	51.93%
Julków 5	59.34%

Kaliłów 15	52.36%
Krzymowskie 11	56.46%
Lisy 13	55.64%
Łukowce 6	62.02%
Michałówka 13	55.64%
Młyniec 13	55.64%
Ortel Książęcy Pierwszy 4	49.10%
Ortel Książęcy Drugi 4	49.10%
Perkowice 4	49.10%
Pojelce 11	56.46%
Porosiuki 8	51.93%
Pólko 11	56.46%
Rakowiska 3	65.04%
Roskosz 2	47.88%
Sławacinek Nowy 8	51.93%
Sławacinek Stary 7	52.55%
Sitnik 6	62.02%
Sycyna 9	56.48%
Styrzyniec 9	56.48%
Surmacze 9	56.48%
Swory 10	54.73%
Terebela 6	62.02%
Wilczyn 5	59.34%
Woroniec 10	54.73%
Woskrzenice Duże 15	52.36%
Woskrzenice Małe 14	58.97%
Wólka Plebańska 13	55.64%
Zabłocie 11	56.46%
<b>gmina Biała Podlaska</b>	<b>56,01 %</b>

Średnia frekwencja w wyborach samorządowych do Rady Gminy w gminie Biała Podlaska w 2018 roku wynosiła 56,01%. Frekwencja poniżej średniej odnotowana została w 9 okręgach wyborczych, z których najniższą frekwencją (47.88% charakteryzował się okręg wyborczy nr 2, w którym uprawnionymi do głosowania byli mieszkańcy sołectw: **Hrud oraz Roskosz.**

Kolejny wskaźnik to liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych i stowarzyszeń na poziomie każdego sołectwa przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Bardzo dobrym barometrem zaangażowania władz w sprawy lokalnych społeczności jest wielkość funduszu sołectkiego. W celu oszacowania poziomu aktywności społecznej w gminie Biała Podlaska, posłużono się wskaźnikiem opisującym poziom kapitału społecznego na poziomie sołectwa, a więc kwotą pozyskanych środków z funduszu sołectkiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca, która informuje o skuteczności działania oraz wizji mieszkańców na rozwój danego sołectwa.

Kolejnym kryterium, przy pomocy którego oceniono poziom kapitału społecznego poszczególnych sołectwach, to wskaźniki opisujące nasycenie organizacjami pozarządowymi. W większości sołectw gminy Biała Podlaska są zarejestrowane organizacje pozarządowe.

Ostatnim wskaźnikiem, którym posłużono się przy ocenie poziomu kapitału społecznego, jest udział środków wydatkowanych w ramach funduszu społecznego w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Najniższym zaangażowaniem w sprawy społeczne, z uwagi na analizowany wskaźnik, cechowały się sołectwa: Celujki, Dokudów Pierwszy, Perkowice, Porosiuki, Styrzyniec, Woskrzenice Małe.

Tabela 45 Poziom kapitału społecznego w poszczególnych sołectwach gminy Biała Podlaska

sołectwo	ilość organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	kwota uzyskana na fundusz sołecki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w roku 2021	ilość obszarów problemowych opisujących poziom kapitału społecznego, w których występuje sytuacja kryzysowa
1	2	3	4
Celujki	0,39	80,97	2
Cicibór Duży	0,15	59,55	1
Cicibór Mały	0,00	106,34	0
Czosnówka	0,23	50,88	1
Dokudów Pierwszy	0,86	84,15	2
Dokudów Drugi	0,00	74,41	1
Grabanów Kolonia i Wieś	0,10	43,97	1
Hrud	0,18	31,46	1
Hola	0,56	188,80	1
Husinka	1,80	125,58	1
Janówka	0,95	131,90	1
Jaźwiny	0,00	80,13	1
Julków	0,00	92,68	1
Kaliłów	0,00	85,49	1
Krzymowskie	0,00	144,30	0
Lisy	0,00	230,81	0
Łukowce	0,00	94,84	1
Michałówka	0,00	123,35	0
Młyniec	0,00	116,01	0
Ortel Książęcy Pierwszy	0,79	115,03	1
Ortel Książęcy Drugi	0,00	78,14	1
Perkowice	0,50	89,80	2
Pojelce	0,00	90,21	1
Porosiuki	0,38	64,03	2
Pólko	0,00	248,75	0
Rakowiska	0,13	28,55	1
Roskosz	0,00	73,06	1
Sławacinek Nowy	0,00	75,06	1
Sławacinek Stary	0,08	37,83	1
Sitnik	0,24	66,17	1
Sycyna	2,22	111,19	1
Styrzyniec	0,53	58,71	2

Surmacze	0,00	234,79	0
Swory	0,40	63,21	1
Terebela	0,00	70,76	1
Wilczyn	0,00	83,07	1
Woroniec	0,00	72,03	1
Woskrzenice Duże	0,00	63,96	1
Woskrzenice Małe	0,64	72,56	2
Wólka Plebańska	0,25	64,39	1
Zabłocie	0,00	95,22	0
<b>gmina Biała Podlaska</b>	<b>0,27</b>	<b>95,17</b>	

Tabela 46 Sfera społeczna podsumowanie (liczba przekroczeń średniej dla gminy na poziomie sołectw).

Lp.	Sołectwo	Występowanie negatywnego zjawiska w obszarze pomocy społecznej	Występowanie negatywnego zjawiska w obszarze bezrobocia	Występowanie negatywnego zjawiska w obszarze przestępczości	Występowanie negatywnego zjawiska w obszarze uczestnictwa w życiu publicznym	Występowanie negatywnego zjawiska w obszarze edukacji	Problemy w obszarze kapitału społecznego	Współczynnik przyrostu naturalnego w poszczególnych sołectwach gminy Biała Podlaska	Występowanie negatywnego zjawiska w obszarze społecznym
1.	Celujki	4	1	1	56.46%	2	2	7,81	3
2.	Cicibór Duży	4	3	5	52.42%	2	1	-6,16	7
3.	Cicibór Mały	0	0	2	52.42%	2	0	-28,17	4
4.	Czosnówka	0	0	1	65.30%	3	1	-1,14	4
5.	Dokudów Pierwszy	2	0	2	49.10%	0	2	4,31	3
6.	Dokudów Drugi	2	1	1	49.10%	0	1	-6,76	2
7.	Grabanów Kolonia i Wieś	0	0	3	59.34%	2	1	-8,86	4
8.	Hrud	1	3	5	47.88%	2	1	7,39	5
9.	Hola	0	1	1	58.97%	1	1	5,65	5
10.	Husinka	4	0	2	58.97%	1	1	-18,02	4
11.	Janówka	2	2	2	55.64%	2	1	28,57	5
12.	Jaźwiny	6	3	5	51.93%	1	1	0,00	5
13.	Julków	2	0	3	59.34%	2	1	5,32	4
14.	Kaliłów	1	3	1	52.36%	1	1	0,00	3
15.	Krzymowskie	3	3	1	56.46%	2	0	-11,49	4
16.	Lisy	3	0	1	55.64%	2	0	-41,67	4
17.	Łukowce	0	0	0	62.02%	1	1	16,76	1
18.	Michałówka	0	3	2	55.64%	2	0	8,85	4
19.	Młyniec	3	2	3	55.64%	2	0	0,00	5
20.	Ortel Książęcy Pierwszy	2	1	3	49.10%	3	1	-7,87	5
21.	Ortel Książęcy Drugi	2	2	0	49.10%	3	1	7,49	4
22.	Perkowice	1	0	1	49.10%	3	2	9,95	3
23.	Pojelce	4	1	0	56.46%	2	1	0,00	3
24.	Porosiuki	2	2	1	51.93%	1	2	13,18	3
25.	Pólko	5	3	1	56.46%	2	0	0,00	3
26.	Rakowiska	2	0	0	65.04%	2	1	8,95	2
27.	Roskosz	0	3	5	47.88%	2	1	-6,45	6
28.	Sławacinek Nowy	0	3	2	51.93%	1	1	-13,47	5
29.	Sławacinek Stary	1	1	1	52.55%	1	1	4,23	2
30.	Śitnik	5	1	0	62.02%	1	1	-2,44	2
31.	Sycyna	1	1	2	56.48%	2	1	-7,41	5
32.	Styrzyniec	6	0	1	56.48%	3	2	10,64	3

33.	Surmacze	4	0	3	56.48%	3	0	0,00	3
34.	Swory	0	1	0	54.73%	2	1	-10,12	4
35.	Terebela	0	1	5	62.02%	2	1	0,00	3
36.	Wilczyn	0	3	0	59.34%	2	1	0,00	3
37.	Woroniec	1	2	3	54.73%	2	1	6,15	5
38.	Woskrzenice Duże	4	1	5	52.36%	1	1	-10,53	5
39.	Woskrzenice Małe	5	1	2	58.97%	1	2	-19,11	4
40.	Wólka Plebańska	4	3	4	55.64%	2	1	-4,90	7
41.	Zabłocie	4	3	1	56.46%	2	0	-5,71	4
<b>Średnia</b>		<b>2,19</b>	<b>1,41</b>	<b>1,98</b>	<b>56,01 %</b>	<b>1,68</b>	<b>0,95</b>	<b>-1,59</b>	<b>3,90</b>

Rewitalizacja ma służyć przede wszystkim poprawie jakości życia mieszkańców, co oznacza, że właśnie kwestie społeczne są podstawowymi przesłankami służącymi wyznaczeniu obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, a dopiero potem – aspekt gospodarczy, ekologiczny, funkcjonalno-przestrzenny i techniczny. Analiza objęła wskaźniki opisujące zjawiska w sferze społecznej tj.: poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego, poziom bezrobocia, wskaźnik obciążenia demograficznego, współczynnik przyrostu naturalnego, poziom nauczania, stopień przestępczości oraz poziom kapitału społecznego. W grupie sołectw, cechujących się sytuacją kryzysową w obrębie sfery społecznej, o czym traktuje ilość wskaźników charakteryzujących dane sołectwo gorszą sytuacją aniżeli średnio w gminie Biała Podlaska zaliczono: **Cicibór Duży, Wólka Plebańska, Roskosz, Hrud, Hola, Janówka, Jaźwiny, Młyniec, Ortel Książęcy Pierwszy, Sławacinek Nowy, Sycyna, Woroniec oraz Woskrzenice Duże.**

Jak wcześniej wspomniano, dla poprawnego wyznaczenia obszarów zdegradowanych i rewitalizacji należało dodatkowo w sołectwach gminy, zdiagnozować występowanie, co najmniej jednego z negatywnych zjawisk gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

#### **4.2 Wskaźniki gospodarcze delimitujące obszary zdegradowane**

Wskaźnikami wskazującymi na problemy natury gospodarczej są: poziom aktywności gospodarczej oraz kondycja lokalnych przedsiębiorstw. Do obliczenia poziomu aktywności gospodarczej posłużono się liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w poszczególnych sołectwach na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

Miara, jakkolwiek posiada pewne wady związane choćby np. z oparciem się o adres rejestracji podmiotu, a nie faktycznego miejsca prowadzenia działalności, pozwala w większości przypadków wskazać obszary odpowiadające rzeczywistemu zasięgowi kryzysu. Podstawę wyznaczenia wskaźnika stanowi przelicznik liczby zarejestrowanych podmiotów na danym obszarze w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Do określenia kondycji lokalnych przedsiębiorstw posłużono się wskaźnikami opisującymi liczbę podmiotów wyrejestrowanych oraz liczbę podmiotów nowo zarejestrowanych w 2020 roku w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. Wskaźniki aktywności gospodarczej jednoznacznie wpisują się w szereg zjawisk (tendencji) identyfikowanych jako niekorzystne dla obszarów problemowych. Relatywnie wysokie dysproporcje pomiędzy średnią wartością wskaźnika przedsiębiorczości w gminie, a sytuacją na wyszczególnionych obszarach to pochodna relatywnie niskiej i malejącej jakości kapitału ludzkiego i społecznego. Dzięki temu zidentyfikowano jednostki o niskim poziomie aktywności gospodarczej, co w dalszej części pomoże ukierunkować przyszłe działania oraz wskaże obszary podjęcia przyszłych interwencji skoncentrowanych na zwiększenie przedsiębiorczości danej społeczności.

Tabela 47 Poziom aktywności gospodarczej w gminie Biała Podlaska w roku 2020

L.p.	Sołectwo	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	Liczba podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych na 100 mieszkańców	Liczba podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych na 100 mieszkańców	ilość obszarów problemowych opisujących sytuację kryzysową w sferze gospodarczej
1	2	3	4	5	6
1.	Cełujki	6,25	1,56	0,52	2
2.	Cicibór Duży	8,94	1,08	0,62	1
3.	Cicibór Mały	12,68	0,00	0,70	2
4.	Czosnówka	11,50	0,68	0,80	2
5.	Dokudów Pierwszy	7,33	1,29	0,43	2
6.	Dokudów Drugi	5,74	0,68	0,00	2
7.	Grabanów Kolonia i Wieś	7,09	0,39	0,30	3
8.	Hrud	8,87	0,18	0,00	1
9.	Hola	12,99	0,56	0,00	1
10.	Husinka	5,41	0,90	0,00	1
11.	Janówka	8,57	0,00	0,95	2
12.	Jażwiny	2,38	0,40	0,00	2
13.	Julków	6,91	0,53	0,00	2
14.	Kaliłów	6,36	0,45	0,00	2
15.	Krzymowskie	4,60	0,00	1,15	3
16.	Lisy	16,67	0,00	0,00	1
17.	Łukowce	2,79	0,56	0,00	2
18.	Michałówka	3,54	0,00	0,00	2
19.	Młyniec	2,42	0,00	0,00	2
20.	Ortel Książęcy Pierwszy	10,24	3,15	0,79	1
21.	Ortel Książęcy Drugi	4,87	0,37	0,37	3
22.	Perkowice	4,48	0,00	0,00	2
23.	Pojelce	6,76	0,97	0,00	1
24.	Porosiuki	8,66	0,55	0,39	2
25.	Pólko	13,64	2,27	0,00	0
26.	Rakowiska	13,04	0,96	0,45	1
27.	Roskosz	5,81	0,00	0,00	2
28.	Sławacinek Nowy	11,45	1,35	0,67	1
29.	Sławacinek Stary	13,55	0,68	0,59	2
30.	Sitnik	5,87	0,24	0,24	2
31.	Sycyna	9,63	0,74	0,00	0
32.	Styrzyniec	10,64	1,77	0,53	2



33.	Surmacze	4,26	0,00	0,00	2
34.	Swory	6,48	0,40	0,00	2
35.	Terebela	6,98	0,84	0,56	2
36.	Wilczyn	9,92	2,07	1,24	1
37.	Woroniec	3,69	0,00	0,00	2
38.	Woskrzenice Duże	5,26	0,42	0,00	2
39.	Woskrzenice Małe	5,73	0,00	0,32	3
40.	Wólka Plebańska	10,05	1,23	0,25	0
41.	Zabłocie	3,43	0,57	0,57	3
	<b>gmina Biała Podlaska</b>	<b>7,69</b>	<b>0,68</b>	<b>0,30</b>	<b>1,73</b>

W gminie Biała Podlaska w roku 2020 w rejestrze REGON zarejestrowane były 1 282 podmioty gospodarki narodowej, z czego 1 098 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 112 nowych podmiotów, a 51 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2017 najczęściej (128) podmiotów zarejestrowano w roku 2018, a najmniej (67) w roku 2011. W tym samym okresie najczęściej (91) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2017 roku, najmniej (37) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2010 roku.

#### 4.3 Wskaźniki środowiskowe delimitujące obszary zdegradowane

Do wyznaczenia sołectw, w obrębie których występują problemy środowiskowe, pozwalające na zakwalifikowanie obszarów kryzysowych jako obszary zdegradowane posłużono się wskaźnikami opisującymi przekroczenia standardów jakości życia (dot. poziomu hałasu), a także obecnością odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi (ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe oraz obecność składowisk odpadów komunalnych zarówno czynnych jak i rekultywowanych).

##### **Hałas:**

Za sołectwa zagrożone ponadnormatywnym hałasem uważa się te, przez które przebiega droga krajowa DK17. W tym celu posłużono się opracowaniem pn. „Program ochrony środowiska przed hałasem dla województwa lubelskiego”

Mogłoby się wydawać, że gmina wiejska, nie posiadająca na swym terenie uciążliwych zakładów przemysłowych, nie powinna się borykać z problemem zanieczyszczenia hałasem. Jednak problemem jest równoleżnikowe przecięcie na całej długości drogą krajową nr 2.

Wg danych WIOŚ za 2012, na drogach tranzytowych regularnie dochodzi do przekraczania norm hałasu. Sytuacja zmienia się wraz z ekranowaniem niektórych dróg, jak ma to miejsce na odcinku obwodnicy Białej Podlaskiej, ale realna poprawa może nastąpić dopiero po wybudowaniu autostrady A2 i przeniesieniu na nią większości ruchu tranzytowego.

Tabela 48 Zagrożenie ponadnormatywnym hałasem w gminie Biała Podlaska

Lp.	Numer drogi	Opis odcinka	Orientacyjny kilometraż		Przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu w środowisku wyrażone wskaźnikiem L <sub>DWN</sub>	Gmina	Wartość wskaźnika M
			od	do			
<b>POWIAT BIALSKI</b>							
1	2	MIĘDZYRZEC PODL. - WORONIEC	612+600	612+700	Stwierdzono występowanie przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu na terenach podlegających ustawowej ochronie przy jednoczesnym braku osób narażonych	Biała Podlaska, Międzyrzec Podlaski	0
			616+600	617+050	Stwierdzono występowanie przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu na terenach podlegających ustawowej ochronie przy jednoczesnym braku osób narażonych		0
			617+550	617+900	Pierwsza linia zabudowy znajduje się w zasięgach oddziaływania hałasu o poziomie przekroczeń 0-5 dB. Pozostała zabudowa znajduje się w zasięgach, gdzie jest brak przekroczeń wartości dopuszczalnych lub znajdują się tereny o nieokreślonych wartościach dopuszczalnych		0 - 0,1
			621+100	621+400	Stwierdzono występowanie przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu na terenach podlegających ustawowej ochronie przy jednoczesnym braku osób narażonych		0
			623+700	624+500	Stwierdzono występowanie przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu na terenach podlegających ustawowej ochronie przy jednoczesnym braku osób narażonych		0
			625+150	626+350	Stwierdzono występowanie przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu na terenach podlegających ustawowej ochronie przy jednoczesnym braku osób narażonych		0
2	2	WORONIEC-BIAŁA PODL.	626+400	626+600	brak przekroczeń wartości dopuszczalnych	Biała Podlaska	0
			626+780	626+850	brak przekroczeń wartości dopuszczalnych		0
			628+400	628+700	Stwierdzono występowanie przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu na terenach podlegających ustawowej ochronie przy jednoczesnym braku osób narażonych		0
			629+650	630+500	Stwierdzono występowanie przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu na terenach podlegających ustawowej ochronie przy jednoczesnym braku osób narażonych		0

Źródło: WIOŚ Lublin

Rysunek 10 Lokalizacja dróg objętych monitoringiem na terenie powiatu bialskiego

#### Legenda

nazwa odcinka

MIĘDZYRZEC PODL.-WORONIEC

WORONIEC-BIAŁA PODL.

gmina

Biała Podlaska

Drełów

Janów Podlaski

Kodeń

Konstantynów

Leśna Podlaska

Łomazy

M. Biała Podlaska

Międzyrzec Podlaski

Międzyrzec Podlaski (gm. miejska)

Piszczac

Rokitno

Rossosz

Sławatycze

Sosnówka

Terespol

Terespol (gm. miejska)

Tuczna

Wisznice

Zalesie



#### Odpady:

O obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi świadczą wskaźniki opisujące ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe pozostałe do unieszkodliwienia w porównaniu z ilością zinwentaryzowaną w poszczególnych sołectwach [%], ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe w przeliczeniu na powierzchnię sołectwa [Mg/km<sup>2</sup>], a także

obecność składowisk odpadów komunalnych zarówno czynnych jak i rekultywowanych, które mogą stwarzać poważne zagrożenie dla wód powierzchniowych i podziemnych, podłoża gruntowego, a także zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi.

Tabela 49 Obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi w gminie Biała Podlaska

Sołectwo	odpady zawierające azbest/100 mieszkańców [Mg]	Dziki wysypisk a śmieci	Przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska (TAK/NIE)	Występowanie negatywnego zjawiska w obszarze środowiska
1	2	3	4	5
Cełujki	71,35	NIE	NIE	1
Cicibór Duży	36,34	NIE	NIE	0
Cicibór Mały	57,29	NIE	NIE	0
Czosnówka	19,13	NIE	NIE	0
Dokudów Pierwszy	77,12	NIE	NIE	1
Dokudów Drugi	91,97	NIE	NIE	1
Grabanów Kolonia i Wieś	81,67	NIE	NIE	1
Hrud	57,00	NIE	NIE	0
Hola	76,07	NIE	NIE	1
Husinka	111,47	NIE	NIE	1
Janówka	178,06	NIE	NIE	1
Jaźwiny	42,75	NIE	NIE	0
Julków	87,60	NIE	NIE	1
Kalińów	58,15	NIE	NIE	0
Krzymowskie	97,48	NIE	NIE	1
Lisy	44,46	NIE	NIE	0
Łukowce	43,28	NIE	NIE	0
Michałówka	101,27	NIE	NIE	1
Młyniec	74,76	NIE	NIE	1
Ortel Książęcy Pierwszy	109,55	NIE	NIE	1
Ortel Książęcy Drugi	69,44	NIE	NIE	1
Perkowice	98,07	NIE	NIE	1
Pojelce	89,92	NIE	NIE	1
Porosiuki	80,52	NIE	NIE	1
Pólko	132,84	NIE	NIE	1
Rakowiska	8,94	NIE	NIE	0
Roskosz	76,03	NIE	NIE	1
Sławacinek Nowy	45,17	NIE	NIE	0
Sławacinek Stary	0,00	NIE	NIE	0
Sitnik	27,46	NIE	NIE	0

Sycyna	143,54	NIE	NIE	1
Styrzyniec	90,31	NIE	NIE	1
Surmacze	190,15	NIE	NIE	1
Swory	84,90	NIE	NIE	1
Terebela	36,24	NIE	NIE	0
Wilczyn	0,00	NIE	NIE	0
Woroniec	0,00	NIE	NIE	0
Woskrzenice Duże	55,77	NIE	NIE	0
Woskrzenice Małe	110,28	NIE	NIE	1
Wólka Plebańska	38,67	NIE	NIE	1
Zabłocie	99,35	NIE	NIE	1
<b>gmina Biała Podlaska</b>	<b>73,03</b>			<b>0,61</b>

Problemy związane z obecnością odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi występują niemalże we wszystkich sołectwach. Największe występują w sołectwach: **Husinka, Janówka, Michałówka, Ortel Książęcy Pierwszy, Pólko, Sycyna, Surmacze, Woskrzenice Małe.**

#### 4.4 Wskaźniki przestrzenno – funkcjonalne delimitujące obszary zdegradowane

Kolejnymi wskaźnikami, potwierdzającymi, iż dane sołectwo kwalifikuje się do uznania jako obszar zdegradowany, są wskaźniki opisujące zjawiska przestrzenno-funkcjonalne. Aby ocenić, czy w danym sołectwie występuje stan kryzysowy, dokonano analizy wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, jej stan techniczny, dostęp do podstawowych usług i ich jakość, poziom obsługi komunikacyjnej, stan, jakość oraz niedobór terenów publicznych.

Tabela 50 Stopień wyposażenia w infrastrukturę techniczną poszczególnych sołectw gminy Biała Podlaska

	Sołectwo	liczba ludności korzystająca z infrastruktury wodociągowej	udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej	liczba ludności korzystająca z infrastruktury kanalizacyjnej	udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	liczba ludności korzystająca z sieci gazowej	udział ludności korzystającej z sieci gazowej	stan infrastruktury energetycznej: zły (wymaga inwestycji), zadowalający, dobry (nowa lub zmodernizowana)	sieć internetowa i komunikacja DSL /WLAN/ GSM
1.	Celujki	199	77,73	0	0,00	0	0,00	zadowalająca	DSL, WLAN, GSM
2.	Cicibór Duży	500	77,04	342	52,70	200	30,82	zadowalająca	DSL, WLAN, GSM
3.	Cicibór Mały	0	0,00	0	0,00	0	0,00	zadowalająca	DSL, WLAN, GSM
4.	Czosnówka	530	60,36	420	47,84	0	0,00	zadowalająca	DSL, WLAN, GSM
5.	Dokudów Pierwszy	243	104,74	0	0,00	0	0,00	zadowalająca	DSL, WLAN, GSM
6.	Dokudów Drugi	3	1,01	0	0,00	0	0,00	zadowalająca	DSL, WLAN, GSM
7.	Grabanów Kolonia i Wieś	715	70,37	0	0,00	84	8,27	zadowalająca	DSL, WLAN, GSM

8.	Hrud	412	76,16	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
9.	Hola	95	53,67	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
10.	Husinka	70	63,06	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
11.	Janówka	0	0,00	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
12.	Jażwiny	0	0,00	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
13.	Julków	140	74,47	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
14.	Kaliłów	125	56,82	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
15.	Krzymowskie	28	32,18	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
16.	Lisy	0	0,00	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
17.	Łukowce	132	73,74	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
18.	Michałówka	0	0,00	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
19.	Młyniec	0	0,00	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
20.	Ortel Książęcy Pierwszy	111	87,40	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
21.	Ortel Książęcy Drugi	290	108,61	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
22.	Perkowice	206	102,49	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
23.	Pojelce	134	64,73	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
24.	Porosiuki	295	55,56	200	37,66	109	20,53	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
25.	Pólko	16	36,36	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
26.	Rakowiska	1691	108,05	1326	84,73	462	29,52	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
27.	Roskosz	258	83,23	219	70,65	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
28.	Sławacinek Nowy	131	44,11	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
29.	Sławacinek Stary	987	83,57	816	69,09	854	72,31	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
30.	Sitnik	253	61,86	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
31.	Sycyna	32	23,70	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
32.	Styrzyniec	363	64,36	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
33.	Surmacze	0	0,00	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
34.	Swory	410	83,00	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
35.	Terebela	256	71,51	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
36.	Wilczyn	221	91,32	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
37.	Woroniec	372	114,46	238	73,23	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
38.	Woskrzenice Duże	389	81,89	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
39.	Woskrzenice Małe	304	96,82	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
40.	Wólka Plebańska	0	0,00	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
41.	Zabłocie	76	43,43	0	0,00	0	0,00	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM
	<b>gmina Biała Podlaska</b>		<b>56,78</b>		<b>10,63</b>		<b>3,94</b>	zadowolająca	DSL, WLAN, GSM

Niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę techniczną ma miejsce w każdym sołectwie, przy czym skala tych problemów jest zróżnicowana.

Liczba przyłączy wodociągowych na koniec 2019 r. - 2672 gospodarstw

- Liczba instalacji solarnych 530
- Liczba przyłączy kanalizacyjnych - 1147
- Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków 520
- Łączna długość nitki kanalizacyjnej - 48,54km i wodociągowej - 218,98 km

Przez gminę przebiega gazociąg wysokiego napięcia w Hołowczycach do stacji redukcyjnej w Sławacinku. Gazociąg ten jest w złym stanie technicznym i wymaga w najbliższych latach renowacji. Długość czynnej sieci gazowej w gminie wynosi około 24, 29 km. Z sieci tej korzysta 1709 osób (dane na rok 2021).

W roku 2018 w budynkach znajdowały się 342 przyłącza czynne, a korzystało z niej 927 osób (6,5% ogółu ludności).

*Tabela 51 Ocena skomunikowania gminy Biała Podlaska*

Sołectwo	jakość nawierzchni asfaltowych (Z-zła, ZD - zadowalająca, D - dobra)	bezpieczeństwo- chodnik, oświetlenie (M -małe, U - umiarkowane, D - duże, brak chodników, oświetlenia)	komunikacja publiczna (jest/nie ma; połączenia W -wystarczające bądź NW - niewystarczające)	Ścieżki rowerowe (brak, wystarczające, niewystarczające)
Celujki	Z/ZD	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Cicibór Duży	Z/ZD	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Cicibór Mały	ZD	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Czosnówka	Z/ZD	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Dokudów Pierwszy	Z	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	nie ma NW	brak
Dokudów Drugi	Z/ZD	M	nie ma	brak

		brak na części dróg oświetlenia brak chodników	NW	
Grabanów Kolonia i Wieś	Z	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Hrud	Z/ZD	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Hola	Z/ZD	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Husinka	ZD	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Janówka	brak	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Jaźwiny	brak	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	nie ma NW	brak
Julków - Zacisze	brak	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Kaliłów	ZD	M brak oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Krzymowskie	brak	M brak oświetlenia brak chodników	nie ma NW	brak
Lisy	brak	M brak oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Łukowce	D	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Michałówka	D	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Młyniec	D	M	jest	brak

		brak na części dróg oświetlenia brak chodników	NW	
Ortel Książęcy Pierwszy	brak	M brak oświetlenia brak chodników	nie ma NW	brak
Ortel Książęcy Drugi - Ogrodniki	brak	M brak oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Perkowice	brak	M brak oświetlenia brak chodników	nie ma NW	brak
Pojelce	Z	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Porosiuki	Z/D	M brak na części dróg oświetlenia brak na części dróg chodników	jest NW	niewystarczające
Pólko	brak	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Rakowiska	ZD/D	M brak na części dróg oświetlenia brak na części dróg chodników	jest NW	brak
Roskosz	ZD/D	M brak na części dróg oświetlenia brak na części dróg chodników	jest NW	brak
Sławacinek Nowy	D	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Sławacinek Stary	Z/ZD/D	M brak na części dróg oświetlenia brak na części dróg chodników	jest NW	niewystarczające
Sitnik	Z/D	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Sycyna	Z/ZD	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak
Styrzyniec	Z/ZD/D	M	jest	brak



		brak na części dróg oświetlenia brak chodników	NW	
Surmacze	brak	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	nie ma NW	brak
Swory	Z/ZD/D	M brak na części dróg oświetlenia brak na części dróg chodników	jest NW	brak
Terebela	Z/ZD	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	nie ma NW	brak
Wilczyn - Kamieniczna	ZD	M brak na części dróg oświetlenia brak na części dróg chodników	jest NW	brak
Woroniec	brak	M brak na części dróg oświetlenia brak na części dróg chodników	jest NW	brak
Woskrzenice Duże	D	M brak na części dróg oświetlenia brak na części dróg chodników	jest NW	brak
Woskrzenice Małe	Z/D	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	nie ma NW	brak
Wólka Plebańska	ZD/D	M brak na części dróg oświetlenia brak na części dróg chodników	jest NW	brak
Zabłocie	ZD	M brak na części dróg oświetlenia brak chodników	jest NW	brak

Źródło: Dane UG w Białej Podlaskiej

Obecnie prawie wszyscy mieszkańcy gminy mają możliwość korzystania z Internetu, który kupują od operatorów. Na terenie gminy występuje sieć lokalna z dostępem do Internetu poprzez usługę WP3. Sieć bezprzewodowa ogólnie dostępna realizowana przez WP3 obejmuje zasięgiem wewnątrz budynku Urzędu Gminy.

Skomunikowanie ocenia się jako mocna strona gminy, świadcząca o atrakcyjności gminy jako miejsca zamieszkania. Największą słabością gminy jest niezadowolająca komunikacja publiczna.

Niezadowolająca komunikacja publiczna sprawia, iż większość mieszkańców korzysta z indywidualnego transportu samochodowego, co wpływa niekorzystnie także na środowisko naturalne powodując wzrost emisji gazów cieplarnianych.

Na atrakcyjność gminy w kontekście dostępności komunikacyjnej bezpośredni wpływ ma położenie przygraniczne wraz z układem komunikacyjnym:

- ✓ położenie MOF Biała Podlaska w ciągu drogi krajowej nr 2, będącą polską częścią międzynarodowego szlaku komunikacyjnego (w strukturze Europejskiej Sieci Transportowej TEN – T) E30 z Cork (Irlandia) do Omska (Rosja) oraz dróg S wojewódzkich nr 811 i 812

Kluczowym elementem do rozwoju obszaru w przyszłości będzie budowa odcinka autostrady A2 Warszawa – Kukuryki z węzłem „Cicibór” na terenie gminy wiejskiej Biała Podlaska. Negatywnie należy ocenić brak planów budowy odcinka autostrady do 2020 roku w programie implementacyjnym do Strategii Rozwoju Transportu do 2020r;

- ✓ dostępność kolejową obszaru zapewnia linia kolejowa nr 2 stanowiąca część magistrali kolejowej E20 – kluczowa linia kolejowa o znaczeniu państwowym w osi wschód – zachód. Do 2020 r. planowana jest kontynuacja modernizacji tej linii m.in. w celu umożliwienia prowadzenia ruchu pasażerskiego z prędkością 160 km/h oraz towarowego z prędkością 120 km/h.

Jeżeli chodzi natomiast o relacje wewnętrzne to z dokonanej oceny wynika, iż doszło do ich rozprzestrzenienia poza granice administracyjne miasta. Granice miasta nie odzwierciedlają już fizycznych, społecznych, gospodarczych, kulturalnych ani środowiskowych warunków rozwoju miasta i konieczne są nowe formy elastycznego zarządzania obszarem. Rozprzestrzenianie się miast i powstawanie osiedli o niskiej gęstości stanowi jedno z głównych zagrożeń zrównoważonego rozwoju terytorialnego. Świadczenie usług publicznych w tak powstałych obszarach w wyniku procesu suburbanizacji jest kosztowne pod wieloma względami. Taki proces przyczynia się do nadmiernego eksploataowania zasobów naturalnych, niewystarczającej sieci komunikacji publicznej, a co jest z tym związane do większej zależności od samochodów i ingerencji w środowisko naturalne.

Tabela 52 Przestrzenie publiczne oraz stan ich zagospodarowania

Sołectwo	Liczba publicznych miejsc spotkań – przestrzeni publicznych (parki, zieleńce, miejsca spotkań mieszkańców)	Jakość przestrzeni publicznych (Z-zła, <b>ZD</b> - zadowalająca, <b>D</b> dobra)	konieczność prac modernizacyjnych i rewitalizacyjnych (tak/ nie)
1	2	3	4
Celujki	-	-	Tak
Cicibór Duży	1	<b>D</b>	Nie
Cicibór Mały	-	-	-
Czosnówka	1	<b>D</b>	Nie
Dokudów Pierwszy	-	-	Tak
Dokudów Drugi	-	-	-
Grabanów Kolonia i Wieś	-	-	Tak
Hrud	1	<b>D</b>	Nie
Hola	-	-	-
Husinka	1	<b>ZD</b>	Tak
Janówka	1	<b>D</b>	Nie

Jażwiny	-	-	-
Julków	1	<b>ZD</b>	Nie
Kaliłów	1	<b>D</b>	Nie
Krzymowskie	-	-	Tak
Lisy	-	-	-
Łukowce	-	-	-
Michałówka	-	-	-
Młyniec	-	-	-
Ortel Książęcy Pierwszy	-	-	-
Ortel Książęcy Drugi	-	-	-
Perkowice	1	<b>ZD</b>	Nie
Pojelce	-	-	Tak
Porosiuki	2	<b>D/ ZD</b>	Tak
Pólko	-	-	-
Rakowiska	1	<b>D</b>	Nie
Roskosz	-	-	-
Sławacinek Nowy	-	-	-
Sławacinek Stary	1	<b>ZD</b>	Tak
Sitnik	-	-	-
Sycyna	-	-	<b>Tak</b>
Styrzyniec	1	<b>Z</b>	Tak
Surmacze	-	-	-
Swory	2	<b>D</b>	Nie
Terebela	-	-	-
Wilczyn	1	<b>Z</b>	Tak
Woroniec	-	-	-
Woskrzenice Duże	-	-	-
Woskrzenice Małe	1	<b>D</b>	Nie
Wólka Plebańska	1	<b>ZD</b>	T
Zabłocie	-	-	-

Źródło: Dane UG w Białej Podlaskiej

Na podstawie przeprowadzonej analizy zauważa się, iż wpływ na pogłębianie się zjawisk kryzysowych na obszarze gminy, jest niski poziom dostępności do przestrzeni publicznych. Jakość i stopień zagospodarowania budynków pełniących miejsca spotkań mieszkańców, jest niezadowalający. Podobna sytuacja dotyczy również stopnia wyposażenia gminy w infrastrukturę sportu i rekreacji jest, o czym świadczą braki w tym obszarze.



Wilczyn										
Woroniec										
Woskrzenice Duże	x	x	x					x	x	x
Woskrzenice Małe										
Wólka Plebańska										
Zabłocie										

Źródło: Dane UG w Białej Podlaskiej

Problemem dla szkół zlokalizowanych na terenie gminy może być niski wskaźnik skolaryzacji brutto, który świadczy o tym, że duży odsetek dzieci uczęszcza do szkół zlokalizowanych poza gminą. W konsekwencji zmniejszanie się liczby uczniów może prowadzić do zwolnień nauczycieli i w efekcie do zamykania placówek oświatowych.

W gminie istnieją dobre warunki zapewniające dostęp do usług w zakresie edukacji na poziomie przedszkola. W gminie odczuwa się brak miejsc opieki nad małym dzieckiem – niedobór żłobków. Zdecydowanie lepiej wypada dostęp do szkół podstawowych.

Stan techniczny i funkcjonalność budynków oświatowych oraz urządzeń sportowych uznać należy za dobry, co jest rezultatem stałych remontów, modernizacji i tworzenia nowych. Ocenia się, iż dostęp do infrastruktury społecznej w zakresie edukacji oraz urządzeń rekreacyjno – sportowych jest najlepszy w sołectwach **Cicibór Duży, Dokudów Pierwszy, Grabanów Kolonia i Wieś, Hrud, Ortel Książęcy Drugi, Sławacinek Stary, Sitnik, Styrzyniec, Swory, Woskrzenice Duże.**

#### 4.5 Czynniki techniczne – w szczególności stopień degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, stopień funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Gmina Biała Podlaska posiada budynek administracyjno - biurowy 23 budynki użyteczności publicznej (świetlice wiejskie i budynki związane z ochroną przeciwpożarową). Na stanie gminy jest 18 budynków szkolnych, w tym 13 dydaktycznych, 3 hale sportowe. Gmina Biała Podlaska posiada nieruchomość w miejscowości Wilczyn, na której znajduje się dworek z budynkami towarzyszącymi.

Wykres 8 Struktura nieruchomości gruntowych będących w bezpośrednim zarządzie Gminy



Tabela 54 Sfera techniczna (wskaźniki na 100 mieszkańców).

Lp.	Sołectwo	Budynki użyteczności publicznej - gdzie brak rozwiązań termomodernizacyjnych/ 100 mieszkańców	Zdegradowane obiekty budowlane w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym /100 mieszkańców	Obecność wodociągu (TAK/NIE)	Obecność kanalizacji (TAK/NIE)	Występowanie negatywnego zjawiska w obszarze infrastrukturalnym
1.	Celujki	0,39	0,00	TAK	NIE	2
2.	Cicibór Duży	0,00	0,00	TAK	TAK	0
3.	Cicibór Mały	0,00	0,00	NIE	NIE	2
4.	Czosnówka	0,00	0,00	TAK	TAK	0
5.	Dokudów Pierwszy	0,00	0,00	TAK	NIE	1
6.	Dokudów Drugi	0,34	0,00	TAK	NIE	2
7.	Grabanów Kolonia i Wieś	0,10	0,00	TAK	TAK	0
8.	Hrud	0,00	0,00	TAK	NIE	1
9.	Hola	0,00	0,00	TAK	NIE	1
10.	Husinka	0,90	0,00	TAK	NIE	2
11.	Janówka	0,00	0,00	NIE	NIE	2
12.	Jaźwiny	0,00	0,00	NIE	NIE	2
13.	Julków	0,00	0,00	TAK	NIE	1
14.	Kaliłów	0,00	0,00	TAK	NIE	1
15.	Krzymowskie	0,00	0,00	TAK	NIE	1
16.	Lisy	0,00	0,00	NIE	NIE	2
17.	Łukowce	0,00	0,00	TAK	NIE	1
18.	Michałówka	0,00	0,00	NIE	NIE	2
19.	Młyniec	0,00	0,00	NIE	NIE	2
20.	Ortel Książęcy Pierwszy	0,00	0,00	TAK	NIE	1
21.	Ortel Książęcy Drugi	0,00	0,00	TAK	NIE	1
22.	Perkowice	0,00	0,00	TAK	NIE	1
23.	Pojelce	0,48	0,00	TAK	NIE	2
24.	Porosiuki	0,19	0,00	TAK	NIE	2
25.	Pólko	0,00	0,00	TAK	TAK	0
26.	Rakowiska	0,00	0,00	TAK	TAK	0
27.	Roskosz	0,00	0,32	TAK	TAK	1
28.	Sławacinek Nowy	0,00	0,00	TAK	NIE	1
29.	Sławacinek Stary	0,00	0,00	TAK	TAK	0
30.	Sitnik	0,00	0,00	TAK	NIE	1
31.	Sycyna	0,74	0,00	TAK	NIE	2
32.	Styrzyniec	0,00	0,00	TAK	NIE	1
33.	Surmacze	0,00	0,00	NIE	NIE	2
34.	Swory	0,00	0,00	TAK	NIE	1

35.	Terebela	0,28	0,00	TAK	NIE	2
36.	Wilczyn	0,00	0,00	TAK	NIE	1
37.	Woroniec	0,31	0,31	TAK	TAK	2
38.	Woskrzenice Duże	0,00	0,21	TAK	NIE	2
39.	Woskrzenice Małe	0,00	0,00	TAK	NIE	1
40.	Wólka Plebańska	0,25	0,00	NIE	NIE	3
41.	Zabłocie	0,00	0,00	TAK	NIE	1
<b>ŚREDNIA</b>		<b>0,10</b>	<b>0,02</b>			<b>1,29</b>

Rewitalizacja ma służyć przede wszystkim poprawie jakości życia mieszkańców, co oznacza, że właśnie kwestie społeczne są podstawowymi przesłankami służącymi wyznaczeniu obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, a w dalszej kolejności aspekt gospodarczy, ekologiczny, funkcjonalno-przestrzenny i techniczny. Mając na uwadze przeprowadzoną gruntowną analizę uwarunkowań wewnętrznych, czynników kryzysowych oraz zasięgów problemów występujących w gminie Biała Podlaska, jako obszary zdegradowane wskazuje się sołectwa, które cechują się nagromadzeniem zjawisk i problemów społecznych, w których zaobserwowano zdecydowanie wyższe niż średnia w gminie wskaźniki problemów społecznych, współwystępujące z gorszymi wskaźnikami dotyczącymi co najmniej jednego z problemów o charakterze gospodarczym, środowiskowym, infrastrukturalnym lub przestrzennym. Są to sołectwa: **Celujki, Cicibór Mały, Dokudów Drugi, Grabanów Kolonia i Wieś, Husinka, Janówka, Krzymowskie, Michałówka, Młyniec, Porosiuki, Sycyna, Styrzyniec.**

*Tabela 55 Negatywne zjawiska społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno –funkcjonalne oraz techniczne w gminie Biała Podlaska*

lp.	Sołectwa	Wskaźniki społeczne	Wskaźniki gospodarcze	Wskaźniki środowiskowe	Wskaźniki funkcjonalno – przestrzenne konieczność prac modernizacyjnych i rewitalizacyjnych	Wskaźniki techniczne	Udział ludności w całkowitej ludności gminy	Ilość zdiagnozowanych wskaźników
1	<b>Celujki</b>	3	2	1	Tak	2	1,79	4
2	Cicibór Duży	7	1	0	Nie	0	4,54	1
3	<b>Cicibór Mały</b>	4	2	0	Tak	2	0,99	4
4	Czosnówka	4	2	0	Nie	0	6,14	2
5	Dokudów Pierwszy	3	2	1	-	1	1,62	2
6	<b>Dokudów Drugi</b>	2	2	1	Tak	2	2,07	4
7	<b>Grabanów Kolonia i Wieś</b>	4	3	1	Tak	0	7,11	4
8	Hrud	5	1	0	Nie	1	3,79	1
9	Hola	5	1	1	-	1	1,24	2
10	<b>Husinka</b>	4	1	1	Tak	2	0,78	4
11	<b>Janówka</b>	5	2	1	Nie	2	0,73	4
12	Jaźwiny	5	2	0	-	2	1,76	3

13	Julków	4	2	1	Nie	1	1,32	3
14	Kaliów	3	2	0	Nie	1	1,54	1
15	<b>Krzymowskie</b>	4	3	1	Tak	1	0,61	4
16	Lisy	4	1	0	-	2	0,34	2
17	Łukowce	1	2	0	-	1	1,25	1
18	<b>Michałówka</b>	4	2	1	-	2	0,79	4
19	<b>Młyniec</b>	5	2	1	-	2	0,87	4
20	Ortel Książęcy Pierwszy	5	1	1	-	1	0,89	2
21	Ortel Książęcy Drugi	4	3	1	-	1	1,87	3
22	Perkowice	3	2	1	Nie	1	1,41	2
23	Pojelce	3	1	1	-	2	1,45	2
24	<b>Porosiuki</b>	3	2	1	Tak	2	3,72	4
25	Pólko	3	0	1	-	0	0,31	1
26	Rakowiska	2	1	0	Nie	0	10,95	0
27	Roskosz	6	2	1	-	1	2,17	3
28	Sławacinek Nowy	5	1	0	-	1	2,08	1
29	Sławacinek Stary	2	2	0	Tak	0	8,26	2
30	Sitnik	2	2	0	-	1	2,86	1
31	<b>Sycyna</b>	5	0	1	Tak	2	0,94	4
32	<b>Styrzyniec</b>	3	2	1	Tak	1	3,95	4
33	Surmacze	3	2	1	-	2	0,33	3
34	Swory	4	2	1	Nie	1	3,46	3
35	Terebela	3	2	0	-	2	2,51	2
36	Wilczyn	3	1	0	Tak	1	1,69	1
37	Woroniec	5	2	0	-	2	2,27	3
38	Woskrzenice Duże	5	2	0	-	2	3,32	3
39	Woskrzenice Małe	4	3	1	Nie	1	2,20	3
40	Wólka Plebańska	7	0	1	T	3	2,86	3
41	Zabłocie	4	3	1	-	1	1,22	3
	<b>Gmina Biała Podlaska</b>	<b>3,90</b>	<b>1,73</b>	<b>0,61</b>		<b>1,29</b>		

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera środowiskowa	sfera funkcjonalno-przestrzenna	sfera techniczna
obszar silnie zdegradowany	występują problemy gospodarcze	występują problemy środowiskowe	występują problemy funkcjonalno - przestrzenne	występują problemy techniczne



obszar zdegradowany
obszar umiarkowanie zdegradowany
Występują problemy społeczne

źródło: opracowanie własne

Diagnoza wskazuje na **miejsowości**, które spełniają warunki do uznania ich za obszary zdegradowane. Wskazane zostały w powyższych tabelach wg przeliczenia najintensywniejszego występowania negatywnych zjawisk, w każdym z sześciu podstawowych obszarów społecznych, czyli ubóstwa, bezrobocia, przestępczości, edukacji, aktywności społecznej i kapitału społecznego oraz w obszarze środowiskowym i gospodarczym.

Tabela 56 Obszary zdegradowane w gminie Biała Podlaska

L.p.	Sołectwa	Wskaźniki społeczne	Wskaźniki gospodarcze	Wskaźniki środowiskowe	Wskaźniki funkcjonalno - przestrzenne	Wskaźniki techniczne	Udział ludności %	Udział powierzchni sołectwa w powierzchni gminy
1.	Celujki	3	2	1	TAK	2	1,79	1,09
2.	Cicibór Mały	4	2	0	TAK	2	0,99	0,64
3.	Dokudów Drugi	2	2	1	TAK	2	2,07	2,96
4.	Grabanów Kolonia i Wieś	4	3	1	TAK	0	7,11	2,09
5.	Husinka	4	1	1	TAK	2	0,78	3,51
6.	Janówka	5	2	1	NIE	2	0,73	1,72
7.	Krzyrowskie	4	3	1	TAK	1	0,61	1,37
8.	Michałówka	4	2	1	NIE	2	0,79	1,71
9.	Młyniec	5	2	1	NIE	2	0,87	0,89
10.	Porosiuki	3	2	1	TAK	2	3,72	1,43
11.	Sycyna	5	0	1	TAK	2	0,94	4,22
12.	Styrzyniec	3	2	1	TAK	1	3,95	0,67
<b>obszary zdegradowane</b>							<b>24,35</b>	<b>22,30</b>

Cały wyznaczony w oparciu o analizę jakościową i wskaźnikową obszar zdegradowany, stanowi **22,30** % powierzchni gminy i zamieszkiwany jest przez **24,35** % ludności ogółem. Cechuje się nagromadzeniem zjawisk kryzysowych, którym należy przeciwdziałać poprzez integrację działań w różnych sferach. Rewitalizacja dla swojej skuteczności na wyznaczonym obszarze na terenie gminy wymaga wieloletnich, wieloaspektowych i kompleksowych działań, a jej osiągnięcie będzie możliwe poprzez aktywność w ramach wyznaczonych celów w trzech sferach:

- przestrzennej – poprawa i rozwój infrastruktury technicznej, modernizacja zabudowy, uporządkowanie przestrzeni publicznej, ochrona terenów o wysokich walorach przyrodniczych i kulturowych,
- społecznej – likwidacja oraz ograniczenie zjawisk patologicznych, ograniczenie ubóstwa i poprawa dostępności do usług publicznych,
- gospodarczej – rozwój przedsiębiorczości na terenie obszaru rewitalizacji, ograniczenie zjawiska bezrobocia.

## 5. DELIMITACJA OBSZARU REWITALIZACJI

W myśl ustawy o rewitalizacji (art. 10 ust. 1), obszar obejmujący całość, bądź część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się **jako obszar rewitalizacji**. Obszar rewitalizacji ustala się, wybierając z obszarów zdegradowanych te sołectwa, w których występuje najgorsza sytuacja społeczna, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów, przy czym, z uwagi na wymóg łączna powierzchnia wybranych sołectw nie może przekroczyć 20% powierzchni gminy, a ich ludność nie może stanowić więcej niż 30% liczby jej mieszkańców. Ze względu na fakt, iż **wyznaczony obszar zdegradowany, stanowi 22,30 % powierzchni gminy i zamieszkiwany jest przez 24,35 % ludności ogółem** (w myśl ustawy o rewitalizacji zostały przekroczone warunki brzegowe), niezbędne było przeprowadzenie dalszej analizy, celem wyodrębnienia obszarów rewitalizacji.

Ze względu na ograniczenia związane z liczbą ludności i wielkością obszaru do rewitalizacji nie ma możliwości uznania całego obszaru zdegradowanego za obszar rewitalizacji. Aby prawidłowo określić obszar rewitalizacji uznano za konieczne ustalenie dodatkowych kryteriów.

Ponadto uznano, że do obszaru rewitalizacji muszą wejść obszary zamieszkałe. Według ustawy o rewitalizacji na obszarze rewitalizacji powinno istnieć nagromadzenie negatywnych zjawisk przynajmniej w takim zakresie jak na obszarze zdegradowanym.

Po drugie przyjęto, że aby część obszaru zdegradowanego uznać za obszar rewitalizacji powinna znajdować się na nim infrastruktura (zdegradowane obiekty lub obszary), których przebudowa i adaptacja, ukierunkowana na poprawę jakości korzystania z przestrzeni, likwidację izolacji obszarów problemowych oraz poprawę jakości życia mieszkańców obszarów zdegradowanych przyczynią się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów. Ostatnim kryterium było takie określenie obszaru rewitalizacji, aby w jego granicach znajdowały się obiekty, które same w sobie nie muszą być zdegradowane, ale w oparciu o ich infrastrukturę można prowadzić szereg działań i projektów służących celowi rewitalizacji społecznej, gospodarczej, np. świetlica, szkoła, ośrodek kultury itp.

Z obszaru rewitalizacji wyłączono tereny kompleksów leśnych, tereny zalewowe i łąki.

**Powyższe kryteria spełniają wydzielone obszary następujących miejscowości objęte obszarem rewitalizacji:**

**Cełujki, Cicibór Mały, Dokudów Drugi, Grabanów Kolonia i Wieś, Husinka, Krzymowskie, Porosiuki, Sycyna, Styrzyniec.**

L.p.	Sołectwa	Wskaźniki społeczne	Wskaźniki gospodarcze	Wskaźniki środowiskowe	Wskaźniki funkcjonalno - przestrzenne	Wskaźniki techniczne	Ludność na obszarze rewitalizacji / Udział ludności %	Obszar rewitalizacji (ha) / Udział powierzchni obszaru rewitalizacji w powierzchni gminy
1.	Celujki	3	2	1	TAK	2	256 / 1,79	279,14 / 0,86
2.	Cicibór Mały	4	2	0	TAK	2	142 / 0,99	114,90 / 0,35
3.	Dokudów Drugi	2	2	1	TAK	2	296 / 2,07	831,33 / 2,56
4.	Grabanów Kolonia i Wieś	4	3	1	TAK	0	1013 / 7,09	469,21 / 1,44
5.	Husinka	4	1	1	TAK	2	111 / 0,78	231,99 / 0,71
6.	Krzymowskie	4	3	1	TAK	1	87 / 0,61	195,50 / 0,60
7.	Porosiuki	3	2	1	TAK	2	531 / 3,72	306,30 / 0,94
8.	Sycyna	5	0	1	TAK	2	135 / 0,94	362,86 / 1,12
9.	Styrzyniec	3	2	1	TAK	1	555 / 3,89	739,93 / 2,28
<b>obszary rewitalizacji</b>							<b>21,88</b>	<b>10,86</b>

Łączna powierzchnia obszarów do rewitalizacji wynosi **35.31 km<sup>2</sup>**, co stanowi **10,86 %** powierzchni gminy. Obszary miejscowości na których znajdują się obszary rewitalizacji zamieszkuje łącznie **3126 osób** (**21,88 %** populacji gminy).

Tym samym obszar rewitalizacji mieści się w limitach określonych w Wytocznych (< 20% powierzchni gminy i < 30% liczby jej mieszkańców).

## Spis tabel:

Tabela 1 Pomniki przyrody na terenie gminy Biała Podlaska .....	19
Tabela 2 . Liczba dni z przekroczeniem dobowego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 .....	22
Tabela 3 Długość czynnej sieci wodociągowej oraz liczba przyłączy .....	27
Tabela 4 Wskaźniki dla sieci wodociągowej .....	27
Tabela 5 Wskaźniki dla sieci kanalizacyjnej.....	28
Tabela 6 Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km oraz liczba przyłączy .....	28
Tabela 7 Charakterystyka infrastruktury wodno - kanalizacyjnej na terenie poszczególnych sołectw gminy Biała Podlaska .....	29
Tabela 8 Struktura sieci gazowej .....	31
Tabela 9 Szacunkowe zapotrzebowanie ciepła, sposób jego realizacji oraz szacunkowa liczba kotłów na paliwa stałe w gminach strefy lubelskiej w 2018 roku .....	32
Tabela 10 Ilość zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku [t].....	35
Tabela 11 Średnia ilość odpadów przypadająca na jednego mieszkańca Gminy [kg].....	35
Tabela 12 Profil odpadów zebranych selektywnie w 2018 r. [t] .....	36
Tabela 13 Sieć Internet i komunikacja na poziomie miejscowości. ....	38
Tabela 14 Charakterystyka zasobów mieszkaniowych Gminy Biała Podlaska.....	39
Tabela 15 Sfera społeczna bezrobocie (wskaźniki na 100 mieszkańców). ....	56
Tabela 16 Zatrudnienie w wg sektorów ekonomicznych 2019 .....	59
Tabela 17 Liczba bezrobotnych wg płci .....	60
Tabela 18 Zawody deficytowe i nadwyżkowe w powiecie bialskim 2019 r. ....	61
Tabela 19 Tabela 20 Dochody i wydatki gminy Biała Podlaska w latach 2007-2019.....	70
Tabela 20 Dochody gminy Biała Podlaska w latach 2017-2019.....	70
Tabela 21 Struktura wydatków gminy Biała Podlaska 2017-2019.....	71
Tabela 22 Struktura dochodów gminy Biała Podlaska w 2019 roku według działów klasyfikacji budżetowej .....	72
Tabela 23 Wydatki wg działów klasyfikacji budżetowej w gminie Biała Podlaska w 2019 roku. ....	73
Tabela 24 Średnia powierzchnia ogółem, użytków rolnych ogółem i użytków rolnych w dobrej kulturze .....	75
Tabela 25 Powierzchnia zasiewów wg rodzaju gospodarstwa .....	76
Tabela 26 Pogłowie zwierząt gospodarskich .....	77
Tabela 27 Liczba mieszkańców wg miejscowości zameldowanych na pobyt stały w 2019 r. ....	79
Tabela 28 Zestawienie zbiorcze mieszkańców w poszczególnych latach 2016-2020 .....	82
Tabela 29 Rodziny objęte pomocą społeczną .....	84
Tabela 30 Powody ubiegania się o pomoc .....	84
Tabela 31 Struktura wydatków na świadczenia rodzinne w roku 2020.....	86
Tabela 32 . Realizacja świadczenia wychowawczego .....	87
Tabela 33 .Liczba uczniów w placówkach oświatowych w gminie Biała Podlaska .....	95
Tabela 34 Wyniki egzaminu kl. VIII w roku szkolnym 2019/2020 .....	96
Tabela 35 Stan bibliotek w 2019 r. ....	99
Tabela 36 Charakterystyka infrastruktury kultury .....	99
Tabela 37 Poziom przestępczości w podziale na miejscowości Gminy Biała Podlaska za rok 2020 .....	102
Tabela 38 Plan wydatków w ramach Funduszu sołectkiego 2021 .....	106
Tabela 39 Strefa społeczna ubóstwo w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2020 r. ....	111
Tabela 40 Strefa społeczna bezrobocie 2020 r.....	113
Tabela 41 Sfera społeczna przestępczość 2020 r. ....	116
Tabela 42 Sfera społeczna kapitał społeczny .....	118
Tabela 43 Współczynnik przyrostu naturalnego w poszczególnych sołectwach gminy Biała Podlaska .....	120
Tabela 44 Frekwencja wyborcza wybory do Rady Gminy Biała Podlaska 2018.....	121
Tabela 45 Poziom kapitału społecznego w poszczególnych sołectwach gminy Biała Podlaska .....	123

Tabela 46 Sfera społeczna podsumowanie (liczba przekroczeń średniej dla gminy na poziomie sołectw).....	125
Tabela 47 Poziom aktywności gospodarczej w gminie Biała Podlaska w roku 2020.....	128
Tabela 48 Zagrożenie ponadnormatywnym hałasem w gminie Biała Podlaska .....	130
Tabela 49 Obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi w gminie Biała Podlaska .....	131
Tabela 50 Stopień wyposażenia w infrastrukturę techniczną poszczególnych sołectw gminy Biała Podlaska .....	132
Tabela 51 Ocena skomunikowania gminy Biała Podlaska .....	134
Tabela 52 Przestrzenie publiczne oraz stan ich zagospodarowania .....	138
Tabela 53 Stopień wyposażenia gminy w infrastrukturę sportu i rekreacji .....	140
Tabela 54 Sfera techniczna (wskaźniki na 100 mieszkańców).....	142
Tabela 55 Negatywne zjawiska społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno – funkcjonalne oraz techniczne w gminie Biała Podlaska .....	143
Tabela 56 Obszary zdegradowane w gminie Biała Podlaska.....	145
Tabela 57 Obszary rewitalizacji w gminie Biała Podlaska.....	146

### Spis rysunków:

Rysunek 1 Położenie gmin powiatu bialskiego .....	9
Rysunek 2 Położenie gminy Biała Podlaska .....	10
Rysunek 3 Herb gminy Biała Podlaska .....	11
Rysunek 4 Zasięg lasów na terenie powiatu bialskiego .....	16
Rysunek 5 Układ osadniczy i komunikacyjny gminy .....	26
Rysunek 6 Stopień wyposażenia gminy w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną.....	29
Rysunek 7 Walory przyrodnicze i kulturowe w gminie .....	45
Rysunek 8 Mapa terenów inwestycyjnych w Gminie i Mieście Biała Podlaska :.....	66
Rysunek 9 Saldo migracji stałej w I kwartale 2019 r. ....	82
Rysunek 10 Lokalizacja dróg objętych monitoringiem na terenie powiatu bialskiego .....	130

### Spis wykresów:

Wykres 1 Liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnego stężenia 24 godz. PM10 w strefie lubelskiej .....	22
Wykres 2 Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności .....	31
Wykres 3 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym .....	58
Wykres 4 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2020 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa, powiatu .....	59
Wykres 5 Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON ludności w Gminie Biała Podlaska .....	63
Wykres 6 Wykres: Struktura przedsiębiorstw wg klas wielkości w gminie Biała Podlaska – 2019 rok .....	65
Wykres 7 Liczba mieszkańców gminy w latach 2011-2020.....	79
Wykres 8 Struktura nieruchomości gruntowych będących w bezpośrednim zarządzie Gminy .....	141